

НЕОСТВАРУВАЊЕ НА ЗАЛОЖБИТЕ: КАКО ВЛАДИТЕ ОД ЗАПАДНИОТ БАЛКАН СЕ БОРАТ ПРОТИВ ОРГАНИЗИРАНИОТ КРИМИНАЛ

WESTERN BALKANS
ORGANIZED CRIME
RADAR

BCSP

февруари 2021

НЕОСТВАРУВАЊЕ НА ЗАЛОЖБИТЕ: КАКО ВЛАДИТЕ ОД ЗАПАДНИОТ БАЛКАН СЕ БОРАТ ПРОТИВ ОРГАНИЗИРАНИОТ КРИМИНАЛ

февруари, 2021

Издавач:

Белградски центар за безбедносна политика (БЦБП)

Уредник:

Бојан Елек

Автори:

Платор Авдиу, Шпат Балај, Дина Бајрамспахиќ, Имер Дулаш, Драгана Јакимовиќ, Милош Јовановиќ, Магдалена Лембовска, Бенјамин Плевљак, Редион Кирјази, Ромарио Шеху

Превод:

Лексика

Дизајн и обвивка:

Срђан Илиќ

Kingdom of the Netherlands

B | T | D The Balkan Trust
for Democracy
A PROJECT OF THE GERMAN MARSHALL FUND

Norwegian Embassy
Belgrade

Мислењата искажани во оваа публикација не ги одразуваат мислењата на Амбасадата на Кралството Норвешка во Белград, на Балканскиот фонд за демократија, на Германскиот маршалов фонд на Соединетите Американски Држави или нивните партнери.

Предговор од уредникот

Борбата против организираниот криминал, барем на декларативно ниво, беше на врвот на агендите на владите од Западен Балкан скоро една деценија наназад. Оваа обврска често беше само декларативна, наметната од надворешни фактори, како што е ЕУ, преку процесот за пристапување кој ги опфаќа ЗББ и става акцент на потребата поефективно да се сузбие организираниот криминал. Додека перспективата за проширување сè уште се сметаше за веродостојна и жива, владите имаа поттик да вложат напори за разбивање на организираната криминална мрежа која традиционално беше подобро организирана од самите влади. Со настапувањето на т.н. замор од проширувањето и несигурната европска иднина за ЗББ, овој поттик беше изгубен. Ова, заедно со недостигот од вистинско, реално настојување за сузбивање на организираниот криминал во земјите, доведе до тоа, надежите на граѓаните за општества без криминал да паднат во очај.

Овој извештај за истражување има за цел да истражи еден дел од гореопишаниот проблем, имено да утврди зошто владите на ЗБ не ги исполнуваат обврските за сузбивање на организираниот криминал. За таа цел, прашањето кое најпрво треба да се одговори е како воопшто може да се процени ефективноста на борбата против организираниот криминал во ЗББ. Имено, иако постои општо сфаќање дека резултатите се во висока мера незадоволителни, постои јаз и во административните и во статистичките податоци засновани на анкети, достапни до јавноста, што го отежнува утврдувањето колку ефективни се одговорите на државата кон организираниот криминал. Ова отвора простор за спротивставени наративи за резултатите од борбата против организираниот криминал. Ова е возможно бидејќи се случува од една страна да постои влада од ЗБ која тврди дека таа води многу успешна војна со мафијата, а од друга страна веродостојни извештаи и врвни експерти кои тврдат дека истата влада е сериозно криминализирана и дека споменатата војна со мафијата е само медиумски потег.

Примарниот предизвик идентификуван во овој извештај е недостигот на веродостојни податоци за организиран криминал, единствената најголема пречка за одржување јавна дебата за овој проблем, заснована на докази. Иако овој проблем е веќе препознаен, вреди да се спомене дека повеќето земји во регионот немаат статистички системи кои се способни да прибираат и да ги следат податоците за организираниот криминал. Доколку овие системи постојат, податоците значително би се разликувале помеѓу различните типови криминал или пак не би биле распределени со цел да овозможат сериозна анализа. Особено тешка задача е да се следи случај преку системот за кривична правда бидејќи не постојат единствени идентификатори кои би го овозможиле ова. Освен тоа, податоците вообичаено не се лесно достапни помеѓу институциите и дури и по нивно добивање преку барања засновани на слободата на информации, може да се извлечат неколку заклучоци како резултат на системите за управување со случај кои користат различни показатели кои не дозволуваат суштинска споредба.

Вториот клучен наод е тоа дека, иако правните и стратешки предуслови се задоволително исполнети во ЗББ, спроведувањето е она што изостанува. Органите за спроведување на законот често имаат незадоволителни капацитети, им недостига соодветна координација и ресурси за да можат успешно да ги

извршуваат своите овластувања. Понатаму, постои општо сфаќање кај сите интервјуирани учесници во процесот на создавање на овој извештај дека соодветната соработка на органите за спроведување на законот е најважниот фактор за справување со организираниот криминал. Иако постојат билатерални договори и има голем број регионални и меѓународни форуми за соработка на органите за спроведување на законот, постојат и пречки кои спречуваат поефективна соработка и покоординиран одговор.

За крај, политиката игра голема улога. Независно дали станува збор за политичко влијание врз органите за спроведување на законот, недостиг на политичка волја за борба против организираниот криминал или постоење политичка волја за негово несузбивање, изгледа дека политиката е главната пречка за подобри одговори на земјите од Западен Балкан на организираниот криминал. Веродостојната стратегија за проширување на ЕУ од 2018 година вели дека „земјите покажуваат јасни елементи на заробеност на државата, вклучително поврзаност со организираниот криминал и корупцијата на сите нивоа на владата и администрацијата“. Затоа политичките лидери истовремено се и клучните решавачи на проблемот, но и клучниот проблем кој треба да се реши, што значи дека ним им останува одговорноста конечно да создадат средина погодна за борба против организираниот криминал и за зајакнување на општествената отпорност на негова штета.

Содржината

Албанија	7
Резиме	8
Вовед	9
Анализа на правна, стратешка и политичка рамка	10
Соработка на регионално ниво и на ниво на ЕУ и споделување знаења	13
Успешност на заложбите за борба против ОК на Албанија	16
Идентификување на клучните недостатоци и предизвици	20
Препораки	21
Библиографија	22
<hr/>	
Босна и Херцеговина	25
Резиме	26
Вовед	27
Анализа на правна и стратешка рамка	28
Регионална соработка и соработка на ниво на ЕУ и споделување знаења	30
Успешност на заложбите за борба против ОК на владите на ЗБ	32
Идентификување на клучните недостатоци и предизвици	34
Препораки	36
Библиографија	37
<hr/>	
Косово	38
Резиме	39
Вовед	40
Анализа на правната, стратешката и политичката рамка	40
Регионална соработка и соработка на ниво на ЕУ и споделување знаења	42
Успешност на заложбите за борба против ОК на инсти...	44
Клучни недостатоци и предизвици во заложбите на ...	47
Препораки	50
Библиографија	51

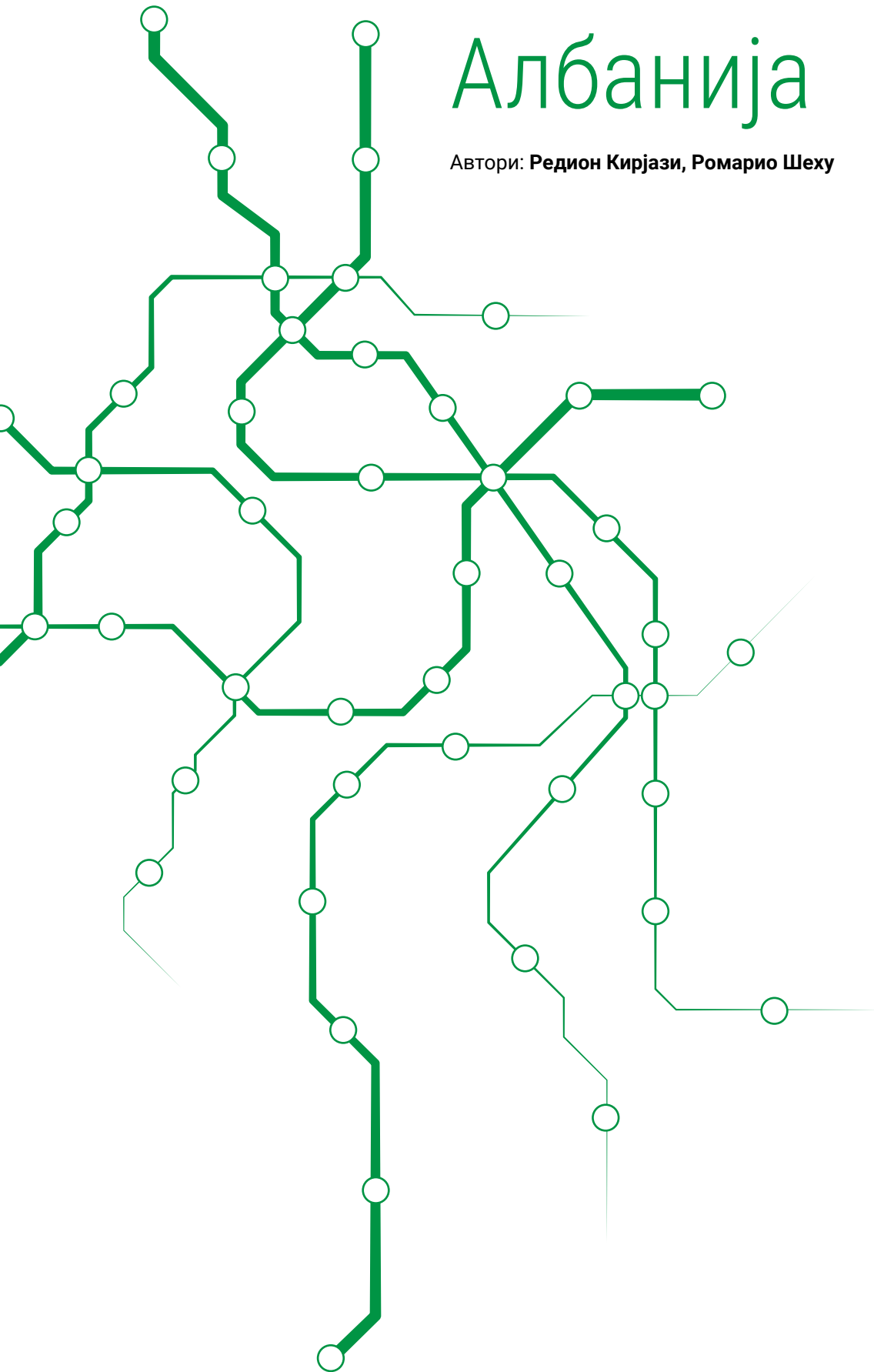
Црна Гора	54
Резиме	55
Вовед	55
Анализа на правната, стратешката и з законодавната рамка	56
Соработка на регионално и на ниво на ЕУ	58
Досегашни резултати на Црна Гора во борбата против ОК	59
Клучни недостатоци и предизвици	61
Препораки	64
Библиографија	65

Северна Македонија	66
Вовед	67
Анализа на правна, стратешка и политичка рамка	67
Соработка на регионално ниво и на ниво на ЕУ и споделување знаења	71
Успешност на заложбите за борба против ОК на С. Македонија	73
Заклучоци и препораки	76
Библиографија	79

Србија	80
Резиме	81
Вовед	81
Анализа на правната, стратешката и политичката рамка	82
Регионална соработка и соработка на ниво на ЕУ и споделување знаења	84
Успешност на заложбите против ОК на Србија	85
Клучни недостатоци и предизвици	87
Заклучок	88
Препораки	89
Библиографија	90

Албанија

Автори: Редион Кирјази, Ромарио Шеху

Овој извештај се фокусира на обезбедување преглед на заложбите на Албанија за борба против организираниот криминал, со анализирање на правната рамка и институционалните и стратешки заложи на земјата. Целта на овој извештај е да се анализираат моменталните заложи на Албанија и нивното влијание во борбата против организираниот криминал, да се идентификуваат недостатоците и да се обезбедат препораки во овој однос.

Организираниот криминал стана еден од главните предизвици во земјата од почетокот на политичката и економската транзиција во раните 1990-ти години и постојано достигнуваше високи нивоа. Албанските власти ги започнаа нивните заложи за борба против организираниот криминал околу една деценија по неговото појавување - кога во раните 2000-ти години Албанија стана држава потписничка на Конвенцијата на ОН против транснационален организиран криминал и ги транспонираше нејзините одредби во Кривичниот законик на земјата. Други релевантни законски одредби беа подоцна спроведени. Албанија заведе постратешки пристап во доцните 2000-ти, кога ја усвои првата Меѓусекторска стратегија за борба против организираниот криминал (ИСЦОЦ) 2008-2013, по која следеа други релевантни политички документи и втората Меѓусекторска стратегија 2013-2020.

Усвојувањето и спроведувањето на двете стратегии не беше ниту регуларно ниту доследно. Постојат преклопувања и повторувања помеѓу Стратегијата против организиран криминал и различни секторски стратегии. Постои намалување на бројот на разбиени групи на организиран криминал од 2015 година. И покрај нејзините заложи, Албанија сè уште има слаби резултати во борбата со одгледувањето канабис и трговијата со дрога. Споредлив низок резултат се забележува и во однос на корупцијата. Постапките за перење пари се во тек од 2015 до 2019 година. Намалена е и целокупната перцепција на граѓаните за јавната безбедност во земјата во споредба со 2015 година.

Во овој контекст, институциите на кривичната правда треба и понатаму да ја подобруваат нивната институционална координација, но и тесно да соработуваат со ОГО и целосно да ги искористуваат оперативните договори со Европската Унија. Со години немало процена на заканата од организиран криминал во Албанија, што е важно да се објавува на редовна основа бидејќи помага да се разберат заканите и да се отвори патот кон нивно решавање.

Организиранiot криминал (ОК) се појавил како еден од најважните предизвици за Албанија од почетокот на политичката и економската транзиција на земјата во раните 1990-ти години. Земајќи ја предвид сериозноста на проблемот, ефективната борба против ОК е утврдена како клучен приоритет за испорачување од Албанија пред отворањето на преговорите за пристап со Европската Унија (ЕУ)¹. Иако ОК се појавил во 1990-тите години, Албанија беше во голема мера неподготвена за соочување со овие предизвици во тој период и беше единствено способна да ја усвои нејзината прва Меѓусекторска стратегија за борба против организиранiot криминал, нелегалната трговија и тероризмот во 2008 година², која беше обновена во 2013 година. Меѓународните извештаи и статистики од националните институции го откриваат значајното ширење на албанскиот ОК во Албанија и надвор од неа. Албанските мрежи на ОК сега се во можност да вршат трансконтинентални операции од високи размери, започнувајќи од испорачување дрога и контролирање на пазарите на дрога во Европа до вршење успешни операции на перење пари користејќи ја Албанија како платформа³. Албанските власти направија напори за борба против ОК со подобрување на правната, институционалната и стратешката инфраструктура и капацитети, но видливи резултати сè уште изостануваат.

Целта на овој извештај е да се анализираат моменталните заложби и влијанието на Владата на Албанија во справувањето со проблемот на ОК, да ги испита предизвиците и да даде препораки. Поконкретно, Извештајот i) ја анализира правната, институционалната и стратешката рамка за борба против ОК, ii) ја проценува соработката и споделувањето знаења помеѓу Албанија и ЕУ, како и регионалната соработка, iii) ја анализира успешноста на заложбите против ОК на Албанија, iv) ги идентификува клучните недостатоци кои спречуваат поефективна заложба против ОК и v) предлага препораки за решавање на проблемите.

Извештајот е подготвен врз основа на метод на квалитативно истражување, со користење примарни и секундарни податоци, прибирани преку секундарно истражување.

1 Стратегија за проширување и главни предизвици 2013-2014. https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/pdf/key_documents/2013/package/strategy_paper_2013_en.pdf. Пристапено на 1 јануари, 2021 година.

2 ЦСДГ Албанија, 2020. Основна процена: Меѓусекторска стратегија за борба против организиранiot криминал 2013-2020, Тирана: Центар за истражување на демократијата и управувањето. Достапно на <http://csdgalbania.org/wp-content/uploads/2020/12/Baseline-assessment-Organized-Crime.pdf>.

3 Dyrmishi and Kamolli, 2018. The administrative approach in fighting organized crime: Exploring the possibility of implementation in Albania. CSDG Albania.

Анализа на правна, стратешка и политичка рамка

Албанија е потписник на Конвенцијата на ОН против транснационален организиран криминал (УНТОК)⁴ и нејзините три протоколи од 2002 година. Одредбите на УНТОК за организиран криминал беа транспонирани во Кривичниот законик во 2003 година⁵. Дополнително на промените на кривичното законодавство во 2017 година⁶ - кое воведе нови прекршоци и посебни истражни техники – усвоени се и други нови релевантни закони⁷. Албанската правна рамка е делумно усогласена со Рамковната одлука за борба против ОК на Советот на ЕУ⁸. Другите промени поврзани со правната рамка спомената од Националниот план за европска интеграција (НПЕИ)⁹ 2020-2022 го вклучуваат одобрувањето на неколку наредби од Генералниот директор на полицијата, кои се наменети да ги зајакнат институционалните заложби во борбата против ОК.

Албанија иницираше практики за сузбивање на перењето пари од луѓе поврзани со криминал и тероризам во 2009 година, кога Владата го донесе Законот против мафијата¹⁰, кој содржеше јасни одредби во однос на спречувањето и заплenuвањето на средства. Иако се направени неколку измени кон Законот, тој остана и понатаму неуспешен поради недостигот на институционална координација и недоволно капацитети.¹¹

Последователно на неговата неефикасност, во раните 2020-ти години Албанија усвои посебен пакет воведувајќи привремени превентивни мерки за зголемување на нејзината ефикасност за борба против ОК и тероризмот (популарно познат како пакет против „зграби што можеш“ или „КЧК“)¹². Овие мерки првенствено се фокусираа на заплenuвање и конфискација на средства, притоа ограничувајќи

4 Закон 8920/2002 за ратификација на „Конвенцијата на Обединетите нации против меѓународен организиран криминал“ и нејзините два дополнителни протокола.

5 Закон 8733/2001 и Закон 9086/2003

6 Закон бр. 7895 Кривичен законик на Република Албанија изменет со Закон 36/2017 и Закон 89/2017.

7 Закон 60/2016 „Укажување и заштита на укажувачи“; Закон бр. 9205/2004 за соработници на правдата и заштита на сведоците изменет во 2009 со Законот 10173/2009 „за соработници на правдата и заштита на сведоците“.

8 Одлука на Советот на Европската Унија за борба против организираниот криминал. Достапно на <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32008F0841&from=EN>.

9 Наредбите на Генералниот директор на полицијата вклучуваат i) наредба 328/2018 за воспоставување на Сектор на специфична оперативна сила за истражна поддршка, ii) воспоставување на единица Брза Албанија (Fast Albania) и iii) Акцискиот план 257/2019 „за спречување и борба против криминалната активност на одгледување наркотици за 2019“.

10 Закон 192/2009 „за спречување и борба против организираниот криминал и трговија со превентивни мерки против имотот“. Достапно на: http://www.pp.gov.al/web/ligj_per_parandalimin_dhe_goditjen_e_krimit_te_organizuar_dhe_trafikimit_nepermjet_masave_parandaluese_kunder_411.pdf

11 Канцеларија на Генералниот обвинител, 2020. Извештај на Генералниот обвинител за состојбата со криминалот за 2019, Тирана: Канцеларија на Генералниот обвинител.

12 Совет на министри, 2020. Нормативен акт „Превентивни мерки во рамката на зајакнување на борбата против тероризмот, организираниот криминал, сериозните криминали и консолидација на јавната безбедност. Тирана: Совет на министри.

ги движењата на осомничените криминалци и нивните економски активности. Механизмот преку кој „КЧК“ е спроведен од посебна структура (ОФЛ) во склоп на Генералниот директорат на државната полиција го има за задача спречувањето, откривањето, документацијата и борбата против сериозниот и организиран криминал.¹³ Пред неговото одобрување, Нормативниот акт беше критикуван од организациите на граѓанското општество (ОГО) кои го повикаа Претседателот на Собранието да ги пренесе нивните загрижености во заедничка изјава:

„Нормативниот акт (анти-КЧК) ја заобиколува уставната рамка на земјата, го повредува начелото на поделба и рамнотежа на власта, ги повредува фундаменталните човекови права и слободи, вклучително слободата на движење и правото на правична судска постапка, ја ослабува правната и ефективна независност на Обвинителството и може да ја наруши борбата против ОК“.¹⁴

И Народниот правобранител беше воздржан во однос на Нормативниот акт, бидејќи тој претпоставуваше обезбедување механизми за паралелни надлежности кои создаваат услови овој нормативен акт да биде неуставен и да ги повредува човековите права¹⁵. И покрај критиките од ОГО и Народниот правобранител, Нормативниот акт беше одобрен¹⁶, иако не ги постигна очекуваните резултати. Како и да е, единаесет месеци по воспоставувањето на ОФЛ ниеден имот не беше конфискуван. Оттука, тој практично не успеа во неговата мисија да конфискува средства, туку само привремено да ги одземе.¹⁷

Заложбите на Албанија да ги конфискува и одземе имотите од ОК беа неуспешни, што е причината поради која ЕУ побара од Албанија да воспостави или назначи надлежна канцеларија за идентификување и следење на средствата стекнати со криминални дела и за донесување закони, чија цел ќе биде неоснованото збогатување.¹⁸

Постојат неколку специјализирани единици, насочени кон борбата против ОК во Албанија. На тактичко ниво тоа е Одделот за сериозен и организиран криминал во склоп на Албанската државна полиција (АДП). Истрагите во областа на ОК се надгледувани од Специјалната обвинителска канцеларија (СОК). Во поглед на судските институции, постојат Специјализиран суд од прва инстанца против корупција и криминал и Специјализиран апелационен суд против корупција и криминал. Во 2018 година воспоставени се Високиот обвинителски совет и Високиот судски совет,¹⁹ што доведе до воспоставување на Специјалната

13 На истото место.,

14 Албански хелшински комитет, 2020. Албански хелшински комитет. [Онлајн] Достапно на: <https://ahc.org.al/oponence-ligjore-per-aktin-normativ-me-fugjine-e-ligjit-te-keshilit-te-ministrave-nr-1-dt-31-01-2020/>. [Пристапено на 26 ноември 2020 година].

15 Браќај, 2020. Фактоје Албанија. [Онлајн] Достапно на: <https://faktoje.al/spak-rrezon-legjitimitetin-e-aktit-normativ-anti-kck/>. [Пристапено на 26 ноември 2020 година].

16 Народно собрание на Република Албанија, 2020. За одобрувањето на Нормативниот акт „за превентивни мерки во рамки на зајакнувањето на борбата против тероризмот, организираниот криминал, сериозните криминали и консолидацијата на јавната безбедност. Тирана: Совет на министри.

17 Еуроњуз Албанија, 2020 [Онлајн] Достапно на: <https://euronews.al/al/unpublished/2020/12/23/11-muaj-nga-krijimi-i-ofi-se-ende-as-nje-prone-e-konfiskuar>.

18 Европска комисија, 2020. РАБОТЕН ДОКУМЕНТ НА СЛУЖБИТЕ НА КОМИСИЈАТА: Албанија 2020 Извештај, Брисел: Европска комисија: Достапно на: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/albania_report_2020.pdf

19 Канцеларија на Обединетите нации за дрога и криминал (УНОДЦ), 2020. Мерење на организиран криминал во Западен Балкан (Виена) стр. 62-63.

обвинителска канцеларија и Структура за борба против корупција и ОК (СПАК),²⁰ чија задача беше истражување и донесување пресуди за случаи на корупција и ОК од високо ниво – утврдено како ефективна можност за истражување на (недопирливите) високи функционери и криминалните „босови“ во Албанија.²¹

Во раните 2000-ти Албанија усвои низа стратегии за борба против корупцијата и други облици на ОК.²² Во 2008 година Албанија ја усвои првата стратегија за борба против ОК,²³ по која следеше втората стратегија во 2013 година²⁴ како главен национален стратешки документ со цел координација на државните заложби во борбата против ОК – иако таквите заложби за координација не беа успешни²⁵ Дополнителните политички документи кои придонесуваат кон борбата против ОК вклучуваат акциски планови против одгледување и трговија со канабис,²⁶ реинтеграција на жртвите на трговија,²⁷ и кибербезбедност.²⁸

Албанија до скорашен период сè уште не објавила процена на законите од ОК,²⁹ што е важно за овозможување веродостојно разбирање на законите и нивно соодветно решавање. Добра методологија за процена на ОК е СОКТА.³⁰

Покрај недостигот од процена за закани од ОК, Албанија немаше извештај за следење на спроведувањето на Стратегијата до крајот на 2020 година.³¹

20 Закон 95/2016 „за организација и функционирање на институциите за борба против организираниот криминал и корупција“. Достапно на https://klp.al/wp-content/uploads/2020/02/lliqj_nr_95_2016_per_organizimin_dhe_funksionimin_e_institucioneve_per_te_luftuar_korrupsionin_dhe_krimin_e_organizuar_s_1728.pdf

21 Reporter.al, 2019. Достапно на <https://www.reporter.al/ngrihet-struktura-e-posacme-per-luften-kunder-korrupsionit-dhe-krimite-organizuar/>

22 Одлука на Советот на министри 292/2004. Национална стратегија против дрога 2004-2010; Национална стратегија за борба против трговијата со деца и заштита на децата жртви на трговија 2008-2010; Национална стратегија за борба со трговијата со луѓе 2008-2010; Меѓусекторска стратегија за спречување, борба против корупцијата и транспарентно владеење 2008-2013; Стратегија за интегрирано гранично управување 2007-2013; Стратегија за Секторот за јавен ред 2007-2013.

23 Одлука на Советот на министри 1140/2008, „Меѓусекторска стратегија за борба против организираниот криминал, трговија и тероризам 2008-2013“

24 Одлука 663/2013. За усвојување на Меѓусекторска стратегија за борба против организираниот криминал, нелегалната трговија и тероризам 2013-2020 и Акциски план 2013-2016

25 ЦСДГ Албанија, 2020. Основна процена: Меѓусекторска стратегија за борба против организираниот криминал 2013-2020, Тирана: Центар за истражување на демократијата и управувањето. Достапно на <http://csdgalbania.org/wp-content/uploads/2020/12/Baseline-assessment-Organized-Crime.pdf>. стр. 7-9.

26 Одлука на Советот на министри 248/2017. За одобрувањето на Акцискиот план против одгледување и трговија со канабис 2017-2020.

27 Одлука на Советот на министри 115/2016. За одобрувањето на Акцискиот план за социоекономска реинтеграција на жени и девојки, потенцијални жртви на трговија.

28 Одлука на Советот на министри 973/2015. Достапно на <https://cesk.gov.al/wp-content/uploads/2016/04/Dokumenti%20i%20Politikave%20per%20Sigurine%20Kibernetike%202015-2017.pdf>

29 Европска комисија, 2020. РАБОТЕН ДОКУМЕНТ НА СЛУЖБИТЕ НА КОМИСИЈАТА: Албанија 2020 Извештај, Брисел: Европска комисија: Достапно на: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/albania_report_2020.pdf

30 Процена на законите од сериозен и организиран криминал - СОКТА е еден од стратешките, предводни извештаи на ЕВРОПОЛ кој служи за процена и приоритизација на законите, чувствителноста и можностите за криминал.

31 ЦСДГ Албанија, 2020. Основна процена: Меѓусекторска стратегија за борба против организираниот криминал 2013-2020, Тирана: Центар за истражување на демократијата и управувањето. Достапно на <http://csdgalbania.org/wp-content/uploads/2020/12/Baseline-assessment-Organized-Crime.pdf>.

Недостигот од таквото следење ја спречува можноста за подобрување и предизвикува недостапност на податоците.

Извештајот за следење од 2020 година³² забележува дека процесот на усвојување и спроведување на стратегиите бил нерегуларен и недоследен, главно одговарајќи на барањата на ЕУ, нивните показатели се слабо формулирани и и двете стратегии против ОК не успеале да создадат акциски планови за три години од шест и да обезбедат соодветно спроведување на соодветните стратегии.

Соработка на регионално ниво и на ниво на ЕУ и споделување знаења

Зајакнувањето на меѓународната соработка во борбата против ОК е една од стратешките цели на националната стратегија.³³ Додека постојат неисцрпни докази кои укажуваат на соработката на Албанија со ЕУ во однос на борбата против ОК, најдени се многу малку информации за регионална соработка во овој поглед. Земајќи ја предвид регионалната и транснационална природа на соработката меѓу групите на организиран криминал (ГОК) и фактот дека сите земји од Западен Балкан (ЗБ) се вклучени во борбата против него,³⁴ регионалната соработка е важна за овозможување на оваа цел.

Албанија презеде чекори за зајакнување на полициската соработка со ЕУ, преку дозволување воздушно следење од италијанската финансиска полиција (Guardia di Finanza), интензивирајќи ја соработката со Европската агенција за спроведување на законот (ЕВРОПОЛ) и Европската агенција за соработка на полето на кривичната правда (ЕВРОПРАВДА) - водејќи кон бројни, успешни операции од високи размери, за спроведување на законот.³⁵ Албанија, исто така, потпиша договори за оперативна соработка со Европскиот центар за следење дрога и зависност од дрога (ЕМЦДДА) и Европската агенција за погранична и крајбрежна стража (ФРОНТЕКС). Последната ја започна нејзината прва полноправна заедничка операција надвор од ЕУ, на грчко-албанската граница во мај, 2019 година,³⁶ како резултат на што 7087 нелегални имигранти (77,8% од нелегалните имигранти фатени во Албанија), се фатени и процесуирани на влезните точки за нелегални мигранти.³⁷

32 На истото место, стр. 28-29

33 Одлука 663/2013. За усвојување на Меѓусекторска стратегија за борба против организираниот криминал, нелегалната трговија и тероризам 2013-2020 и Акциски план 2013-2016. Стр. 13.

34 Советодавна група за политики - Балкан во Европа (СГПБЕ) (2019). Зајакнување на владеењето на правото на Западен Балкан: Повик за револуција против партикуларизмот. Студија за политика. Достапно на <http://biepag.eu/wp-content/uploads/2019/03/Strengthening-the-Rule-of-Law.pdf>.

35 Европска комисија, 2020. РАБОТЕН ДОКУМЕНТ НА СЛУЖБИТЕ НА КОМИСИЈАТА: Албанија 2020 Извештај, Брисел: Европска комисија. Достапно на: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/albania_report_2020.pdf

36 Фронтекс, 2019, „Фронтекс ја започнува првата операција на Западен Балкан“. Достапно на: <https://frontex.europa.eu/media-centre/news/news-release/frontex-launches-first-operation-in-western-balkans-znTNWM>

37 Албанска државна полиција, 2020. Годишен извештај, Тирана. Достапно на: <https://mb.gov.al/wp-content/uploads/2020/07/Policia-e-Shtetit-ANALIZA-VJETORE-2019.pdf>. Стр. 16-17.

Албанија има договор за стратешка и оперативна соработка со ЕВРОПОЛ, ратификуван во 2014, а ажуриран во 2018 година.³⁸ Овој договор дозволува размена на лични податоци меѓу страните, што е направено преку Мрежата за безбедна размена на информации (СИЕНА). Бројот на заеднички меѓународни операции незначително се зголемил во 2019 година, што одговара на потпишувањето на договорот помеѓу Албанија и ЕВРОПОЛ преку Закон 60/2018 (види Графикон 1).

Графикон 1: Генерален директорат на државната полиција. Преземено од ЦСДГ Албанија, 2020.

Додека Извештајот на ЕУ од 2020 година³⁹ покажува дека бројот и квалитетот на пораки разменети преку СИЕНА значително се подобрил во споредба со крајот на 2019 година, тој предлага, исто така, албанските агенции за спроведување на законот целосно да го искористат оперативниот договор со ЕВРОПОЛ, вклучувајќи попроактивна и навремена размена на информации преку СИЕНА и подобро да ги искористат заедничките истражни тимови. Договорот помеѓу Албанија и ЕВРОПОЛ (Закон 77/2018) го овозможи ангажирањето на офицерот за врски на ЕВРОПОЛ во просториите на АСП од 2019 година,⁴⁰ првиот кој започнал да функционира на ЗБ. Офицерот за врски помогнал да се зајакне соработката на полициските сили помеѓу Албанија и земјите членки на ЕУ во борбата против ОК, да се зголеми споделувањето информации и да се зајакнат капацитетите на АСП при процена на главните закани од ОК. Податоците од годишниот извештај на Државната полиција⁴¹ покажуваат дека во 2019 година се разменети вкупно 31 591 информации со меѓународни партнери, од кои 18 500 со Интерпол, 8 645 со ЕВРОПОЛ и 4 446 со офицерите за контакт. Истиот извештај покажува дека споделувањето информации се зголемило за 5%.

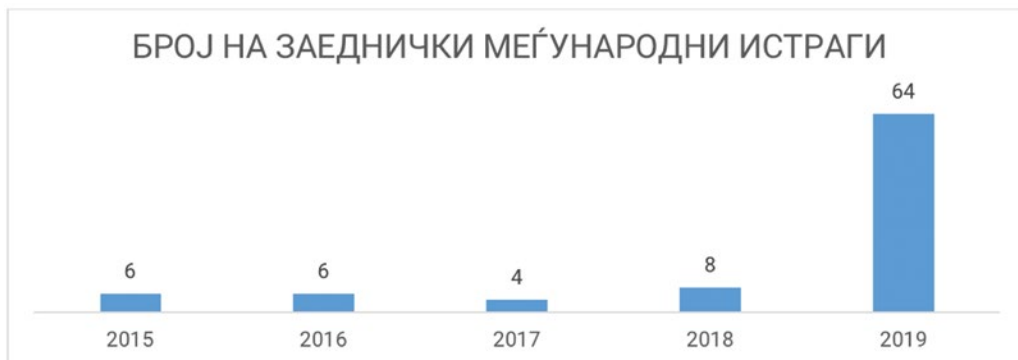
38 Национален план за европска интеграција 2020-2022. Центар за јавни публикации. Достапно на: <https://qbz.gov.al/eli/vendim/2020/02/19/151>.

39 Европска комисија, 2020. РАБОТЕН ДОКУМЕНТ НА СЛУЖБИТЕ НА КОМИСИЈАТА: Албанија 2020 Извештај, Брисел: Европска комисија: Достапно на: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/albania_report_2020.pdf

40 Национален план за европска интеграција 2020-2022. Центар за јавни публикации. Достапно на: <https://qbz.gov.al/eli/vendim/2020/02/19/151>.

41 Албанска државна полиција, 2020. Годишен извештај, стр. 15. Тирана. Достапно на: <https://mb.gov.al/wp-content/uploads/2020/07/Policia-e-Shtetit-ANALIZA-VJETORE-2019.pdf>.

Албанија го потпиша Договорот за соработка⁴² со ЕВРОПРАВДА, ратификуван со Закон 113/2018, чија главна цел е понатамошно да се олесни судската соработка помеѓу албанските и ЕУ-практикувачите во борбата против сериозниот криминал, со посебен фокус на ОК и тероризмот. Овој договор значително го зголеми вкупниот број на заеднички меѓународни истраги во Албанија (види Графикон 2).

Графикон 2: Генерален директорат на државната полиција.
Преземено од ЦСДГ Албанија, 2020.

Само во 2019 година, лицето за контакт во Канцеларијата на генералниот обвинител примило најмалку 23 барања за правна помош од земји членки како Италија, Грција, Чешка Република, Швајцарија, Унгарија и Црна Гора.⁴³ Албанија го назначи обвинителот за врски со ЕВРОПРАВДА во декември 2020 година, по препорака на ЕУ.⁴⁴ Во текот на 2020 година, соработката со ЕВРОПРАВДА доведе до апсења на 37 членови на групи на организиран криминал одговорни за меѓународна трговија на големи количини дрога,⁴⁵ како и до многу успешна меѓународна операција без преседан, која вклучувала органи на судството и органи за спроведување на законот во десет земји, што резултирало со целосно разбивање на криминалната група од албанско говорно подрачје „Компаниа Белло“, една од најактивните мрежи за трговија со кокаин во Европа.⁴⁶

42 Канцеларија на Генералниот обвинител, 2020. Извештај на Генералниот обвинител за состојбата со криминалот за 2019, Тирана: Канцеларија на Генералниот обвинител, стр. 287-288.

43 На истото место, стр. 289-290

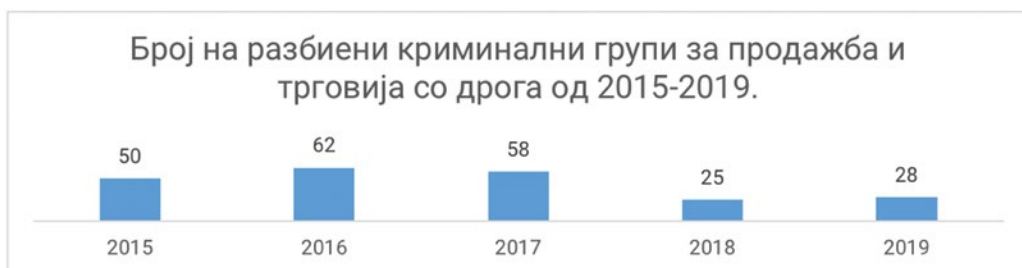
44 Канцеларија на Генералниот обвинител, 2020. „Обвинителот за врски на Албанија во Европавда е одреден“. Достапно на http://www.pp.gov.al/web/Komandohet_Prokurori_nderlidhes_i_Shqiperise_prane_Eurojust_1518_1.php#_X_bpR9hKiUI

45 Европавда, 2020. Европска агенција за соработка на полето на кривичната правда. [Онлајн] Достапно на: <https://www.eurojust.europa.eu/major-albanian-italian-drug-trafficking-network-dismantled>. [Пристапено на 17 ноември 2020 година].

46 На истото место.,

Успешност на заложбите за борба против ОК на Албанија

Бидејќи Албанија не објави национална процена на сериозен и организиран криминал во скорашен период, што е неопходно за веродостојна слика на заканите, успешноста на заложбите на Албанија во борбата против ОК е проценета согласно неколку области на ОК кои се показатели на националната стратегија,⁴⁷ а исто така и идентификувани од два меѓународни извештаи, и тоа Извештајот за меѓународната стратегија за контрола на наркотици од 2020 година на Министерството за надворешни работи на САД и Извештајот на ЕК за Албанија 2020.

Графикон 3: Податоци преземени од Канцеларијата на ОН за дрога и криминал, Мерење на организираниот криминал на Западен Балкан, 2020.

Разбивањето групи на организиран криминал вклучени во активности на ОК е еден од внатрешните показатели на националната стратегија. Всушност имаше пад на бројот на групи на организиран криминал кои биле разбиени во текот на годините, од 2015 година (Види Графикон 4). Ова би можело да резултира од природното опаѓање на бројот на групи на организиран криминал во Албанија, предизвикано со ефективната работа на механизмите за борба против ОК или пак да е едноставно показател на помалку ефективниот резултат на овие институции, особено кога се зема предвид високото ниво на активност на ОК, сè уште присутно во Албанија.

Графикон 4: Извор: ЦСДГ Албанија, 2020. Основна процена: Меѓународна стратегија за борба против организираниот криминал

⁴⁷ Одлука 663/2013. За усвојување на Меѓусекторска стратегија за борба против организираниот криминал, нелегалната трговија и тероризам 2013-2020 и Акциски план 2013-2016

Одземањето средства кои произлегуваат од нелегални активности е друг внатрешен показател на Националната стратегија, а е истакнат и од меѓународните извештаи. Постапките за перење пари се постојани од 2015 до 2019 година, со незначителен пораст во 2017 година и значителен пад во наредните години (Види Графикон 5). Земајќи го предвид високото ниво на перење пари во Албанија, наведено од меѓународните извештаи, опаѓачкиот број на кривични постапки би можел да се протолкува само како слаб резултат на државните институции во овој поглед.

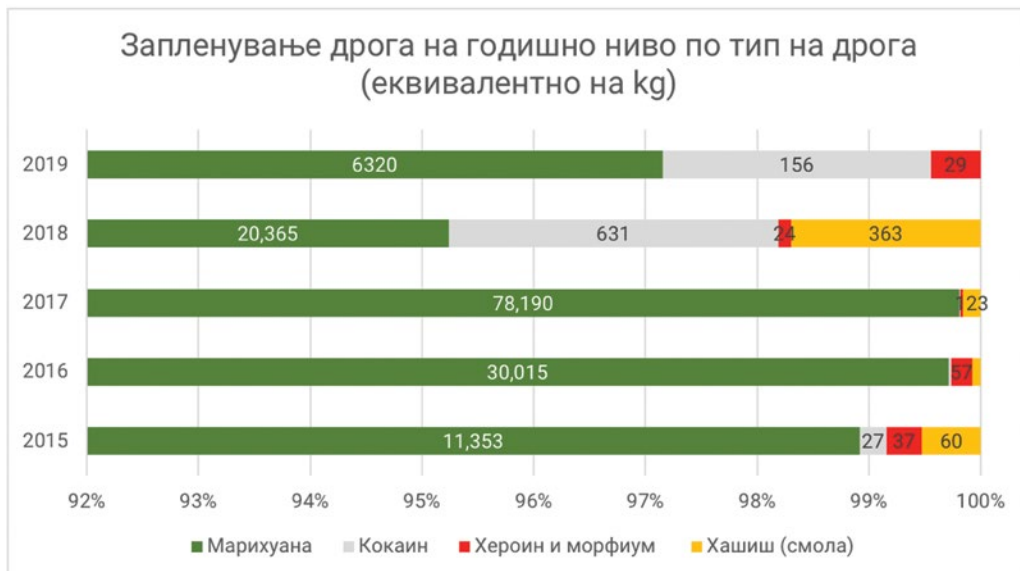
Графикон 5: Графиконот ги прикажува регистрираните кривични постапки за перење пари од Канцеларијата на Генералниот обвинител (член 287/а - анонимни сметки и член 287/б - злоупотреба на пари или стоки кои потекнуваат од криминално дејство или криминална активност.)

Нелегалниот пазар на наркотици е показател и на националната стратегија и е истакнат од меѓународните извештаи. Трговијата со дрога беше најпрофитабилен сектор за криминалните групи во Албанија во последните 30 години. Одгледувањето канабис продолжува да функционира, и покрај значајните заложби за контролирање на производството.⁴⁸ Извештајот на Министерството за надворешни работи на САД истакнува дека Албанија е во процес на обид за донесување радикални реформи на кривичната правда за поефективно гонење и осудување на криминалците со трговија со дрога преку искористување на поврзаноста со ОК - и најважно е што албанската влада продолжува со спроведување на судската реформа и работи на сузбивање на влијанието на ОК.⁴⁹ На попозитивната страна, Извештајот на ЕК истакнува дека Албанија продолжила да покажува силна заложба за борба против производството и трговијата со дрога. Извештајот на ЕК препорачува дека во наредната година Албанија треба да усвои нова стратегија и акциски план за дрога, да го пополни законодавниот јаз за прекурсори и да ја интензивира борбата против трговија со дрога.⁵⁰ Следното (Графикон 6) го прикажува количеството наркотици заплнето во текот на 2015-2019 во Албанија. Независно од запленетото количество, земајќи го предвид распространетото одгледување на канабис во Албанија и трговијата со дрога наведени во меѓународните извештаи, успешноста на државните институции во овој поглед е слаба.

48 Reitano and Amerhauser, 2020. Illicit Financial Flows in Albania, Kosovo and North Macedonia. Global Initiative. Женева. Стр. 52.

49 Министерство за надворешни работи на САД: Биро за меѓународни прашања за наркотици и спроведување на законот, 2020. Извештај за меѓународната стратегија за контрола на наркотици, Издание I. Контрола на лекови и хемикалии, Вашингтон ДС: Министерство за надворешни работи на САД: Биро за меѓународни прашања за наркотици и спроведување на законот.

50 Европска комисија, 2020. РАБОТЕН ДОКУМЕНТ НА СЛУЖБИТЕ НА КОМИСИЈАТА: Албанија 2020 Извештај, Брисел: Европска комисија: Достапно на: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/albania_report_2020.pdf

Графикон 6: Заплонување дрога на годишно ниво (еквивалентно на kg) во Албанија од 2015-2018. Извор: Канцеларија на Обединетите нации за дрога и криминал. Податоците за 2019 се преземени од ЦСДГ Албанија.

Намалувањето на корупцијата и рангирањето на Албанија во земјите кои се борат со корупцијата ефективно е друг индикатор на националната стратегија, исто така истакнат од меѓународните извештаи. Ситуацијата со корупцијата во Албанија се влошила од 2016 до 2019 година (Види Графикон 7), оттука ИСЦОЦ 2013-2020 не го постигна предвидениот резултат за овој показател.

Графикон 7: Рангот и резултатот на Албанија во Индексот на перцепција на корупцијата на Транспаренси Интернешнл 2015-2019.

Обезбедувањето безбедност и ред во земјата е еден од внатрешните показатели на националната стратегија. Независно од ова, перцепцијата за јавната безбедност во земјата се намалила со текот на годините од 49% кои се чувствуваат безбедно во 2015 година на само 35% кои се чувствуваат безбедно во 2019 година (Види Графикон 8). Од една страна претставува голем предизвик да се измери оваа специфична цел преку институционалните показатели, бидејќи не постои извештај за процена на нивото на јавна безбедност. Повеќето од обезбедените податоци потекнуваат од анкети на јавното мнение спроведени од ОГО кои работат на ова поле. Постои мал видлив доказ од институциите кој покажува колку многу јавната безбедност и ред се подобриле низ годините - што е друг потсетник на потребата да се развијат стратегии со мерливи цели.

Графикон 8: Податоците се преземени од Анкетата на јавното мнение на Институтот за демократија и медијација на Албанија. Достапно на <https://idmalbania.org/trust-in-governance/>. Повеќето испитаници изјавија дека криминалот (67%), здравствените проблеми (49%), неправдата (36%) и несигурноста при вработувањето (36%) создаваат секојдневни грижи.

Слично, бројот на регистрирани кривични прекршоци исто така се зголемил низ годините, од 2015 година, поддржувајќи го заклучокот од анкетите на јавното мнение кој покажува дека јавноста се чувствува помалку безбедна во 2019 година отколку пред 4 години (Види Графикон 9).

Графикон 9: Податоците се преземени од Институтот за статистика, 2020. Годишна статистика на криминал, Тирана.

Идентификување на клучните недостатоци и предизвици

Овој извештај идентификуваше неколку недостатоци и предизвици на моменталните државни заложби за борба против ОК.

Постојат дуплирани стратешки цели на ИСЦОЦ 2013-2020 со други релевантни национални секторски стратегии. Ова предизвика преклопувања и повторувања кои би можеле да ги оптоварат институциите за спроведување и да доведат до трошење ресурси.

Процесот на усвојување и спроведување на ИСЦОЦ е нерегуларен и недоследен. Показателите во ИСЦОЦ 2013-2020 се формулирани без основна информација, повремени цели (наместо годишни), без одредби за прибирање податоци и без одредби за методот за пресметка за мерење резултати.

Албанија во скорашен период нема објавено национална процена за сериозниот и организиран криминал, што е неопходно за добивање веродостојна слика на заканите со кои се соочува земјата и подготвување интервенции за нивно решавање.

Извештаите за следење и евалуација се важни бидејќи даваат препораки за надминување на оптоварувањето и повторувањето на стратегијата и придонесуваат кон подобро спроведување. Како и да е, до крајот на 2020 година во Албанија немаше ниту државен ниту независен извештај за спроведувањето на ИСЦОЦ 2013-2020.

Групите на ОК вообичаено ги преминуваат државните граници и соработуваат меѓународно, што ја прави борбата против ОК предизвик за различни земји, а нивната соработка значајна. Иако постојат достапни информации за соработката на Албанија со ЕУ во овој поглед, малку информации се пронајдени за регионална соработка.

Независно од нејзините заложби за заплenuвање и конфискација на имотите стекнати со ОК, Албанија останува да биде неуспешна во овој однос, бидејќи i) достапните бројки и вредности на заплени и конфискувани средства не соодветствуваат со нивото на криминал во земјата, ii) користените механизми практично не успеаја во нивната мисија за конфискување средства туку само за нивно привремено одземање и iii) опаѓачкиот број на кривични постапки против перење пари го прикажа слабиот резултат на државните институции во овој однос.

Како и да е, борбата против ОК претставува голем предизвик за Албанија, како и за многу други нации во регионот, поради органичени ресурси, несоодветни капацитети, па дури и недостиг на темелно разбирање и координација на заканата. Како таква, императив за Албанија е да настојува да ги зголеми нејзините заложби, да избегне трошење ресурси и да развие единствена и лесна стратегија против ОК. Во овој поглед, одредени специфични препораки за албанските институции би биле:

Албанија треба да објавува национална процена на сериозниот и организиран криминал на редовна основа со донесување на методологијата СОКТА на ЕУ. Ова ќе помогне за имање веродостојна слика на заканите со кои таа се соочува и за одлуката за оперативни мерки за нивно решавање, а особено при изготвувањето на следна ИСЦОЦ.

Албанија треба понатамошно да ги зголеми нејзините заложби за сузбивање на перењето пари и за усвојување законодавство чија цел ќе биде неоправданото збогатување, бидејќи финансиските истраги не ги придружуваат кривичните постапки систематски, од самиот почеток, па нивната ефективност останува ограничена.

Албанија треба да воспостави надлежна канцеларија за идентификување и следење на средства од кривични дела, во согласност со законодавството на ЕУ.

Албанските агенции за спроведување на законот треба целосно да го искористат оперативниот договор со ЕВРОПОЛ, вклучувајќи попроактивна и навремена размена на информации преку СИЕНА и повеќе да ги искористуваат заедничките истражни тимови за спроведување истраги со соработниците од ЕУ.

Земајќи ја предвид регионалната и транснационална соработка на групите на ОК и нивната сериозност на Балканот, важно е да се зајакне регионалната соработка во борбата против ОК.

Албанија треба да развие поефективен механизам за следење за спроведување на стратегиите. Ова ќе обезбеди намалување на преклопувањето и постојано подобрување на стратешките цели преку информирано донесување одлуки.

Албанија треба да го зголеми споделувањето информации меѓу институциите на кривичната правда за ефикасно сузбивање на мрежите на ОК.

Државните институции треба да соработуваат со граѓанското општество за да ги збогатат своите заклучоци и да го подобрат следењето преку надворешен преглед на државните активности поврзани со ОК.

Да се зголемат техничките капацитети на кадарот на системот на кривична правда за борба против ОК. Ова вклучува специјализирани обуки за обвинители, судии, полициски службеници и други поврзани институции.

Научни и медиумски написи

Albanian Helsinki Committee, 2020. [Online] Available at: <https://ahc.org.al/oponence-ligjore-per-aktin-normativ-me-fugine-e-ligjit-te-keshillit-te-ministrave-nr-1-dt-31-01-2020/>. [Accessed 26 November 2020].

Balkans in Europe Policy Advisory Group (BiEPAG) (2019). Strengthening the Rule of Law in the Western Balkans: Call for a Revolution against Particularism. Policy Study. Available at <http://biepag.eu/wp-content/uploads/2019/03/Strengthening-the-Rule-of-Law.pdf>.

Brakaj, 2020. Faktoje Albania. [Online] Available at: <https://faktoje.al/spak-rrezon-legjitimitetin-e-aktit-normativ-anti-kck/>. [Accessed 26 November 2020].

CSDG Albania, 2020. Baseline Assessment: Intersectoral Strategy on Countering Organized Crime 2013-2020, Tirana: Center for the Study of Democracy and Governance. Available at <http://csdgalbania.org/wp-content/uploads/2020/12/Baseline-assessment-Organized-Crime.pdf>.

Dyrmishi and Kamolli, 2018. The administrative approach in fighting organized crime: Exploring the possibility of implementation in Albania. CSDG Albania.

Euronews Albania, 2020 [Online] Available at <https://euronews.al/al/unpublished/2020/12/23/11-muaj-nga-krijimi-i-ofl-se-ende-as-nje-prone-e-konfiskuar>.

Reitano and Amerhauser, 2020. Illicit Financial Flows in Albania, Kosovo and North Macedonia. Global Initiative. Geneva.

Reporter.al, 2019. Available at <https://www.reporter.al/ngrihet-struktura-e-posacme-per-luften-kunder-korrupsionit-dhe-krimet-te-organizuar/>

Службени извештаи и документи

Albanian State Police, 2020. Annual report, Tirana. Available at: <https://mb.gov.al/wp-content/uploads/2020/07/Policia-e-Shtetit-ANALIZA-VJETORE-2019.pdf>.

Enlargement Strategy and Main Challenges 2013-2014. https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/pdf/key_documents/2013/package/strategy_paper_2013_en.pdf. Accessed on January 1, 2021.

European Commission, 2020. COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT: Albania 2020 Report, Brussels: European Commission. Available at: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/albania_report_2020.pdf

Frontex, 2019, "Frontex launches first operation in Western Balkans." Available at: <https://frontex.europa.eu/media-centre/news/news-release/frontex-launches-first-operation-in-western-balkans-znTNWM>

General Prosecutor Office, 2020. Report of the General Prosecutor on Crime Situation for 2019, Tirana: General Prosecutor Office.

National Plan for European Integration 2020-2022. Center for Official Publications. Available at: <https://qbz.gov.al/eli/vendim/2020/02/19/151>.

United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC), 2020. Measuring Organized Crime in the Western Balkans (Vienna).

United States Department of State: Bureau for International Narcotics and Law Enforcement Affairs, 2020. International Narcotics Control Strategy Report, Volume I. Drug and Chemical Control, Washington D.C.

Правни извори и службени веб-страници

Council of the European Union decision on the fight against organized crime. Available at <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32008F0841&from=EN>.

Decision of the Council of Ministers 1140/2008 "Intersectoral Strategy on Combating Organized Crime, Trafficking and Terrorism 2008-2013"

Decision of the Council of Ministers 115/2016. On the approval of the Action Plan on Socio-Economic Re-Integration of Potential Women and Girls, Victims of Trafficking.

Decision of the Council of Ministers 248/2017. On the approval of the Action Plan against Cannabis Cultivation and Trafficking 2017–2020.

Decision of the Council of Ministers 616/2019. Adopting the action plan for 2019–2020, implementing the Cross-cutting Strategy on Combating Organized Crime, Illegal Trafficking and Terrorism 2013–2020)

Decision of the Council of Ministers 663/2013. On the adoption of the Intersectoral Strategy for Combating Organized Crime, Illicit Trafficking and Terrorism 2013-2020 and the Action Plan 2013-2016

Decision of the Council of Ministers 973/2015. Available at <https://cesk.gov.al/wp-content/uploads/2016/04/Dokumenti%20i%20Politikave%20per%20Sigurine%20Kibernetike%202015-2017.pdf>

Decision of the Council of Ministers, 2020. Preventive Measures in the framework of Strengthening the Fight against Terrorism, Organized Crime, Serious Crimes and Consolidation of Public Security.

Eurojust, 2020. European Union Agency for Criminal Justice Cooperation. [Online] Available at: <https://www.eurojust.europa.eu/major-albanian-italian-drug-trafficking-network-dismantled>. [Accessed 17 November 2020].

General Prosecutor Office, 2020. "The Liaison Prosecutor of Albania at Eurojust is commanded." Available at http://www.pp.gov.al/web/Komandohet_Prokurori_nderlidhes_i_Shqiperise_prane_Eurojust_1518_1.php#.X_bpR9hKiU

Law 192/2009 “On preventing and countering organized crime and trafficking through preventive measures against property.” Available at http://www.pp.gov.al/web/ligj_per_parandalimin_dhe_goditjen_e_krimet_te_organizuar_dhe_trafikimit_nepermjet_masave_parandaluese_kunder_411.pdf

Law 60/2016 “Whistleblowing and Whistleblower Protection”

Law 7895 on Criminal Code of the Republic of Albania, amended by law 36/2017 and law 89/2017

Law 8733/2001 and Law 9086/2003

Law 8920/2002. On the ratification of the “United Nations Convention against International Organized Crime” and its two additional protocols.

Law 9205/2004 on Justice Collaborators and Witness Protection amended in 2009 by law 10173/2009 “On Justice Collaborators and Witness Protection”

Law 95/2016 “On the organization and functioning of the institutions for countering organized crime and corruption.” Available at https://klp.al/wp-content/uploads/2020/02/llegj_nr_95_2016_per_organizimin_dhe_funksionimin_e_institucioneve_per_te_luftuar_korrupsionin_dhe_krimin_e_organizuar_s_1728.pdf

Ministry for Europe and Foreign Affairs, National Plan for European Integration 2018-2020, pp. 168-170. Available at <https://punetejashtme.gov.al/wp-content/uploads/2018/10/vkm-nr-246-date-9-5-2018-2-plani-kombetar-per-integrimin-evropian-2018-2020.pdf>

National Assembly of the Republic of Albania, 2020. On the Approval of the Normative Act, Law 1/2020 of the CoM “On Preventive Measures in the framework of Strengthening the Fight against Terrorism, Organized Crime, Serious Crimes and Consolidation of Public Security.

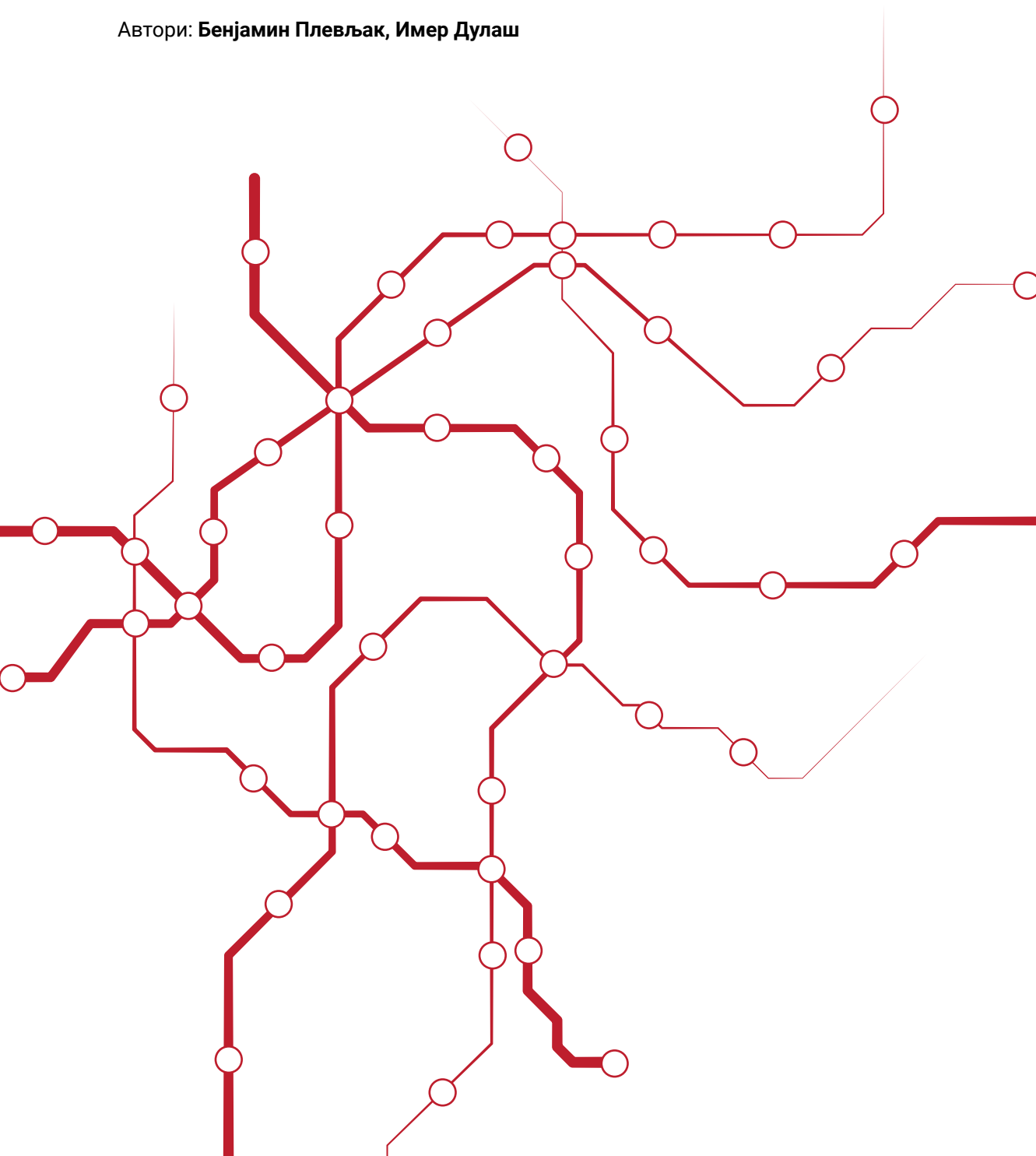
National Strategy against Illicit Drugs 2004-2010. Decision of the Council of the Ministers 292/2004

National Strategy for Combating Trafficking in Human Beings 2008-2010

National Strategy for the Fight against Child Trafficking and the Protection of Child Victims of Trafficking 2008-2010.

Босна и Херцеговина

Автори: **Бенјамин Плевљак, Имер Дулаш**

Целта на оваа емпириска студија е да се анализираат моменталните заложби и влијание на Владата на Босна и Херцеговина во борбата со организираниот криминал, да се идентификуваат успешни пристапи и да се испитаат предизвиците. Дополнително, целта е да се создадат и предложат препораки со цел да се зајакнат, поддржат и унапредат добри практики за борба против организираниот криминал, како и да се идентификуваат недостатоци и предизвици за борба со организираниот криминал.

Методот на квалитативна анализа на содржината на документите беше искористен да се анализира националната правна рамка, акциските планови и други стратешки документи поврзани со борбата против организираниот криминал, како и да се провери евиденцијата на пресуди. Документите поврзани со регионалната и европска соработка беа исто така опфатени со истражувањето. Полуструктурираните интервјуа беа спроведени со 5 претставници на системот на кривична правда во Босна и Херцеговина.

Босна и Херцеговина соработува и со ЕУ и со владите на Западен Балкан. Стратешкиот договор за соработка помеѓу Советот на министри на БиХ и Европската полициска канцеларија (ЕВРОПОЛ) е еден пример на соработка на меѓународно ниво, додека соработката на регионално ниво е најчесто постигнута преку заеднички истраги од полициски агенции, како и преку потпишани конвенции како Конвенцијата за полициска соработка во Југоисточна Европа.

Евиденциите од пресудите и други документи за успехот на Судот на Босна и Херцеговина и на Канцеларијата на обвинителот на Босна и Херцеговина беа исто така земени предвид и тие ја претставуваат ефективностa на горенаведените институции.

Земајќи ја предвид целокупната ситуација со пандемијата со вирусот Корона, некои од интервјуата требаше да бидат спроведени преку онлајн-комуникациска платформа. Во однос на други аспекти на истражувањето не постоеја ограничувања.

Анализата ќе послужи за да се добие увид во работата на државните институции кои се справуваат со борбата против организираниот криминал, како и во статусот на регионална соработка и соработка со ЕУ, кои ќе се добијат преку интервјуирање претставници на системот на кривична правда, спроведување анализа на национални стратешки документи, извештаи и документи за успех.

Организираниот криминал е една од највпечатливите форми на загрозување на безбедноста на скоро секоја земја. Во Босна и Херцеговина постои екстремно висок број организирани криминални активности, но оние најдоминантните се трговија со дрога, перење пари, трговија со луѓе и други облици на организиран криминал.¹

Земајќи ги предвид документите на Европската Унија во поглед на ситуацијата со организираниот криминал и корупција во БиХ, може да се заклучи дека овие феномени се континуирано најпревладувачките во општеството на БиХ. Во нејзините документи поврзани со БиХ за последните три години, таа наведува дека корупцијата е сè уште многу присутна,² додека заложбите против организираниот криминал бараат подобрување во истрагата и гонењето на криминалите. Борбата против тргувањето со луѓе, шверцот со мигранти, трговијата со оружје и тероризмот бара поефикасно скицирање на надлежностите и овластувањата.³ Босна и Херцеговина е во рана фаза / на одредено ниво на подготвеност во борбата против корупцијата и организираниот криминал. Тие исто така наведуваат дека не постоел напредок во спроведувањето на клучните приоритети на Мислењето на Комисијата за барањето на Босна и Херцеговина за членство во Европската Унија 2019 година, препораките од 2019 година во оваа област и заклучоците од Експертскиот извештај за владеењето на правото во БиХ.⁴

Регионалната соработка, како и соработката со Европската Унија, е клучен фактор во борбата против организираниот криминал. Организираниот криминал како феномен често не познава граници, па само една земја често не е во можност да се справи сама со него. Членови на групи на организиран криминал се ретко лица само од една земја, вообичаено оваа соработка е регионална со цел да се покрие колку е можно поголем територијален простор, а последователно да се зголеми добивката на организацијата. Јасно е дека соработка меѓу владите постои, постојат механизми за регионална соработка и соработка со ЕУ, потпишани документи како Стратешки договор за соработка помеѓу Советот на министри на БиХ и Европската полициска канцеларија (ЕВРОПОЛ), меѓународни налози за апсење и документи за регионална соработка, како Конвенцијата за полициска соработка на Југоисточна Европа.

Како што Извештајот продолжува понатаму фокусот ќе биде на анализата на правни рамки и стратегии и други документи за борбата и соработката во борбата против организираниот криминал, капацитетите на знаење на системот на кривична правда и владите и нивните практики и предизвици. Споделувањето знаење на ЕУ и на регионално ниво ќе се земе предвид исто толку колку и успешноста на Владата на Босна и Херцеговина во гонењето организиран криминал и нејзините конечни пресуди. За крај, ќе бидат идентификувани и претставени недостатоците, како и препораките во однос на соработката на национално и регионално ниво.

1 Центар за безбедносни студии Сараево, Студија за организиран криминал во Босна и Херцеговина, Сараево 2014

2 Европска комисија, Извештај за Босна и Херцеговина, 2020

3 Мислење на Комисијата за барањето на Босна и Херцеговина за членство во Европската Унија, 2019.

4 Европска комисија, Извештај за Босна и Херцеговина, 2020

Анализа на правна и стратешка рамка

На ниво на Босна и Херцеговина, меѓу другите, во склоп на Министерството за безбедност на Босна и Херцеговина, постои Државна агенција за истраги и заштита (СИПА) и Гранична полиција на БиХ (ГП БиХ), кои се занимаваат со оперативната работа за сузбивање организиран криминал, како и Судот и Канцелариите на обвинителот на Босна и Херцеговина. Исто така, во склоп на Министерството за безбедност на БиХ, Службата за работа со странци како административна организација е вклучена во борбата против организираниот криминал. Известувачко-безбедносната агенција на Босна и Херцеговина и Управата за индиректно оданочување исто така имаат важна улога во борбата против организираниот криминал.

Во однос на нивоата на ентитет, постојат и институции како Федералното министерство за внатрешни работи (ФМУП), Министерството за внатрешни работи на Република Српска (МУП РС) и Полицијата на округот Брчко. Постојат и окружни / основни и кантонски / општински канцеларии на обвинителот, додека во рамки на округот Брчко на БиХ постои Канцеларија на обвинителот на округот Брчко во БиХ.

Во Босна и Херцеговина постојат четири кривични закони и четири законици за кривичната постапка. Тие се воспоставени на ниво на Босна и Херцеговина⁵, на ниво на Федерацијата на Босна и Херцеговина⁶, на ниво на Република Српска⁷ и на ниво на округот Брчко.⁸ Овие закони вклучуваат законски одредби и механизми за борба против сите облици на криминал, притоа можеби најважните во борбата против организираниот криминал се специјалните истражни мерки регулирани во претходно споменатите законици за кривичната постапка.⁹

Дополнително на кривичните законици, активен пристап кон ова прашање е развојот на Процената на закана од организиран криминал, стратегии и акциски планови за борба против организираниот криминал во Босна и Херцеговина¹⁰, како и стратегии и акциски планови за борба против корупцијата.¹¹

Советот на министри на Босна и Херцеговина усвои четири стратегии за борба против организираниот криминал, но тука е и Стратегијата за борба против корупцијата во БиХ, која беше издадена од Агенцијата за спречување корупција и координација на борбата против корупцијата.

Судот на Босна и Херцеговина исто така издава стратешки документ именуван како Среднорочен план на Судот на БиХ, кој вклучува двегодишен план. Последниот среднорочен план на Судот на БиХ ги вклучува годините од 2019 до 2021. Исто така, Судот на БиХ издава Антикорупциски план, од кој последниот е Антикорупцискиот план за периодот 2018-2019.

5 Кривичен закон на Босна и Херцеговина.

6 Кривичен закон на Федерацијата Босна и Херцеговина.

7 Кривичен закон на Република Српска.

8 Кривичен закон на округот Брчко.

9 Законик за кривичната постапка на Босна и Херцеговина.

10 Стратегија за борба против организиран криминал во Босна и Херцеговина за периодот 2017-2020, стр. 3.

11 Стратегија за борба против корупцијата во Босна и Херцеговина (2015-2019).

Анализирајќи ја Стратегијата за борба против организираниот криминал во БиХ, меѓу другите принципи, најважните се „принципот на политичка волја“, кој ја претпоставува активната борба против организираниот криминал како приоритетна активност на институциите во Босна и Херцеговина, како и „принципот на законитост“, кој го претпоставува почитувањето на Уставот и националните закони, како и одредбите од меѓународните договори (меѓународни правни инструменти), чиј потписник е Босна и Херцеговина. Во поглед на соработката на регионално и на ниво на ЕУ, „принципот на проактивна меѓународна соработка и обезбедување активна улога на Босна и Херцеговина на меѓународно ниво“ е принципот кој ја претпоставува заложбата на БиХ за учество во борбата против организираниот криминал на регионално и меѓународно ниво.

Земајќи ја предвид правната, стратешката и политичка рамка на национално ниво, претставниците на институциите на кривичната правда дадоа мислења за тоа дали тие навистина функционираат и дали треба да бидат подобрени, како и нивно гледиште за нивото на соработка на национално и регионално ниво. Мнозинството претставници веруваат дека постојната правна рамка е добра, но секогаш постои простор борбата против организираниот криминал да стане поефективна и може да биде подобрена преку целосно спроведување на законот и примена на веќе постојните норми.

Еден од претставниците верува дека стратегиите не се апсолутно неопходни ако имаме професионалци кои си ја вршат нивната работа на вистинскиот начин, при што се мисли на тоа ако тие работат за правдата и спроведување на законот.

Во однос на полицијата, тие применуваат позитивни правни одредби кои се усвоени на ниво на држава и ентитет, кои се хармонизирани со меѓународните препораки и стандарди, како и одредбите на прифатените меѓународни документи.

Кога ја земаме предвид процената на тековната политика во борбата против организираниот криминал и нејзината ефективност во смисла на евиденциите на гонење, осуда и поддршка на жртвите, претставниците на одредени институции се вклучени во институционален развој на документ кој ги дефинира опасностите од овој облик на криминал и ги диференцира приоритетите кои би предизвикале можни спротивни ефекти.

Дополнително на овие стратегии и во поглед на регионалната соработка, Конвенцијата за полициска соработка за Југоисточна Европа е многу важен документ кој ја покажува регионалната соработка. Оваа конвенција произлезе од желбата за напредок на заедничките безбедносни интереси на Албанија, Србија, Босна и Херцеговина, Северна Македонија, Молдавија, Романија и Црна Гора.¹²

Процената на заканата од организиран криминал (ОКТА) е проценка која ги елаборира заканите од организираниот криминал и дава приоритет на оние кои се предвидува дека ќе предизвикаат најголема штета (директно негативно влијание врз буџетот), што е исто така основа за развој на стратешки документи во оваа област и обезбедува водење на сите релевантни тела во борбата против овој облик на криминал.

12 Конвенција за полициска соработка на Југоисточна Европа.

Потребата за таков документ, кој со сигурност е насочен кон иднината, произлегува од анализата на процената на заканата од сериозен и организиран криминал во Европската Унија (ЕУ, СОКТА), која беше направена од ЕВРОПОЛ, а која покажа дека организираниите криминални групи, поврзани со одредени области, претставуваат сериозна закана за безбедноста на Европската Унија и нејзините земји членки.¹³

Усвојувањето на ОКТА е од најголемо значење за сите граѓани на Босна и Херцеговина и е важен чекор во процесот на пристапување кон Европската Унија, но и јасна заложба на институциите во Босна и Херцеговина за придонес кон борбата против евидентниот глобален проблем.

Во текот на 2007 година, Стратешкиот договор за соработка помеѓу Советот на министри на БиХ и Европската полициска канцеларија (ЕВРОПОЛ) беше потпишан и ратификуван помеѓу ЕВРОПОЛ и Босна и Херцеговина, што предвидува размена на исклучиво неоперативни информации. Договорот за оперативна и стратешка соработка помеѓу БиХ и ЕВРОПОЛ (Оперативен договор) беше потпишан на 31 август, 2016 година и влезе во сила во март, 2017 година. Како и да е, и покрај ова, Оперативниот договор сè уште не е целосно спроведен бидејќи Заедничката контакт-точка за БиХ (ЗКТ) предвидена во Договорот, не е воспоставена.¹⁴

Регионална соработка и соработка на ниво на ЕУ и споделување знаења

Регионалната соработка е важен сегмент за подобрување на односите меѓу земјите на Западен Балкан, како и за заеднички одговор на предизвиците со кои се соочува регионот. По 1990-тите започнати се неколку иницијативи за подобрување на соработката на овие земји и овозможување корист во социоекономска смисла, а во случајот на ова истражување, во смисла на безбедноста. Некои од овие стратегии, иницијативи и договори се Централноевропскиот договор за слободна трговија (ЦЕФТА), Советот за регионална соработка, Берлинскиот процес, ЈИЕ2020, итн.

Стратегијата за Југоисточна Европа 2020 наведува дека „политичките цели и мерки предвидени со Стратегијата треба да придонесат за создавање околу еден милион нови работни места за време на тековната декада. Со здружување на силите за постигнување на заедничките цели и здружување преку споделени европски вредности, Југоисточна Европа ќе доживее успех”¹⁵, што ја покажува подготвеноста и заложбата за подобрување на целокупната ситуација на Западен Балкан. Последователно ќе бидат претставени начините и механизмите на регионална и меѓународна соработка во однос на безбедносниот сектор на Босна и Херцеговина.

¹³ Процена на заканата од организиран криминал во Босна и Херцеговина, 2016, стр.2.

¹⁴ Стратегија за борба против организираниот криминал во Босна и Херцеговина (2017-2020), стр. 19.

¹⁵ Стратегија за Југоисточна Европа 2020 (ЈИЕ2020), Совет за регионална соработка, стр. 6.

Во однос на соработката на институциите на регионално и/или на ниво на ЕУ, преку кои платформи / тела оваа соработка се спроведува, претставниците наведуваат дека оваа соработка постои во различни облици. Во поглед на Судот на Босна и Херцеговина, тие учествуваат на многу конференции, експертски средби, иницијативи и секој друг облик на професионално вмрежување, сè со цел за напредок, донесување добри практики и добри решенија, а нивниот претставник наведува дека ова имало влијание врз спроведувањето добри конвенциски препораки во законодавството на БиХ.

Судот на Босна и Херцеговина е исто така член на Европската мрежа на врховни судови за размена на судска пракса во Европскиот суд за човекови права во Стразбур и тие учествуваат во различни проекти и објавуваат нивни практики преку годишен билтен.

Еден од претставниците ја издвои Програмата за размена на добри практики, која беше спроведена во соработка со УСАИД преку Мрежата за добри практики, Проектот „правда пред корупција“, примарно насочен кон разменување практики и експертски материјали на полето на корупцијата, економскиот криминал и организираниот криминал, меѓу партнерските обвинители низ цела Босна и Херцеговина.

Во поглед на соработката на Федералната управа на полицијата со европските и регионални полициски тела, таа е реализирана на дневна основа со Националното централно биро на ИНТЕРПОЛ, ЕВРОПОЛ, СЕЛЕЦ, полициските аташеа и офицерите за врски.

Дополнително на горенаведеното, постои платформа за разменување информации воспоставена во склоп на Директоратот за координација на полициските тела на БиХ, Секторот за меѓународна оперативна полициска соработка, Одделот на НЦБ Интерпол во Сараево.

Постои и посебна рамка за регионална соработка предвидена со Конвенцијата за полициска соработка во Југоисточна Европа, која, дополнително на дефинирањето на размената на информации и податоци, овозможува и соработка преку формирање заеднички истражни тимови на земјите потписнички.

Тие исто така учествуваат и во програми преку проекти организирани во склоп на ИПА фондовите, ТАИЕКС, ОБСЕ, иПросидс, обуки организирани од Центарот за едукација на судии и јавни обвинители на ФБиХ, Високиот судски и обвинителски совет на БиХ, Министерството за безбедност на БиХ, итн.

Во поглед на соработката со невладини тела, заложбата за соработка во борбата против организираниот криминал со недржавни тела е исто така изразена во принципите за изготвување и спроведување на Стратегијата за борба против организираниот криминал во БиХ, Стратегијата за борба против корупцијата и други стратешки документи, кои јасно го предвидуваат концептот на соработка меѓу јавните и приватни сектори, граѓанското општество и граѓаните. Претставниците на институциите на кривичното право рекоа дека тие обезбедуваат поддршка и охрабрување за професионално, независно и непартиско истражувачко новинарство и за организациите на граѓанското општество чие достапно знаење би довело на идентификација на реалните закани кои произлегуваат од организираниот криминал или до укажување на траги и сторители на организиран криминал.

Сите учесници немаа исто мислење во однос на ОГО, бидејќи еден од претставниците верува дека организациите на граѓанското општество, со исклучок на некои, имаат ограничен опсег, бидејќи нивното финансирање изгледа дека зависи од оние чија работа треба да ја следат.

Успешност на заложбите за борба против ОК на владите на ЗБ

Кога ќе се земат предвид документите кои прибираат информации за успешноста, секоја година Обвинителската канцеларија на Босна и Херцеговина објавува информации за нејзината работа, каде може да се најде посебен оддел поврзан со криминалите на организираниот криминал и корупција. Предвид се земени годините 2017 и 2018. Нивниот работен извештај за 2019 година сè уште не е достапен. Земени се предвид документите и извештаите од Судот на БиХ за 2018 и 2019 година, како и Годишниот извештај за 2018 година на Државната агенција за истрага и заштита на БиХ.

Најпрво ќе се фокусираме на резултатите од работата на Обвинителската канцеларија на Босна и Херцеговина во 2017 и 2018 година, попрецизно нејзиниот оддел бр. 2 (Посебен оддел за организиран криминал, финансиски криминал и корупција).

Во 2017 и 2018 година обвинителите од Оддел II поднеле вкупно 203 обвиненија против 416 лица. Во случаите за кои се постапува во Оддел II, Судот на БиХ наметна казна затвор во целокупно времетраење од 231 година и 8 месеци.

	Обвиненија	Поединци	Времетраење на затворска казна
2017	96	210	136 години + 8 месеци
2018	107	206	95 години

Табела 1: Обвинителска канцеларија на Босна и Херцеговина

Согласно информациите за работата на Обвинителската канцеларија, во 2017 година конфискувани се вкупно: 5 089 244,80 КМ, 120 900,00 евра, 800,00 хрватски куни и 446,00 американски долари, како и голем број недвижности, возила и други движни ствари.¹⁶ Додека во 2018 година вкупниот износ на конфискуван нелегално стекнат имот беше 4 042 383,62 КМ.¹⁷

Може да се забележи дека бројот на обвиненија на Одделот II на Обвинителската канцеларија на Босна и Херцеговина секоја година се зголемува, но интересно е дека бројот на години со кои се казнувани сторителите се намалува.

¹⁶ Извештај на Обвинителската канцеларија за (2017 година), стр.29.

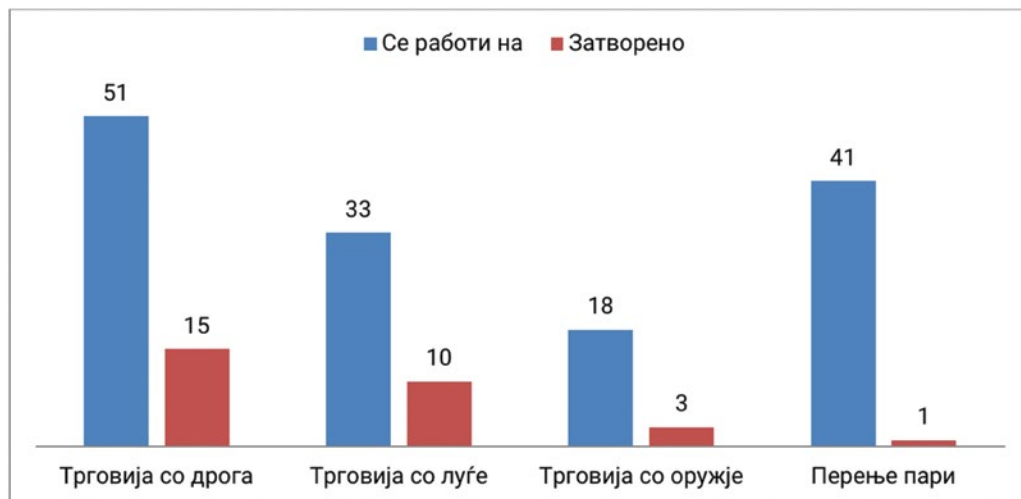
¹⁷ Информации за работата на Обвинителската канцеларија (2018 година), стр. 27.

Во однос на работата на Судот на Босна и Херцеговина, попрецизно Оддел II, кој, меѓу другото, се справува и со прашања на организиран криминал, од 2018 до 2019 година, Судот предаде вкупно 262 пресуди од прва инстанца, со вкупен број од 251 затворени случаи. Ако ја земеме предвид Апелациската дивизија на Оддел 2, имаше вкупно 44 апелациски пресуди, додека пак имаше вкупно 4 пресуди од трета инстанца.¹⁸

	Пресуди од прва инстанца	Затворени случаи	Апелациски пресуди	Пресуди од трета инстанца.
2018	127	126	26	1
2019	135	125	18	3

Табела 2: Судот на Босна и Херцеговина.

Во однос на Државната агенција за истрага и заштита, во 2018 година, случаите поврзани со организиран криминал се однесуваат на предметите на трговија со дрога, трговија со луѓе, трговија со оружје и перење пари.

Графикон 1: Случаи поврзани со организиран криминал во 2018 година¹⁹

При анализирање на податоците може да се заклучи дека од сите случаи на кои е работено, а се поврзани со организиран криминал, затворени се вкупно околу 20%. Повеќето случаи беа затворени во однос на кривичниот прекршок на трговија со луѓе (30%), додека најмалку случаи беа затворени кога станува збор за перењето пари (2%).

Истрагите на кривични прекршоци на перење пари утврдија дека 59 419 391,28 КМ на нелегално стекнати пари беа вметнати во легалните готовински текови преку финансискиот систем на Босна и Херцеговија, додека материјалната штета предизвикана од пријавените кривични прекршоци изнесуваше вкупно 56 791 027,20 КМ.²⁰

¹⁸ Суд на Босна и Херцеговина, Оддел за судска администрација на Судот на БиХ, Powerpoint-презентација.

¹⁹ Годишен извештај за 2018 година на Државната агенција за истрага и заштита

²⁰ Годишен извештај за 2018 година на Државната агенција за истрага и заштита, стр.6.

Важно е да се истакне дека меѓународна соработка е воспоставена во вкупно седум случаи поврзани со трговија на луѓе, седум случаи поврзани со организиран криминал и 18 случаи поврзани со трговија со дрога. Од мерките во кои меѓународната соработка придонесе кон реализација, можеме да ги издвоиме „CD1/13 Oceans (ЦД1/13 Океани)“, „Heir (Наследник)“, „Damar (Дамар)“, „Albatross (Албатрос)“ и „Smoke (Чад)“. Исто така важен сегмент во борбата со криминалните активности е соработката меѓу агенциите во рамки на Босна и Херцеговина, која се докажа ефективна при неколку решени случаи и мерки.

Идентификување на клучните недостатоци и предизвици

Може да се забележи дека добар дел од јавноста ја има перцепцијата дека судството е управувано од политиката и ова треба да се промени. Довербата во општеството е нарушена, што значи дека граѓаните немаат волја да пријавуваат криминали како и да сведочат. Исто така граѓаните се обесхрабрани од фактот дека судските парници понекогаш траат со години, притоа губејќи волја и желба да поднесуваат тужби. На пример, согласно студија направена во 2017 година²¹, граѓаните имаат најмалку доверба во обвинителството и судството.

Политиката на борбата против организираниот криминал мора да биде поддржана на институционално ниво со цел да се дејствува попрогресивно, да се гонат сторителите на криминали поефикасно и да се заостри политиката на казнување, особено за сторители на криминали на полето на корупцијата. Неопходно е за државата да преземе стратешка заложба за ефективно сузбивање на организираниот криминал, што мора да биде придружувано со конкретни законодавни активности и активности од извршната сфера.

Едно од интервјуираните лица смета дека моменталната правна, стратешка и политичка рамка на ниво на Босна и Херцеговина е апсолутно несоодветна, првенствено како резултат на постојната уставна структура на државата, која се докажала како ужасна во борбата против организираниот криминал. Паралелното постоење на 4 системи на кривичната правда, нееднаквата практика во примената и на материјалното и на процесното право, недостигот на хармонизирано дејство на полето на законодавните интервенции (измени кон законот), доведоа до загрижувачко ниво на правна неизвесност за граѓаните на БиХ. Постоеше и мислење дека е неопходно да се истакне дека успехите запишани при гонење на одредени сторители од овој тип на криминал се главно резултат на индивидуален ентузијазам и обврска на обвинителите и полициските службеници, а скоро никогаш на системот.

Постојат случаи кога треба да се хармонизираат закони на ниво на ентитет. Еден од претставниците забележа дека Законот за прекршоци на Федерацијата на БиХ е полн со недостатоци во споредба со таквиот закон во Република Српска и земјите од регионот, што резултира во нееднаква судска пракса и ситуации во кои одредени однесувања и дејствија во еден ентитет се прекршоци, а во друг не се.

²¹ Извештај на Поинтпулс - Мнението на граѓаните за полицијата: Резултати од испитувањето на јавното мнение во Босна и Херцеговина (2017).

Двајца од испитаниците забележаа дека постои недостиг на компетентност и едукација на учесниците во системот на кривична правда. Еден од испитаниците истакна дека јазот во системот на кривична правда е исто така неможност оштетената страна да влијае врз истрагата, обвинението и понатамошниот тек на кривичната постапка. Во тој случај целата одговорност се пренесува на главниот обвинител. Бидејќи извесен проблем со кои се соочуваат полициските службеници првенствено се кривичните дејствија на организиран и меѓукантонски криминал, може да се издвои отсутството на канцеларија на специјален обвинител и суд надлежен за истражување и гонење криминал извршен во два или повеќе кантони, како и криминал кој започнал во еден, а завршил во друг кантон.

Претставниците истакнаа дека истрагата како фаза на кривична постапка е најчувствителниот сегмент на кривична правда, бидејќи во тој период се прибираат докази од кои зависи целокупната последователна кривична постапка пред судот. За жал многу често постои недостиг на докази, лош квалитет на доказот или неефективно прикажување на тој доказ во судот.

Во поглед на недостатоците во однос на ОГО, како што е наведено од еден испитаник, ОГО во голема мера зависат од донатори во нивната работа и ова може да биде пречка за објективноста во работата на ОГО, што на крај може да има големо влијание врз борбата против организираниот криминал и корупција.

Еден од испитаниците истакна дека „Ако секоја индивидуа во општеството гледа на работите како тие да не го/ја засегаат него или нејзе“ и кога системот ги заштитува оние кои се осмелуваат да пријават криминал и да сведочат за тоа - тогаш реакцијата на државата ќе биде посилен. За овој модел да биде поефикасен граѓаните мора да имаат доверба во институциите“.

Препораки

Полицијата и ОГО мора да ги охрабрат граѓаните да имаат волја да пријавуваат криминална активност. Со цел да се зајакне соработката како и довербата помеѓу општеството и полицијата. За целите на постигнување на истата цел, судството и обвинителството мора да ја обноват довербата на граѓаните во нивните институции и нивната волја да сведочат, преку позитивни примери и практики, како побрзо делување, засилување на казнената политика, итн.

Полициските агенции треба да стават поголем фокус на полициското работење во заедницата. Меѓународните фактори може да имаат огромно влијание во смисла на обуката и едукацијата со цел размена на најдобрите практики.

Државата треба да ги зајакне капацитетите на канцелариите на обвинителите и на судовите, особено при справување со криминали извршени во два или повеќе кантона, како и криминални кои започнуваат во еден, а завршуваат во друг кантон.

Да ја подобри едукацијата и професионализмот во полицијата, судските и обвинителските капацитети, бидејќи недостигот на компетентност значајно влијае врз ефикасноста во борбата против организираниот криминал. Како што се покажа, неопходно е да се едуцираат полициските службеници за справување со перењето пари.

Законодавните власти во земјата треба да се обидат да ги хармонизираат законите во рамки на земјата за подобра и поурамнотежена борба против организираниот криминал бидејќи паралелното постоење на 4 системи на кривична правда, нееднаквата практика при примената на материјалното и процесното право доведоа до загрижувачко ниво на правна неизвесност за граѓаните на БиХ.

Неопходно е државното ниво да вложи повеќе напори во однос на воспоставувањето контакт-точка за соработка со ЕВРОПОЛ со цел да се зајакне меѓународната полициска соработка која би довела до поефикасни дејствија во однос на сузбивањето на организираниот криминал.

Библиографија

Council of Ministers of Bosnia and Herzegovina, Strategy for the Fight against Organised Crime in Bosnia and Herzegovina for the period 2017-2020, Sarajevo, September 2017.

Police Cooperation Convention for Southeast Europe.

Centre for Security Studies Sarajevo, Study on Organised Crime in Bosnia and Herzegovina, Sarajevo 2014.

Strategy for the Fight against Corruption in Bosnia and Herzegovina (2015-2019)

European Commission, Commission staff working document, Report on Bosnia and Herzegovina for 2018.

Opinion of the Commission on the Application of Bosnia and Herzegovina for membership in the European Union 2019.

The Southeast Europe 2020 Strategy (SEE2020), Regional Cooperation Council.

State Investigation and Protection Agency Annual Report 2018.

European Commission, Bosnia and Herzegovina 2020 Report.

Pointpulse Report – The Citizens' Opinion of the Police: Results of the Public Opinion Research in Bosnia and Herzegovina (2017)

The Prosecutors Office Work Information for the years 2017 and 2018.

Organised Crime Threat Assessment in Bosnia and Herzegovina, 2016.

Criminal Code of Bosnia and Herzegovina, "Official Gazette of BiH" No. 3/03, 32/03, 37/03, 54/04, 61/04, 30/05, 53/06, 55/06, 32/07, 8 / 10. The Criminal Code of Bosnia and Herzegovina was imposed by a decision of the High Representative and published in the Official Gazette of BiH no. 3/03. These corrections to the imposed law were published in the "Official Gazette of BiH" no. 32/03.

Criminal Code of the Federation of Bosnia and Herzegovina ("Official Gazette of the Federation of BiH", No. 36/2003, 21/2004 - corrigendum, 69/2004, 18/2005, 42/2010, 42/2011, 59/2014, 76/2014 , 46/2016 and 75/2017).

Criminal Code of the Republic of Srpska (Official Gazette of the RS, No. 49/2003, 108/2004, 37/2006, 73/2010, 1/2012, 67/2013).

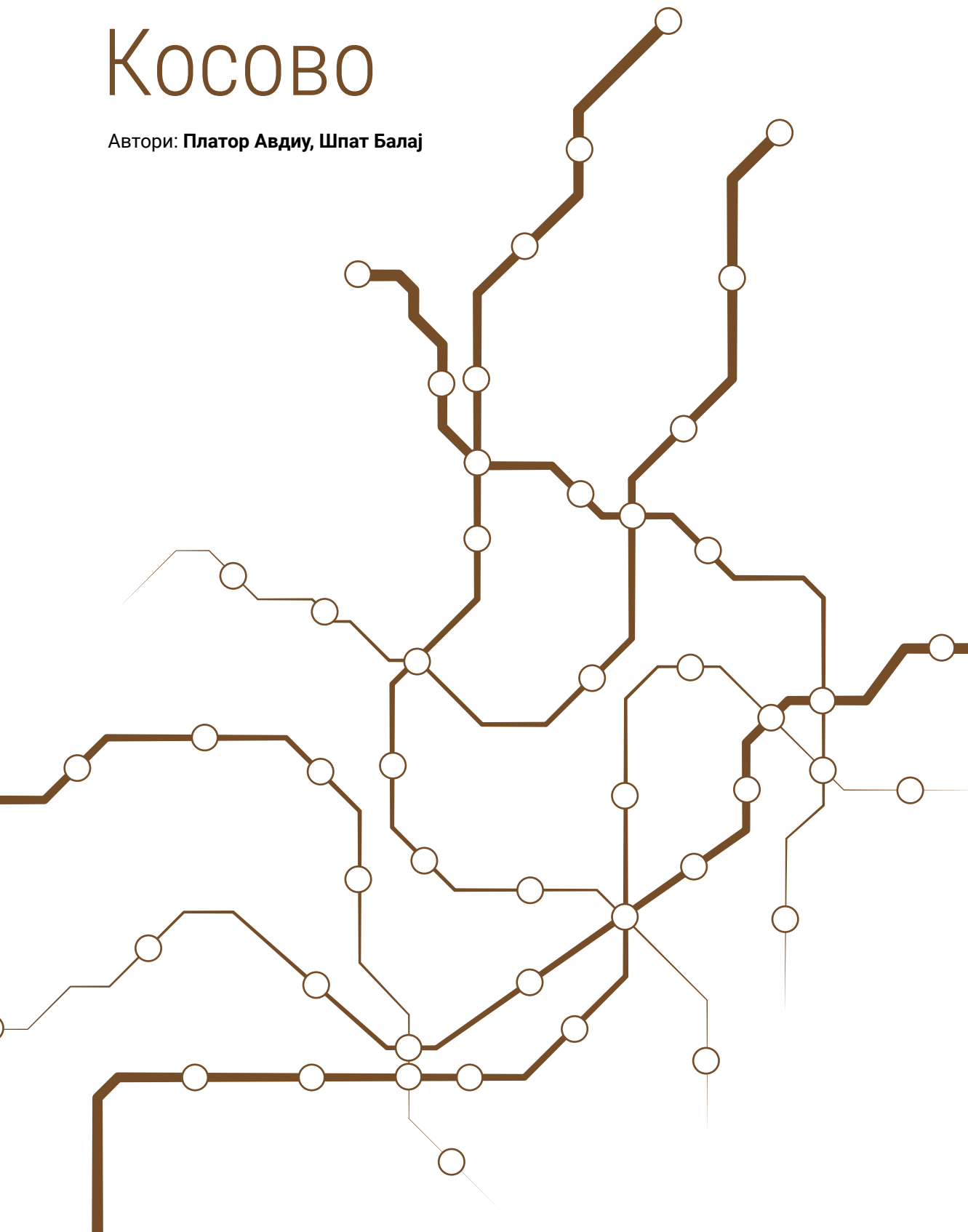
Criminal Code of the Brčko District of Bosnia and Herzegovina ("Official Gazette of the Brčko District of BiH", No. 33/2013 - consolidated text, 47/2014 - correction 26/2016, 13/2017 and 50/2018).

Criminal Procedure Code of Bosnia and Herzegovina.

Court of Bosnia and Herzegovina, Department for Judicial Administration of the Court of BiH, powerpoint presentation.

КОСОВО

Автори: Платор Авдиу, Шпат Балај

Ефективната борба против ОК во Косово продолжува да биде предизвик за владеењето на правото и неговите процеси за зајакнување. Предизвиците и недостатоците во овој однос се присутни во различни форми. Клучните институции кои го создаваат синџирот на одговор на кривичната правда се соочени со одредени предизвици кои произлегуваат од корупцијата, слабата организација, ограничените капацитети или недостигот на институционална одговорност и компетентност. Од друга страна, постојат и заеднички проблеми кои се главно поврзани со политичкото ниво, недостигот на политичка волја да се задоволат потребите и предизвиците на организациите или општиот политички развој во Косово и во регионот во целост. Последователно, како резултат на нерешените предизвици и недостатоци, резултатите на Косово во борбата против организираниот криминал остануваат слаби и постои неусогласеност помеѓу правната и стратешката рамка и нивното спроведување во пракса.

Уставната и правната рамка на Косово на полето на спречувањето и сузбивањето на организираниот криминал и други криминални активности е солидна. Кривичниот законик има специфични правни одредби кои ги дефинираат организираниите криминални групи, како и осудувањето на активности поврзани со организиран криминал. Во однос на стратешките документи на институциите на Косово, постои Национална стратегија и Акциски план против организираниот криминал 2018-2022, но постои и недостиг од информации за нејзино спроведување во пракса и исполнување на стратешките цели против организираниот криминал. Косово има добра судска соработка со соседните земји, со исклучок на Србија. Во однос на полициската соработка, Косовската полиција склучила билатерални договори со земјите од Западен Балкан, освен со Србија и Босна и Херцеговина. Се проценува дека Косовската полиција потпишала 93 меѓународни договори за полициска соработка. Освен со земјите од Западен Балкан, некои од овие договори вклучуваат и билатерална соработка со земјите членки на Европската Унија, за заеднички истражни тимови, како и размена на информации за граѓански и кривични предмети. Во 2016 година Косово го потпиша Работниот договор со Европската агенција за погранична и крајбрежна стража (Фронтекс) за нелегална миграција, прекуграничен криминал, гранична безбедност и целокупно гранично управување, вклучително секојдневна размена на податоци. Освен тоа, Работниот договор склучен помеѓу Косово и Европската агенција за спроведување на законот (Европол) во 2020 година ја формализираше соработка помеѓу овие две страни. Тој го отвора патот за соработка меѓу Косово, ЕУ и нејзините земји членки, со цел спречување и борба против организираниот криминал, сериозниот криминал и други форми на криминал.

Политичкиот и социоекономскиот развој на Западен Балкан предизвика организираните криминални групи да ги прошират нивните активности во регионот, додека присуството на корупција и политичко влијание во судството го олесни нивното влијание во Косово и регионот, воопшто. Врз основа на показателите за владеењето на правото на Светскиот проект на правдата, Косово беше рангирано на втората позиција во однос на спроведување и почитување на владеењето на правото во регионот на Источна Европа, оставајќи ги сите други земји од ЗБ зад него.¹ Како и да е, кога станува збор за ефективни истраги од страна на системот за кривична правда, Косово останува под регионалниот просек на ЗБ. На страна од горенаведеното, недостигот на правда и соработка на Косовската полиција со некои од земјите на Западен Балкан (на пр., Србија и Босна и Херцеговина) и тековните политички пречки за негово членство во Интерпол (како и други регионални/меѓународни безбедносни организации) ја попречува меѓународната полициска соработка во спречување и сузбивање на транснационалниот организиран криминал. Сепак, скорашниот работен договор, склучен помеѓу Косово и Европол, претставува позитивен развој.

И покрај фактот дека правната рамка во Косово е прилично солидна и дека таа - барем во теорија, ги исполнува потребите за ефективна борба против организираните криминал и корупција, нејзината практична употреба изостанува. Неколку анализи на меѓународни институции и организации на граѓанското општество покажуваат дека Косово сè уште има уште многу да направи на полето на сузбивањето на организираните криминал и корупцијата и дека неколку елементи од системот на кривична правда имаат сериозни недостатоци кои го спречуваат напредокот на Косово во овој поглед. Воопшто, постои недостиг од профилирање и специјализација и на меѓународните фактори и на граѓанското општество на полето на организираните криминал, што го намалува разбирањето и ефективноста на борбата од една страна, додека пак го олеснува функционирањето и развојот на организираните криминални групи од друга страна.

Анализа на правната, стратешката и политичката рамка

Во однос на правната рамка, Кривичниот законик на Република Косово² содржи некои правни одредби за организирани криминални активности. Според овој правен документ, организирана криминална група е структурирано здружување кое се состои од три или повеќе лица, воспоставено за одреден временски период, кое дејствува во согласност со целта за вршење на еден или повеќе сериозни кривични прекршоци со цел стекнување, директно или индиректно, финансиска

¹ Светски проект на правдата, 2020 година. *Индекс за владеењето на правото, 2020.*

Достапно на: https://worldjusticeproject.org/sites/default/files/documents/WJP-ROLI-2020-Online_0.pdf

² Законик бр. 06/L-074 Кривичен законик на Република Косово. Достапно на: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=18413>

или друга материјална корист.³ Член 277 од Законикот пропишува дека секој, кој со намера и со сознание или за целта или за општата активност на организираната криминална група или за нејзината намера за вршење еден или повеќе кривични прекршоци, кои се казниви со највисока казна затвор од најмалку четири (4) години или поактивно зема учество во криминалните активности на групата, знаејќи дека таквото учество ќе придонесе за извршување на криминални активности на групата, се казнува со парична казна до 250 000 ЕУР и казна затвор од најмалку 7 години.⁴ Понатаму, секое лице кое организира, воспоставува, надгледува, управува или ги насочува активностите на организирана криминална група се казнува со парична казна до 500 000 ЕУР и казна затвор од најмалку 10 години.⁵

Други закони кои влијаат врз борбата против организираниот криминал се: Законот за управување со конфискуван и одземен имот,⁶ Закон за проширени овластувања за одземање имот,⁷ Закон за декларација за имот и подароци на сите јавни службеници,⁸ Закон за спречување судир на интереси при извршување јавна функција,⁹ и Закон за заштита на укажувачите¹⁰. Постојат и други специфични закони кои целат кон сузбивање активности поврзани со организиран криминал. Истите може да се најдат со користење на врската наведена во фуснота.¹¹

Еден од важните правни документи е Законот за кривична постапка.¹² Новиот закон е изготвен во скоро време од Министерството за правда на Косово, со поддршка од меѓународната заедница во Косово¹³ но, сè уште не е усвоен и донесен од релевантните институции (Владата и Собранието). Помеѓу најважните новини кои ги нуди нацрт-законот се суспендирање на јавните службеници кои се осудени од судот за кривичен прекршок кој вклучува корупција и злоупотреба на јавната должност. Друга измена е хармонизацијата на новиот закон со Законот за проширени овластувања за одземање имот за зголемување на капацитетите на институциите за спроведување на законот на Косово за конфискување имот.¹⁴

3 Став 13 од член 113 од Законик бр. 06/L-074 Кривичен законик на Република Косово.

Достапно на: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=18413>

4 На истото место, став 1 од член 277

5 На истото место, став 2 од член 277

6 Закон бр. 05/L-049 за управување со конфискуван и одземен имот. Достапно на: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=12360>.

7 Закон бр. 06/L-087 за проширени овластувања за одземање имот. Достапно на: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=18337>.

8 Закон бр. 04/L-050 за декларација, потекло и контрола на имотот на високите јавни службеници и за декларација, потекло и контрола на подароците на сите јавни службеници. Достапно на: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2767>.

9 Закон бр. 06/L-011 за спречување судир на интереси при извршување јавна функција. Достапно на: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=16314>.

10 Закон бр. 06/L-085 за заштита на укажувачите. Достапно на: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=18303>.

11 Министерство за внатрешни работи на Република Косово. (2018). *Национална стратегија и акциски план за борба против организираниот криминал*, стр. 10-14. Достапно на: <https://mpb.rks-gov.net/Uploads/Documents/Pdf/EN/48/STATE%20STRATEGY%20AND%20ACTION%20PLAN%20AGAINST%20ORGANIZED%20CRIME%202018%20%E2%80%93%202022.pdf>.

12 Бр. 04/L-123 Закон за кривична постапка. Достапно на: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2861>.

13 За повеќе информации видете ја следнава врска: <https://md.rks-gov.net/page.aspx?id=1,15,2396>.

14 На истото место.

Во однос на стратешките документи, Националната стратегија и Акцискиот план против организирани криминал 2018-2020 го признаваат ОК како закана и за внатрешната и за надворешната безбедност.¹⁵ Тие целат кон користење материјални, финансиски и човечки ресурси, колку што е можно порационално, и развивање политики за преземање одговорност за спречување и сузбивање на организираниот криминал и заштита на поединци и општеството од овој феномен.¹⁶ Стратегијата на Косово за борба против организираниот криминал набројува три клучни цели: i) спречување и сузбивање форми на организиран криминал, ii) понатамошно зајакнување на капацитетите за спречување и борба против организираниот криминал и iii) воспоставување соработка и координација меѓу националните и меѓународните фактори во спречувањето и борбата со организираниот криминал.¹⁷ Институцијата која е надлежна за координација на спроведувањето на целите на Стратегијата е Националниот координатор за борба против организиран криминал, кој ги следи и показателите на овој стратешки документ. Освен ова тело, ресорните министерства, институциите за спроведување на законот (Полицијата, Канцеларијата на обвинителот, итн) се одговорни за следење и спроведување процени на активностите опишани во Акцискиот план на Стратегијата.¹⁸

Регионална соработка и соработка на ниво на ЕУ и споделување знаења

Во поглед на регионалната соработка на полето на активностите за борба против организираниот криминал, полициските и судските институции во Косово имаат солидна и добра соработка со соседните земји (како Албанија, Црна Гора и Северна Македонија). Соработката со Србија сè уште останува политички предизвик. Косово моментално има билатерални договори за судска соработка со сите негови соседи, освен Србија.¹⁹ И покрај подготвеноста на Косово да соработува со Србија на полето на судските и полициските прашања, Србија одбива да воспостави полициска и судска билатерална и/или регионална соработка со Косово, главно од политички причини и поради фактот дека Србија одбива да ја признае независноста на Косово.²⁰

Косовската полиција исто така потпиша договори за билатерална соработка со некои од земјите на Западен Балкан, но нејзиниот најголем предизвик останува билатералната полициска соработка со Србија и Босна и Херцеговина, предизвикан

15 Министерство за внатрешни работи на Република Косово. (2018). *Национална стратегија и акциски план за борба против организираниот криминал*, стр. 5. Достапно на: <https://mpb.rks-gov.net/Uploads/Documents/Pdf/EN/48/STATE%20STRATEGY%20AND%20ACTION%20PLAN%20AGAINST%20ORGANIZED%20CRIME%202018%20%E2%80%93%202022.pdf>.

16 На истото место, стр. 6

17 На истото место, стр. 14

18 На истото место, стр. 16

19 Центар за демократија и човекови права (2019). Регионална судска соработка во кривичната материја: Преглед на компаративни практики на земјите од Западен Балкан, Центар за демократија и човекови права, Подгорица, стр. 59. Достапно на: <http://www.cedem.me/en/publications/studies-and-public-politics/send/71-studies-and-public-politics/1931-regional-judicial-cooperation-in-criminal-matters-overview-of-comparative-practices-in-western-balkans>.

20 Dragojlo, S. and Isufi, P. (2021). *Cover-up Claims Shadow Unsolved Murder of Kosovo Serb Politician*. BIRN, 15 January 2021. Достапно на: <https://balkaninsight.com/2021/01/15/cover-up-claims-shadow-unsolved-murder-of-kosovo-serb-politician/>.

од недостигот на размена на информации во областа на безбедноста со овие земји.²¹ Ова неизбежно ги ограничува обидите на институциите за владеење на правото во Косово за проактивно спречување и борба со транснационалниот организиран криминал и организирани криминални групи кои функционираат во регионот. Важно е да се истакне дека Косовската полиција потпишала 93 меѓународни договори за полициска соработка, вклучувајќи 20 земји и дека соработува со земјите членки на ЕУ на билатерална основа (преку заеднички истражни тимови и размена на информации за предмети од граѓанската и кривичната материја).²²

Во 2011 Косовската влада ја воспостави Единицата за меѓународна координација на органите за спроведување на законот (ИЛЕЦУ) во склоп на Генералниот директорат на Косовската полиција.²³ ИЛЕЦУ е иницијатива заснована на ЕУ, за создавање ефективен меѓународен механизам за соработка при спроведување на законот меѓу земјите кориснички од Западен Балкан и за подобрување на меѓународната соработка за спроведување на законот во регионот.²⁴ Овој механизам, кој е интегриран во националните модели за криминалистичко разузнавање, е создаден да ја поддржи размената на информации при меѓународните истраги и да ги олесни контактите на оперативно ниво.²⁵ Вреди да се спомене, исто така, дека ИЛЕЦУ е централна точка за контакт на Косовската полиција кога станува збор за меѓународна полициска соработка, што укажува на тоа дека информациите за полициска соработка одат преку ИЛЕЦУ.²⁶ Во 2011 година беше потпишан Меморандум за разбирање меѓу Министерството за внатрешни работи, Министерството за правда, Министерството за финансии и Канцеларијата на јавниот обвинител за целите на координирање на дејствијата и зголемување на ефикасноста на оваа единица во Косово.²⁷

Соработката на институциите на Косово со механизмите засновани на ЕУ започна по Работниот договор со Европската агенција за погранична и крајбрежна стража (Фронтекс), кој беше потпишан од Министерството за внатрешни работи и Фронтекс во 2016 година, со цел воспоставување оперативна соработка. Клучниот партнер за спроведување на Работниот договор е Граничниот оддел

21 Aliu, L. and Avdiu, P. (2016). Goridan Knot: Kosovo's Obstacles towards Membership into International Organisations: INTERPOL Case, Kosovar Centre for Security Studies, Prishtina, стр. 13. Достапно на: http://www.qkss.org/repository/docs/KCSS_INTERPOL_November_2016_904229.pdf.

22 Европска комисија. (2020). *Извештај за Косово 2020*, стр. 42. Достапно на: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/kosovo_report_2020.pdf.

23 Влада на Косово. (2011). *Меморандум за разбирање за координација и поддршка обезбедена за Единицата за меѓународна координација на органите за спроведување на законот*, стр. 2. Достапно на: <http://kpk.spinpagency.com/assets/cms/uploads/files/Memorandumet/2011/ILECU.pdf>.

24 За повеќе информации, видете информација за печат на Советот за регионална соработка, на следнава врска: <https://www.rcc.int/press/59/establishment-of-international-law-enforcement-coordination-units-in-western-balkans-launched-in-vienna-today>.

25 На истото место.

26 Kursani, Sh. (2015). *Police cooperation between Kosovo and Serbia*, Belgrade Centre for Security Policy and Kosovar Centre for Security Studies, Belgrade and Prishtina, стр. 6. Достапно на: http://www.qkss.org/repository/docs/Police_cooperation_between_Kosovo_and_Serbia_749694.pdf.

27 Влада на Косово. (2011). *Меморандум за разбирање за координација и поддршка обезбедена за Единицата за меѓународна координација на органите за спроведување на законот*, стр. 2. Достапно на: <http://kpk.spinpagency.com/assets/cms/uploads/files/Memorandumet/2011/ILECU.pdf>.

на Косовската полиција.²⁸ Тој овозможува блиска соработка во областа на нелегалната миграција, прекуграничниот криминал, граничната безбедност и целокупното гранично управување, вклучително и секојдневна размена на податоци. Во склоп на Фронтекс, Косово учествува во мрежата за анализа на ризик на Западен Балкан и други регионални вежби организирани од Фронтекс.²⁹

Најзначајниот развој се случи во 2020 година, кога Косово склучи Работен договор со Европол, агенцијата на ЕУ за спроведување на законот,³⁰ на тој начин формализирајќи ја соработката помеѓу Косово и Европол. Неговата цел е да воспостави кооперативни односи помеѓу Европол и институциите за спроведување на законот на Косово, кои ги поддржуваат земјите членки на ЕУ и Косово во спречувањето и сузбивањето на сериозниот криминал, организираниот криминал, тероризмот и екстремизмот.³¹ Покрај тоа, Косовската полиција учествува во Платформата на Европол за обвинители за заштита на сведоци, а ЕУ препорача судиите да учествуваат на обука за тоа како ефективно да се заштитат сведоците.³² Важно е да се забележи дека Косово е веќе членка на одредени регионални безбедносни иницијативи, вклучително и СЕЕСАЦ (Клириншка куќа на Југоисточна и Источна Европа за контрола на мало и лесно оружје), МАРПИ (Регионална иницијатива за миграција, азил и бегалци), итн. Сепак, сè уште не е полноправна членка на бројни други организации за регионална безбедност, вклучително РАЦВИАЦ (Центар за безбедносна соработка) или СЕЛЕК (Центар за спроведување на законот во Југоисточна Европа). И покрај фактот дека Косово и Србија постигнаа технички договор за регионално претставување на Косово (во 2012 година преку олеснување од страна на ЕУ),³³ Србија води жестока кампања за блокада на членството на Косово во регионални иницијативи, вклучително и во оние кои се справуваат со безбедноста. Последователно, Косово моментално не е ниту членка ниту земја учесник во овие иницијативи.

Успешност на заложбите за борба против ОК на институциите на Косово

Од 2008 година наваму, локалните и меѓународните институции во Косово прават напори да обезбедат ефективен одговор на организираниот криминал (ОК) и корупцијата. И покрај неколкуте активни механизми кои се справуваат со ОК и

28 ФРОНТЕКС. (2016), „Фронтекс потпишува работен договор со Косово“, достапно на: <https://frontex.europa.eu/media-centre/news-release/news-release/frontex-signs-working-arrangement-with-kosovo-u1FpiJ>.

29 Европска комисија. (2020). *Извештај за Косово 2020*, стр. 49. Достапно на: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/kosovo_report_2020.pdf.

30 Министерство за внатрешни работи на Косово. (2020), „Министерот Велиу потпиша договор за соработка со ЕВРОПОЛ“, достапно на: <https://mpb.rks-gov.net/f/57/420/Ministri-Veliu-nenshkruajti-marveshjen-e-bashkepunitmit-me-EUROPOL-in>.

31 ЕВРОПОЛ. (2020). *Работен договор за воспоставување кооперативни односи меѓу органите за спроведување на законот на Косово и Агенцијата на Европската Унија за спроведување на законот*. Достапно на: <https://www.europol.europa.eu/partners-agreements/working-arrangements>.

32 Европска комисија. (2020). *Извештај за Косово 2020*, стр. 43. Достапно на: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/kosovo_report_2020.pdf.

33 Види Технички договор за регионално претставување и соработка, олеснет од ЕУ, постигнат помеѓу Косово и Србија, на следнава врска: https://kryeministri-ks.net/wp-content/uploads/docs/agreement_0210_representation.pdf.

корупцијата, во последната деценија за Косово е проценето дека нема постигнато голем напредок во справувањето со ОК. Ревизорскиот извештај на Европскиот суд на ревизори за ЕУЛЕКС³⁴ го истакна бавниот развој и неефикасност на ЕУЛЕКС во подобрувањето на владеењето на правото, особено во поглед на борбата со ОК и корупцијата.³⁵ Слично на ова, префрлувањето на случаите на ОК и корупција од високо ниво од ЕУЛЕКС во локалните институции³⁶, исто така се карактеризираше со низа заостанати случаи и скоро и да немаше осуди за прекршоци за ОК од денот на префрлувањето па сè до денес.³⁷ За да се прекине „традицијата“ на слаби резултати во борбата против ОК, Парламентот на Косово донесе нов Закон за судови во 2018 година, кој воспостави посебни оддели во склоп на Основниот суд и Апелациониот суд во Приштина³⁸ кои се занимаваат исклучиво со прекршоци поднесувани од Специјалното обвинителство.^{39,40} Според Специјалното обвинителство, воспоставувањето на овие оддели ја олесни нивната работа и го отвори патот кон подобра ефикасност.⁴¹

Како и да е, во периодот од 2013-2019 година, истрагите беа прекинати кај скоро половина од целокупниот број случаи кои беа обработувани од Специјалното обвинителство. Големиот број прекинати истраги и отфрлени кривични пријави е особено присутен кај случаите кои вклучуваат организиран криминал. Од вкупниот број такви обработени случаи, истрагите беа прекинати или кривичните пријави отфрлени кај 46 проценти од случаите.⁴² Во однос на случаите на корупција, кај 54 проценти од нив истрагите се прекинати или кривичните пријави се отфрлени.⁴³

34 ЕУЛЕКС е мисија на ЕУ воспоставена во Косово. Една од нејзините главни задачи беше да обезбеди (меѓу другото) дека случаите на ОК и корупција, економски криминал и друг сериозен криминал се соодветно истражени, гонети и спроведувани. За подетален опис на мисијата на ЕУЛЕКС, види: Заедничка акција 2008/124//ЗНБП на Советот од 4 февруари 2008 година, за Мисијата на Европската Унија за владеење на правото во Косово, ЕУЛЕКС Косово член 3. Достапно на: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32008E0124&from=EN>

35 Европски суд на ревизори, 2012. Посебен извештај бр.12 - Помош на Европската Унија за Косово поврзана со владеењето на правото.

36 За повеќе за промените на овластувањето на ЕУЛЕКС и префрлувањето на нивните случаи на локалните институции, види: <https://www.eulex-kosovo.eu/?page=2,44,197> и [http://www.qkss.org/repository/docs/Decon_eulex_paper_eng_\(2\)_635460.pdf](http://www.qkss.org/repository/docs/Decon_eulex_paper_eng_(2)_635460.pdf)

37 Интервју со обвинителот од Канцеларијата на специјалниот обвинител, 15 декември 2020, Приштина.

38 Иако посебните оддели се воспоставени во склоп на Основниот суд и Апелациониот суд на Приштина, нивното овластување се проширува на национално ниво.

39 Канцеларијата на специјалниот обвинител во Косово беше воспоставена во 2008 година, со посебно овластување за гонење одредени кривични прекршоци, со посебен фокус на оние поврзани со ОК.

40 Закон бр. 06/L-054 за судовите. Член 13. Достапно на: <https://gzk.rks-gov.net/ActDocumentDetail.aspx?ActID=18302>

41 Интервју со обвинителот од Канцеларијата на специјалниот обвинител, 15 декември 2020, Приштина.

42 Обвинителски совет на Косово, 2020. *Компаративен и аналитички извештај за карактеристични кривични прекршоци на меѓуинституционалниот механизам за пренос за периодот: 2013-2019*. Достапно на: Raporti_krahasimor_dhe_analitik_për_veprat_penale_karakteristike_2013-2019.pdf (<prokuroria-rks.org>)

43 На истото место.

Случаи обработени од Специјалното обвинителство	% на прекинати истраги и /или отфрлени кривични пријави	% на обвиненија
Случаи поврзани со оружје (на пр. трговија)	43%	57%
Случаи поврзани со наркотици (на пр. трговија)	47%	53%
Шверц на мигранти	36%	64%
Организиран криминал	46%	54%
Корупција	54%	46%
Перење пари	78%	22%
Шверц со луѓе	43%	57%
Економски криминал	35%	65%
Поттикнување омраза	25%	75%

Tabela 1 - Резултат на Канцеларијата на специјалниот обвинител за периодот 2013-2019.

Извор: <https://bit.ly/38ePclf>, стр.42

Во текот на периодот јануари-септември 2020 година, Канцеларијата на специјалниот обвинител постапуваше по 38 случаи со прекршоци поврзани со ОК, вклучувајќи 204 лица.⁴⁴ Од целокупниот број 34 случаи беа префрлени од претходната година, додека во текот на гореспоменатиот период беа поднесени четири нови кривични пријави. Во истиот период Специјалното обвинителство успеа да реши шест случаи кои вклучуваа 29 лица. Кај 14 од нив истрагите беа прекинати, додека кај 15 беа покренати обвиненија.⁴⁵ Иако институциите на кривичната правда генерално заостануваат кога станува збор за ефективна обработка на случаи на ОК и корупција, одземањето имот е уште поголем предизвик. Иако привременото замрзнување на имотот во текот на кривичната постапка претставува позитивен тек, конечното одземање е пожелно.⁴⁶ Овој проблем би можел да биде резултат на големиот број отфрлени случаи на корупција и ОК.

⁴⁴ Обвинителски совет на Косово, 2020. Периодичен извештај за карактеристични кривични прекршоци на меѓуинституционалниот механизам за пренос за јануари-септември, 2020. Достапно на: [RAPORTI JANAR-SHTATOR 2020, I MEKANIZMIT PËRCJELLES NDERINSTITUCIONAL.pdf \(prokuroria-rks.org\)](#)

⁴⁵ На истото место.

⁴⁶ ЕУЛЕКС, 2020. Мисија на ЕУ за владеење на правото Извештај од следење на правдата: Наоди и препораки септември, 2019 - средина на март, 2020.

Случаи префрлени од претходната година		Нови случаи добиени во периодот јануари - септември, 2020.		Вкупен број случаи (префрлени + нови)		Обработени случаи (завршени/ решени)		Случаи кои треба да се обработат/кои преостануваат	
Случаи	Вклучени лица	Случаи	Вклучени лица	Случаи	Вклучени лица	Случаи	Вклучени лица	Случаи	Вклучени лица
34	177	4	27	38	204	6	29	32	175

Tabela 2 - Резултат на Канцеларијата на специјалниот обвинител за периодот јануари-септември, 2020 година. Извор: <https://bit.ly/3v5nhob>, стр. 32

Бавниот и слаб напредок на Косово во борбата против организираните криминал и присуството на корупцијата се исто така пречка за стандардизација на добрите практики со ЕУ. Европскиот парламент го повика Косово да ги подобри регулаторните мерки за конечните пресуди во случаи на корупција од високо ниво и ОК и ја истакна потребата од зајакнување на заложбите за борба против овие феномени.⁴⁷ Извештајот за Косово од 2020 година на Европската комисија потврдува дека постои одреден ограничен напредок во борбата против ОК во 2020 година, но исто така ги расветлува и благите казни во случаите на корупција од високо ниво и ОК.⁴⁸

Клучни недостатоци и предизвици во заложбите на Владата на Косово за борба против ОК

Еден од клучните предизвици со кои се соочуваат институциите на Косово, а кои се однесуваат на борбата против ОК е политичкото влијание и корупцијата во независните тела и институции. Судските структури се изложени на политичко влијание и зависност од одредени политички субјекти и фигури.⁴⁹ Специјалното обвинителство е свесно за овој проблем и верува дека политичкото влијание е поизразено во случаи кои вклучуваат корупција и ОК.⁵⁰ Покрај судството, политичкото влијание и корупцијата се присутни и кај Косовската полиција (КП). Иако многу полициски службеници се уапсени за корупција во 2019 година, овие апсења завршија со неказнување.⁵¹ Во овој поглед потребно е да се реши

47 Европски парламент, 2020. НАЦРТ-ИЗВЕТШАЈ за извештаите на Комисијата за Косово од 2019-2020 (2019/2172(ИНИ)). Достапно на: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/AFET-PR-647076_EN.pdf

48 Европска комисија, 2020. Извештај за Косово 2020. Достапно на: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/kosovo_report_2020.pdf

49 Министерство за надворешни работи на САД, 2020. Извештаи на земјата од 2019 година за практики во однос на човековите права: Косово. Достапно на: <https://www.state.gov/reports/2019-country-reports-on-human-rights-practices/kosovo/>

50 Интервју со обвинителот од Канцеларијата на специјалниот обвинител, 15 декември 2020, Приштина.

51 Министерство за надворешни работи на САД, 2020. Извештаи на земјата од 2019 година за практики во однос на човековите права: Косово. Достапно на: <https://www.state.gov/reports/2019-country-reports-on-human-rights-practices/kosovo/>

недостигот на отчетност на командниот синџир на оваа институција кога нејзините службеници се апсени за корупција или други кривични прекршоци. Имајќи го на ум тоа како КП е организирана, во некои случаи е тешко за полициските службеници да извршат кривични прекршоци без знаење на нивните претпоставени, а неистражувањето на некомпетентноста или вклученоста на претпоставените е штетно во смисла на соодветен одговор на корупцијата и организираниот криминал.⁵² Освен тоа, во 2020 година, високи функционери од КП и Поправната служба на Косово се забележани во близок однос со лица осомничени и осудени за разни кривични прекршоци.⁵³ Како и да е, благонаклоноста на високите функционери кон лицата поврзани со ОК не е исклучиво кај Косовската полиција или Поправната служба. Во 2017 година тогашниот Министер за надворешни работи на Косово беше виден како одржува блиска средба со претседателот на Српската партија во Косовското собрание, кој наводно и случајно бил моќна фигура за ОК во регионот. Ова ја покажува блискоста на одредени политички субјекти во Косово со организираниот криминал и одразот кој овој феномен може да го има врз заложбите против ОК.⁵⁴

Освен предизвиците кои произлегуваат од политичкиот аспект и корупцијата, кои не се неопходно поврзани или решливи од страна на една институција, предизвиците се исто така присутни и во однос на капацитетите и надлежностите на институциите на кривичната правда. Пред воспоставувањето на Специјалниот оддел во склоп на Основниот суд, обвиненијата за случаи на ОК се поднесувани во судовите во соодветните региони каде се извршени прекршоците.⁵⁵ Постапувањето по обвиненијата од овие судови се карактеризира со некомпетентноста на нивните судии и заостанатиот број нерешени случаи.⁵⁶ Заостанувањето при решавањето на старите случаи е сè уште присутно, бидејќи Специјалниот оддел е одговорен само за нови обвиненија поднесени од Специјалното обвинителство. На старите обвиненија им се суди во судовите кои ги примиле пред воспоставувањето на Специјалниот оддел.⁵⁷

Од друга страна, Канцеларијата на специјалниот обвинител сама по себе има недостатоци во поглед на ефективна борба против организираниот криминал бидејќи нејзините обвинители сè уште не се профилирани и специјализирани за ОК.⁵⁸ Со оглед на чувствителноста и ризикот од истражување и решавање на ОК, ова беше постојана препорака на граѓанското општество, додека, според претставниците на Канцеларијата на Специјалниот обвинител, процесот на понатамошно профилирање и специјализација се очекува наскоро.⁵⁹ Од друга страна, начинот на кој е организирана КП повремено претставува пречка за нејзината ефикасност при борбата со ОК. Додека, во принцип, за случаите на

52 Интервју со претставници на Истражниот оддел. Антикорупциска агенција, 2 декември 2020 година, Приштина

53 Insajderi, 2020. *Pas raportimit të Insajderit, suspendohen Komandanti I Njësisë Speciale dhe Drejtori I Burgut të Sigurisë së Lartë*. Достапно на: <https://insajderi.com/pas-raportimit-te-insajderit-suspendohen-komandanti-i-njesise-speciale-dhe-drejtori-i-burgut-te-sigurise-se-larte/>

54 Pavlović, B. and Dojčinović, S., 2019. *How a Meeting on a Yacht May Have Changed Kosovo's Political History*. OCCRP. Достапно на: <https://www.occrp.org/en/investigations/how-a-meeting-on-a-yacht-may-have-changed-kosovos-political-history>

55 Интервју со обвинителот од Канцеларијата на специјалниот обвинител, 15 декември 2020, Приштина.

56 *На истото место*.

57 *На истото место*.

58 Gashi, L. and Thaqi, M., 2020. *Krimet Speciale në Kosovë*. Kosovo Law Institute. Достапно на: <https://kli-ks.org/krimet-speciale-ne-kosove/>

59 *На истото место*.

ОК е постапувано од Директоратот за истраги за организиран криминал на КП, понекогаш постои ненамерно поклопување на надлежностите меѓу различните директорати одговорни за истражување различни типови криминал.⁶⁰ Во некои случаи ова резултира со паралелни истраги од оддели кои се помалку надлежни да го истражуваат ОК. Ова, очигледно, влијаело и врз работата на Канцеларијата на специјалниот обвинител. Според нив, кривичните пријави поднесени од КП често, воопшто и не претставуваат ОК.⁶¹ Ова укажува на недостиг на компетентност и ја истакнува потребата за понатамошна специјализација и профилирање на службениците на КП. Во меѓувреме, работата на институциите е попречена, до одредена мера, од Законот за кривична постапка, кој предвидува дека ако во рок од две години истрагата не резултира со обвинение или привремено запирање, таа автоматски се прекинува.⁶² Според претставниците на институциите на кривичната правда, периодот за истрага предвиден во Законот за кривична постапка не го решава ефективно ОК, бидејќи во многу случаи ОК е сложен и како таков бара широки и долготрајни истраги.⁶³

Најголемиот предизвик на системот за кривична правда е отсуството на членство во клучните меѓународни механизми за спроведување на законот и за правда како ЕВРОПОЛ и ЕВРОПРАВДА и недостигот на формална соработка со регионалните земји, како Србија и Босна и Херцеговина. Организираните криминални групи ги преминуваат државните граници и нивната штета често се проширува на регионално ниво.⁶⁴ Со години Косово покажувало неуспех во неговите напори да стане член на ИНТЕРПОЛ, процес кој е активно попречуван и од Србија.⁶⁵ Во овие околности, отсуството на членство во различни меѓународни механизми и недостигот на регионална соработка со одредени земји ја спречува брзата размена на информации и резултира со некомуникација и неунифицирање на одговорот на транснационалниот криминал.⁶⁶ Последователно, ова влијае врз успешноста на заложбите за борба против ОК на институциите на Косово и регионот воопшто, истовремено оставајќи им простор на организираните криминални групи да ги користат политичките процеси во нивна корист.

60 Интервју со Директоратот за истраги за организиран криминал, Косовска полиција. 8 декември 2020. Приштина.

61 Интервју со обвинителот од Канцеларијата на специјалното обвинителство. 15 декември 2020. Приштина.

62 Закон за кривична постапка. Член 159. Достапно на: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2861>

63 Интервју со Обвинителот од Канцеларијата за специјално обвинителство и интервју со Директоратот за истраги за организиран криминал, Косовска полиција. 8 и 15 декември 2020. Приштина.

64 Како пример кој го зацврстува овој аргумент, види: <https://www.occrp.org/ru/investigations/503-naser-kelmendi-from-kosovo-inmate-to-sarajevo-businessman>

65 Avdiu, P., 2017. *Rruga me pengesadreit INTERPOL-it*. Sbunker. Достапно на: <https://sbunker.net/siguria-bllogje-tematike/88982/rruga-me-pengesa-dreit-interpol-it/>

66 Интервју со Директоратот за истраги за организиран криминал, Косовска полиција, 8 декември, 2020, Приштина.

Препораки

По предвремените парламентарни избори во 2021 година, нововоспоставените институции на Косово (Владата и Собранието) треба да го донесат и усвојат новоизготвениот Закон за кривична постапка, колку што е можно поскоро.

Канцеларијата на специјалниот обвинител треба да обезбеди дека нејзините обвинители се специјализирани и профилирани за организиран криминал, со цел да се зголеми ефективността на работата на оваа институција и да се обезбедат конкретни резултати.

Специјалниот оддел во склоп на Основниот суд на Приштина треба да ги зголеми неговите капацитети со цел да спречи заостанат број случаи, како што беше случајот со други судови пред воспоставувањето на овој оддел.

Судскиот совет на Косово треба да спроведе сеопфатна процена на моменталните капацитети и компетентноста на судиите во основните судови во регионот на Косово за решавање на заостанатиот број случаи од организиран криминал и корупција.

Косовската полиција треба да подлежи на внатрешна реорганизација со цел дополнително да се дефинира улогата на нејзините внатрешни механизми во борбата против организираниот криминал.

Институциите на кривична правда, воопшто, треба понатамошно да ги зајакнат практиките за одземање нелегален имот, додека други одговорни механизми треба да ја зголемат ефективността на користењето на одземените имоти за потребите на земјата.

Владата на Косово и политичкото ниво, воопшто, треба да се воздржат од несоодветно влијание врз системот на кривична правда и треба ефективно да одговорат на неговата потреба од капацитети со цел да се подобрат резултатите од борбата против ОК.

Владата на Косово треба да ги зголеми нејзините напори за обезбедување членство на Косово во меѓународните механизми како ИНТЕРПОЛ.

Институциите за владеењето на правото во Косово, примарно Косовската полиција, треба целосно да ги искористат работните договори со ФРОНТЕКС и ЕВРОПОЛ за да ја продлабочат заедничката соработка за спречување и сузбивање на сериозниот и организиран криминал, вклучително и транснационалниот организиран криминал.

Владите на земјите во регионот треба да се воздржат од политицизирање на соработката со Косово на полето на владеењето на правото и неговата перспектива за станување член на ИНТЕРПОЛ и слични механизми. Имајќи ги предвид ефектите на организираниот криминал врз регионот и соработката на организираните криминални групи во сите земји од ЗБб, соработката и развојот во овој поглед мора да продолжат да опстојуваат независно од политичкиот развој.

Библиографија

Aliu, L. and Avdiu, P. (2016). Goridan Knot: Kosovo's Obstacles towards Membership into International Organisations: INTERPOL Case, Kosovar Centre for Security Studies, Prishtina, p. 13. Available at: http://www.qkss.org/repository/docs/KCSS_INTERPOL_November_2016_904229.pdf

Avdiu, P., 2017. *Rruga me pengesadrejt INTERPOL-it*. Sbunker. Available at: <https://sbunker.net/siguria-blllogje-tematike/88982/rruga-me-pengesa-drejt-interpol-it/>

Centre for Democracy and Human Rights, 2019. *Regional Judicial Cooperation in Criminal Matters: Overview of Comparative Practices of Western Balkan Countries*. Centre for Democracy and Human Rights, Podgorica. Available at: <http://www.cedem.me/en/publications/studies-and-public-politics/send/71-studies-and-public-politics/1931-regional-judicial-cooperation-in-criminal-matters-overview-of-comparative-practices-in-western-balkans>.

Criminal Code no. 06/L-074 of the Republic of Kosovo. Available at: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=18413>

Criminal Procedure Code no. 04/L-123. Available at: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2861>

Constitution of the Republic of Kosovo. Available at: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=3702>

Council joint action 2008/124/CFSP of 4 February 2008 on the European Union Rule of Law Mission in Kosovo, EULEX Kosovo. Available at: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32008E0124&from=EN>

Dragojlo, S. and Isufi, P., 2021. *Cover-Up Claims Shadow Unsolved Murder of Kosovo Serb Politician*. BIRN, 15 January 2021. Available at: <https://balkaninsight.com/2021/01/15/cover-up-claims-shadow-unsolved-murder-of-kosovo-serb-politician/>

EULEX, 2020. *EU Rule of Law Mission Justice Monitoring Report: Findings and Recommendations September 2019 - Mid-March 2020*

European Commission, 2020. Kosovo 2020 Report. Available at: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/kosovo_report_2020.pdf

European Court of Auditors, 2012. *Special report no. 12 - European Union assistance to Kosovo related to the rule of law*

European Parliament, 2020. *DRAFT REPORT on the 2019-2020 Commission Reports on Kosovo (2019/2172(INI))*. Available at: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/AFET-PR-647076_EN.pdf

EUROPOL, 2020. *Working Arrangement establishing cooperative relations between the law enforcement authorities of Kosovo and the European Union Agency for Law Enforcement Cooperation*. Available at: <https://www.europol.europa.eu/partners-agreements/working-arrangements>

FRONTEX, 2016. "Frontex signs working arrangement with Kosovo". Available at: <https://frontex.europa.eu/media-centre/news-release/news-release/frontex-signs-working-arrangement-with-kosovo-u1FpiJ>

Gashi, L. and Thaqi, M., 2020. *Krimet Speciale në Kosovë*. Kosovo Law Institute. Available at: <https://kli-ks.org/krimet-speciale-ne-kosove/>

Government of Kosovo, 2011. *Memorandum of Understanding on coordination and support provided to the International Law Enforcement Coordination Unit*. Available at: <http://kpk.spinagency.com/assets/cms/uploads/files/Memorandumet/2011/ILECU.pdf>.

Insajderi, 2020. *Pas raportimit të Insajderit, suspendohen Komandanti I Njësisë Speciale dhe Drejtori I Burgut të Sigurisë së Lartë*. Available at: <https://insajderi.com/pas-raportimit-te-insajderit-suspendohen-komandanti-i-njesise-speciale-dhe-drejtori-i-burgut-te-sigurise-se-larte/>

Interview with a prosecutor from the Special Prosecutor's Office, 15 December 2020, Prishtina

Interview with the Directorate of Organised Crime Investigations, Kosovo Police, 08 December 2020, Prishtina

Interview with the Investigation Department, Anti-Corruption Agency, 2 December 2020, Prishtina

Interview no. 2 with the Directorate of Organised Crime Investigation, Kosovo Police, 8 December 2020, Prishtina

Interview no. 3 with the Directorate of Organised Crime Investigation, Anti-Narcotics Unit, Kosovo Police, 7 December 2020, Prishtina

Kosovo Prosecutorial Council, 2020. *Comparative and analytical report on characteristic criminal offences of the inter-institutional transmission mechanism for the period 2013-2019*. Available at: <Raportikrahasimordheanalitikpërvepratpenalekarakteristike2013-2019.pdf> (prokuroria-rks.org)

Kosovo Prosecutorial Council, 2020. *Periodical report on characteristic criminal offences of the inter-institutional transmission mechanism for January-September 2020*. Available at: <RAPORTI JANAR-SHTATOR 2020, I MEKANIZMIT PËRCJELLES NDERINSTITUCIONAL.pdf> (prokuroria-rks.org)

Kursani, Sh., 2015. *Police cooperation between Kosovo and Serbia*, Belgrade Centre for Security Policy and Kosovar Centre for Security Studies, Belgrade and Prishtina. Available at: http://www.qkss.org/repository/docs/Police_cooperation_between_Kosovo_and_Serbia_749694.pdf

Law no. 03/L-052 on the Special Prosecutor's Office of the Republic of Kosovo. Available at: <https://gzk.rks-gov.net/ActDocumentDetail.aspx?ActID=2526>

Law no. 06/L-054 on Courts. Available at: <https://gzk.rks-gov.net/ActDocumentDetail.aspx?ActID=18302>

Ministry of Internal Affairs of Kosovo, 2020. "Minister Veliu signs a cooperation agreement with EUROPOL", available at: <https://mpb.rks-gov.net/f/57/420/Ministri-Veliu-nenshkruajti-marveshjen-e-bashkepunimit-me-EUROPOL-in>.

Ministry of Internal Affairs of the Republic of Kosovo, 2018. *State Strategy and Action Plan against Organised Crime*. Available at: <https://mpb.rks-gov.net/Uploads/Documents/Pdf/EN/48/STATE%20STRATEGY%20AND%20ACTION%20PLAN%20AGAINST%20ORGANIZED%20CRIME%202018%20%E2%80%93%202022.pdf>

Pavlović, B. and Dojčinović, S., 2019. *How a Meeting on a Yacht May Have Changed Kosovo's Political History*. OCCRP. Available at: <https://www.occrp.org/en/investigations/how-a-meeting-on-a-yacht-may-have-changed-kosovos-political-history>

US State Department, 2020. *2019 Country Reports on Human Rights Practices: Kosovo*. Available at: <https://www.state.gov/reports/2019-country-reports-on-human-rights-practices/kosovo/>

World Justice Project, 2020. *Rule of Law Index 2020*. Available at: https://worldjusticeproject.org/sites/default/files/documents/WJP-ROLI-2020-Online_0.pdf

Црна Гора

Автори: Дина Бајрамспахиќ, Драгана Јаќимовиќ

Организираните криминали (ОК) е еден од клучните проблеми, не само во Црна Гора, туку и во други земји од Западен Балкан, но и во Европа. Иако ОК е широко распространет, бројот на криминални организации кои делуваат во Црна Гора не е прецизно одреден. Имајќи предвид дека организираните криминални групи дејствуваат и надвор од границите на една земја, не е доволно во борбата против нивното дејствување да биде вклучена само Црна Гора. Неопходна е соработка со институциите од други земји, особено полициска, но и со меѓународните организации кои се занимаваат со оваа тема. Црна Гора има воспоставена правна рамка за борба против ОК, која е усогласена со правните текови на ЕУ. Најмногу информации за резултатите во оваа област се достапни благодарение на обврската за известување на ЕУ за резултатите, а во контекст на преговорите за пристапување. Иако Црна Гора постигнала одреден напредок во оваа област, проблемите и предизвиците со кои се сретнува во пракса се многубројни.

Вовед

Точниот број на криминални организации кои дејствуваат во Црна Гора не е прецизно утврден, но според официјалните податоци се проценува дека постои тренд на намалување на бројот на организирани криминални групи. Во 2011 година е проценето дека постојат 35 криминални групи, во 2013 година 20, додека за 2017 година проценето е дека во Црна Гора активно дејствувале 11 групи.¹ Како две најпрепознатливи криминални групи од Црна Гора воглавно се споменуваат шкаљарскиот и кавачкиот клан. Во официјалните податоци нема доволно информации за тоа дали дошло до зголемување на криминалните групи, за нивното поврзување или за сè што се случило со припадниците на дури 24 криминални групи.

Организираните криминални групи од Црна Гора дејствуваат и надвор од нејзините граници и воглавно се вклучени во криумчарење дрога од Латинска Америка во Европа, а препознатливи се по насилните војни меѓу бандите, престрелките ширум Европа и големото насилство во регионот.² Во петгодишната војна на двата црногорски криминални клана, шкаљарскиот и кавачкиот, водена низ Европа, животот го загубија скоро 50 луѓе.³

Од почетокот на отворањето на пристапните преговори со Европската Унија во 2012 година, еден од приоритетите во областа на владеењето на правото беше токму борбата против ОК. Во сите досегашни извештаи Европската комисија (ЕК) ја истакнува неопходноста од попроактивен пристап во борбата против ОК. Исто така, важно е да се спомене дека во Црна Гора, во 2020 година, по триесет години е променета власта на избори, како и дека се очекува нова динамика во оваа област.

1 СОКТА (јавна верзија), 2017 година.

2 Walter Kemp, Making a killing: What assassinations reveal about the Montenegrin drug war, 2020.

3 Документарна истражувачка серија „Патот на осветата“, ТВ Вести, 2020.

Анализа на правната, стратешката и законодавната рамка

Еден од најважните стратешки документи во оваа област е Стратегијата за борба против организираниот криминал и корупцијата за периодот 2010-2014 година. За спроведување на Стратегијата изготвени се АП за периодот 2010-2012 и АП за периодот 2013-2014. За контрола на спроведувањето на Стратегијата и нејзините планови, во 2010 година е формирана Национална комисија за спроведување на Стратегијата за борба против организираниот криминал и корупција⁴ чии членови беа и претставници на невладини организации и на Собранието на Црна Гора. Благодарение на присуството на НВО ова тело почна да добива поголемо внимание во медиумите и јавноста.

Вториот сет стратешки документи го сочинуваат АП за поглавје 23⁵ како и АП за поглавје 24⁶ кои посредно се однесуваат на борбата против организираниот криминал и високата корупција⁷. Наместо нова стратегија за борба против организираниот криминал и корупцијата, мерките од Стратегијата кои не се реализирани се вклучени преку анекс во АП за поглавје 23.⁸ За резултатите во областа на борбата против ОК, Владата на Црна Гора известува преку извештаи за спроведување на наведените планови, табели со евиденции кои претставуваат биланс на остварени резултати, кои се испраќаат како анекс со извештаите и преку посебни прилози за Извештајот на ЕК за Црна Гора. Деталните и прецизни препораки кои ЕК ги објавува во нон-пејпер, неформален документ за состојбата во поглавјата 23 и 24, претставуваат главни насоки за унапредување на борбата против ОК.⁹

Покрај наведеното, со борбата против ОК се поврзани и други стратешки документи: Стратегија за борба против трговијата со луѓе 2019-2024, Стратегија за спречување и сузбивање на радикализацијата и насилниот екстремизам 2020-2024, Стратегија за развој на Управата на полицијата 2016-2020, Стратегија за национална безбедност на Црна Гора, Стратегија за интегрирано управување со границите 2020-2024, Стратегија за сузбивање недозволено поседување, злоупотреба и трговија со мало и лесно оружје и муниција 2019-2025, и други.

Стратешката рамка на Црна Гора во борбата против ОК ја потполнува документот кој ги анализира постојните ризици и опасности од организираниот криминал. СОКТА (англ. Serious and Organised Crime Threat Assessment) има за цел да ја истакне важноста на стратешкиот пристап во борбата против ОК, како и да ја

4 Комисијата ја сочинуваа 13 членови, од кои два члена беа од НВО-секторот.

5 Акцискиот план за поглавје 23 е достапен на оваа врска: <https://bit.ly/2L0tlvV>

6 Акцискиот план за поглавје 24 е достапен на оваа врска: <https://bit.ly/3pwNecl>

7 Владата на Црна Гора ги усвои во 2013 година, а ревидираната верзија со долгорочни приоритети ја усвои во 2015 година.

8 Оперативниот документ за спречување корупција во областите од посебен ризик ги препознава следниве области: јавни набавки, приватизација, урбанизам, образование, здравство, локална самоуправа и полиција. Оперативниот документ е достапен на: <https://bit.ly/3aix3JE>

9 Повеќе за начинот на известување за реформите во областа на владеењето на правото можете да прочитате во публикацијата на Институтот алтернатива „Празнини во известувањето за реформите во областа на владеењето на правото“, достапна на врска <http://bit.ly/3nvWDOi>

прикаже моменталната состојба и алармантноста на одредени облици кривични дела во регионот на нивно влијание и врз Црна Гора. Во периодот од 2010 година изготвени се ОКТА 2010, СОКТА 2013 (која е дополнета во 2015 година) и СОКТА 2017. Дел од овој документ е јавен, додека класификуваниот дел е наменет за Полицијата, Обвинителството и други органи и агенции за спроведување на законот во Црна Гора.

Според оценката на Европската комисија, правната рамка за борба против ОК воглавно е воспоставена и усогласена со правните текови на ЕУ¹⁰. Главните законски акти кои ги препознаваат или третираат кривичните дела од областа на ОК се Кривичниот законик на Црна Гора¹¹, Законот за кривична постапка (ЗКП)¹², Законот за спречување перење пари и финансирање тероризам¹³ и Законот за одземање имот стекнат со кривични дела^{14,15}

Со измени на Кривичниот законик, во 2010 година за прв пат се пропишува посебно кривично дело на организиран криминал - основање криминални организации (член 401а).¹⁶ Според овие измени кривичноправна одговорност постои и при организација или припадност кон криминална организација. Претходно оваа одговорност постоела дури кога во организацијата ќе се изврши некое друго конкретно кривично дело.¹⁷ Исто така, важно е да се напомене дека во 2009 година во Кривичниот законик е воведен концепт на обвинителски истраги, кој започна со примена во 2010 година, во постапките за кривични дела на организиран криминал, корупција, тероризам и воени злосторства, додека целосната примена на обвинителските истраги започна во 2011 година.¹⁸

Во институционален поглед, трите главни нишки во системот на кривична правда на Црна Гора кои се задолжени за борба против корупцијата и организираниот криминал се Специјалното полициско одделение (СПО) и Секторот за криминалистичка полиција, Специјалното јавно обвинителство (СЈО) и Специјализираното одделение на Вишиот суд во Подгорица.

10 ЕК, Извештај за напредокот на Црна Гора, 2020, стр. бр. 44.

11 Кривичен законик на Црна Гора, „Сл.весник на РЦГ“, бр. 70/2003, 13/2004 - испр. и 47/2006 и „Сл.весник на ЦГ“, бр. 40/2008, 25/2010, 32/2011, 64/2011 - др.закон, 40/2013, 56/2013 - испр., 14/2015, 42/2015, 58/2015 - др.закон, 44/2017, 49/2018 и 3/2020.

12 Закон за кривична постапка „Сл.весник ЦГ“, бр. 57/2009, 49/2010, 47/2014 - одлука на УС, 2/2015 - одлука на УС, 35/2015, 58/2015 - др.закон, 28/2018 - одлука на УС и 116/2020 - одлука на УС

13 Закон за спречување перење пари и финансирање тероризам „Сл.весник на ЦГ“, бр. 033/14 од 04.08.2014, 044/18 од 06.07.2018

14 Закон за одземање на имот стекнат со кривични дела „Сл.весник на ЦГ“, бр. 58/15 и 47/19

15 Оваа област делумно ја уредуваат и: Законот за заштита на сведоци; Законот за внатрешни работи; Законот за меѓународна правна помош во кривичните предмети; законите за потврдување на билатералните договори меѓу Владата на Црна Гора и владите на другите држави за соработка во областа на борбата против тероризмот, организираниот криминал, неовластеното ставање во промет на опојни дроги, психотропни супстанции и прекурсори, нелегалната миграција и други кривични дела.

16 Според член 401а од Кривичниот законик, за криминална организација се смета онаа организација која ја сочинуваат три или повеќе лица чија цел е вршење кривични дела за кои по законот може да се изрече казна затвор од четири години или потешка казна, заради стекнување незаконска добивка или моќ. Оној кој организира криминална организација која за цел има вршење кривични дела за кои по закон може да се изрече казна затвор од четири години или потешка казна, ќе биде казнет со затвор од три до петнаесет години.

17 МАНС, Иза статистика 5 - Анализа на правната рамка и правосилните судски пресуди за кривични дела со елементи на организиран криминал, 2019.

18 Шест години обвинителски истраги во Црна Гора - Соработка на Полицијата и Обвинителството, Институт алтернатива, 2016.

СЈО е основано со Законот за специјално обвинителство од 2015 година.¹⁹ По воспоставување на СЈО, во 2016 година е формирано и СПО кое е надлежно за работите на полицијата и постапува по барањата на главниот специјален обвинител и специјалните обвинители. Ова одделение формално делува во состав на Секторот за борба против организираниот криминал и корупција во Управата на полицијата²⁰. За пресуди за дела од областа на ОК задолжено е Специјализираното одделение за организиран криминал, корупција, тероризам и воени злосторства, кое дејствува во рамки на Вишиот суд во Подгорица.

Во 2019 година исто така дојде до реорганизација, со тоа што Управата за спречување перење пари и финансирање тероризам влезе во составот на Управата на полицијата.²¹

Соработка на регионално и на ниво на ЕУ

Државните органи на Црна Гора имаат добра соработка со органите на земјите од регионот, како и со меѓународните организации, како преку договори за меѓународна соработка, така и преку заеднички проекти и програми.

Според кажаното од интервјуираните претставници на сите надлежни институции, државните органи на Црна Гора, со надлежност во врска со ОК, најмногу соработуваат со ЕУ, и тоа во поглед на исполнувањето на обврските од „европската агенда“. Овие три институции (СЈО, СПО, Специјален суд) ја оценуваат соработката со регионот како добра, со оглед на тоа дека таа се одвива преку размена на податоци во форма на меѓународна помош и е регулирана со договори за соработка. Полицијата во своите активности соработува со организации како што се ИНТЕРПОЛ, ЕВРОПОЛ, СЕЛЕЦ, ФРОНТЕКС. Исто така, УП на Црна Гора од 2019 година е полноправен член на Балкански картел, оперативна група на ЕВРОПОЛ која се занимава со организирани криминални групи кои вршат криумчарење кокаин на глобално ниво.

Соговорниците наведуваат дека благодарение на поддршката на Советот на Европа, преку програмата Horizontal facility for Western Balkans and Turkey, Судскиот совет низ повеќе проекти реализираше бројни активности со цел подобрување на капацитетите на правосудството.²² Судскиот совет исто така соработува со Европската мрежа на судски совети (ЕНЦЈ), Европската агенција за соработка на полето на кривичната правда (ЕВРОПРАВДА), Европската комисија за ефикасност на правдата (ЦЕПЕЈ), ЕУРОЛ, ГРЕКО, ОБСЕ и други. Во Обвинителството сметаат дека соработката со регионот и другите држави во Европа може да биде унапредена во делот кој се однесува на заедничките истражни тимови. „Потребно

19 Закон за специјално јавно обвинителство, „Сл.весник на ЦГ“, бр. 10/15 од 10.3.2015 година.

20 Управата на полицијата во 2019 година е реорганизирана, така што има 8 сектори, од кои еден сектор е Секторот за борба против ОК, кој опфаќа 5 единици вклучително и Специјалното полициско одделение (СПО).

21 Оваа година во рамки на Полицијата е формирана и Канцеларија за враќање на имотот задолжена за идентификување и пронаоѓање на имот стекнат со криминална дејност.

22 Извештај за работата на Судскиот совет и целокупната состојба во судството во 2019 година.

е да се истражи можноста за ваков начин на работа, при што треба да се дефинира начинот на користење на доказите до кои доаѓаат тимовите, на кој начин да се делува, а да се испочитуваат законите на тие земји, како и други детали во однос на Договорот“, заклучи претседателот на Обвинителството.²³

Што се однесува на обуките, во Црна Гора во 2015 година е отворен Центар за обука во судството и обвинителството (ЦОСДТ). Центарот пружа обуки со цел стекнување и усовршување на знаењата, способноста и вештините на судиите и јавните обвинители во согласност со начелата на независност и самостојност и етичките стандарди на професијата. Обвинителите исто така се специјализираат за одредени области и ги следат програмите и обуките кои ги организираат меѓународните институции, а постои и обврска обвинителите да поднесуваат извештаи за обуките и семинарите кои ги посетуваат.²⁴ Од друга страна, според кажаното од соговорниците од редот на судиите, обуките на судиите не се пресудни за вршење на работата. „Со оглед на тоа дека приоритет на судиите им се судењата, поради обемот на работата тие често не присуствуваат на обуките до крај и не се во можност, преку посети, континуирано да одговорат на соработката со судовите од други земји“, сметаат соговорниците.²⁵

Обуката на полицајците е во надлежност на Министерството за внатрешни работи (МВР). За тоа која обука ќе се реализира се одлучува на тој начин што полицијата, врз основа на консултација на директорот со раководителите и нивните соработници, му предлага на МВР обуки кои им се потребни, а МВР во координација со Полициската академија утврдува кои обуки е возможно да се реализираат. Претставникот на МВР смета дека проблемот кај овие обуки е тоа што на крај не се обучуваат луѓе на кои овие обуки им се навистина неопходни, бидејќи тие се ангажирани со поважни работи.²⁶ Исто така потребно е да се унапреди и евалуацијата на обуките и да се следи задоволството на учесниците.

Досегашни резултати на Црна Гора во борбата против организираниот криминал

Според податоците кои ни се доставени од страна на институциите во врска со резултатите, во 2020 година дошло до зголемување на бројот на кривични пријави и предмети за кривични дела од областа на организираниот криминал. Управата на полицијата во првите 6 месеци од 2020 година поднела до Специјалното јавно обвинителство (СЈО) 43 (19) кривични пријави и извештаи како дополнување на кривичните пријави (20), против 234 (203) физички лица и 96 (31) правни лица, поради постоење основано сомнение дека извршиле 346 (228) кривични дела на организиран начин²⁷.

²³ Интервју со претставник на СЈО.

²⁴ Интервју со претставник на СЈО.

²⁵ Интервју со претставници на Вишиот суд во Подгорица.

²⁶ Интервју со претставник на МВР.

²⁷ Податоците за цела 2020 година ќе бидат достапни во текот на првата половина на 2021 година.

Специјалното јавно обвинителство во првите 11 месеци од 2020 година издало 27 наредби за спроведување истрага против 198 физички лица, покренати се 43 обвиненија против 339 физички лица за предмети на организиран криминал, соопшти претставникот на СЈО.²⁸

Според податоците кои ни ги достави Судскиот совет, за кривичното дело - основање криминална организација - во текот на 2020 година имало 59 (38) предмети на кои се работи, а бројот на решени предмети за наведениот период е 12 (2). За ова дело се донесени првостепени осудителни пресуди против 48 (13) лица, додека во три случаи дошло до прекинување на постапката. Правосилни осудителни пресуди се донесени против 33 лица, а за три лица дошло до прекин на постапката. За кривичното дело - криминално здружување - во текот на 2020 година имало 8(12) предмети на кои се работи, а 2 (5) предмети се решени. За ова дело се донесени првостепени осудителни пресуди за 3 лица (2), а за ист број лица се донесени и осудителни правосилни пресуди.

Во периодот од 3.7.2015 година до септември, 2020 година СЈО покренува 117 обвиненија, против вкупно 664 физички лица и 152 правни лица.

Меѓутоа, од наведеното може да се воочи дека е тешко да се следат остварените резултати поради разликите во известувањето. Проблемот е што статистиките се поставени на тој начин што не може да се следи работата на меѓусебно поврзаните органи. Полицијата статистички известува за кривичните дела, Обвинителството за лицата против кои е покрената постапка за конкретни кривични дела, додека судовите известуваат за предметите (кои може да опфаќаат и повеќе лица и повеќе кривични дела).²⁹

ЕК во својот последен извештај истакна дека Црна Гора достигнала одредено ниво подготвеност за борба против ОК, како и дека е постигнат ограничен напредок во однос на препораките од претходните извештаи.³⁰ Односно, со јазикот на Европската комисија, Црна Гора најмногу направила во поглед на воспоставувањето централизиран регистар банкарски сметки, зајакнувањето на капацитетите на полицијата и зголемувањето на бројот на постапки за одземање имот. Спроведена е реорганизација на единиците во рамки на УП. Зајакнати се институционалните капацитети за решавање на прашањата на трговија со луѓе, како и на полето на киберкриминалот. Исто така, Црна Гора подготви Национален извештај за дрога за прв пат во пет години. Бројот на истражени случаи во врска со наркотици продолжи да расте, а се зголеми и бројот на истраги за криумчарење кокаин.³¹

Меѓутоа, во Извештајот се наведува дека со „сцената“ на криминалот во Црна Гора и понатаму доминираат чести убиства во врска со криминални кланови. Убиства во кои учествуваа црногорски криминални групи се случува во странство (9 од 2018 година), вклучително Шпанија, Германија, Австрија и Грција.

28 Излагање на претставникот на СЈО на онлајн-конференција „Вести за борба против организираниот криминал“. Снимката од конференцијата е достапна на <http://bit.ly/3r5NwYO>

29 Празници во известувањето за реформите во областа на владеењето на правото, Институт алтернатива, 2018.

30 Европска комисија, Извештај за напредокот на Црна Гора, 2020.

31 Европска комисија, Извештај за напредокот на Црна Гора, 2020.

Последниот нон-пејпер за поглавјата 23 и 24 наведува дека е подобрена внатрешната организација и координација на органите за спроведување на законот, што се одразило со сè поголем број истраги, апсења и заплenuвања.

Од друга страна, најголем проблем претставува начинот на кој постапките за кривични дела од доменот на организираниот криминал се водат пред судовите. „Судските постапки траат премногу долго бидејќи се чести повеќекратните одложувања. Овие долги доцнења, но и недостигот на доверба помеѓу Обвинителството и судовите, по одредени контроверзни ослободителни пресуди во последните години, доведоа до широка употреба на договорот за признавање вина од страна на Обвинителството. Осомничениот криминалец, кој во истрагата ќе стане сведок соработник, е изземен од правната постапка, без оглед на тежината на кривичното дело. Како резултат на тоа, и покрај некои важни исклучоци, се чини дека одговорот на кривичната правда е генерално слаб, а казните, паричните казни и одземањето на имотот се несразмерно ниски во споредба со тежината на кривичното дело“, се заклучува во Извештајот на ЕК.

Клучни недостатоци и предизвици

Иако, од година во година, е постигнат одреден напредок, некои предизвици остануваат хронични. Соработката помеѓу Специјалното јавно обвинителство и Специјалното полициско одделение е добра и тоа ја поправи „статистиката“ на работата, но и понатаму постои сомнение за селективен пристап во работата. Времетраењето на постапките пред судот е особено загрижувачко. Предметите кои завршуваат со договор за признавање на вина и блага казна досега наидуваа на негодување од страна на јавноста и на впечаток дека има недостиг од правда во општеството. Одредени мерки на таен надзор во 2018 година се ставени надвор од сила и ова имаше негативно влијание врз резултатите.

Со оглед на тоа дека дошло до промена на власта, еден од предизвиците кои претстојат е и промената на клучните позиции во институциите, а посебно во оние во чија надлежност е борбата против корупцијата и ОК. УП може да управува со заложбите за борба против ОК само до одредено ниво, додека клучните и конечните одлуки се во надлежност на СЈО и нему подреденото СПО. Постојната законодавна рамка пропишува дека раководителите на СПО ги поставува директорот на УП, со согласност на главниот специјален јавен обвинител. Во пракса постои проблем кога директорот на УП и ГСО не можат да постигнат договор за оваа позиција, а таква ситуација имавме при неговото поставување во 2016 година. Покрај СПО, со последните организациски промени е формиран и посебен Сектор за борба против организиран криминал (Сектор) кој одговара пред директорот на УП³². Проблемот на постоење две единици кои се занимаваат со борбата против организираниот криминал, Секторот и СПО, при што раководителите на овие две единици одговараат на различни надредени, ја доведува во прашање хиерархиската одговорност и функционирањето во рамки на системот.

32 D. Bajramspahić, S. Muk, “Nova Vlada i borba protiv korupcije i organizovanog kriminala: šta raditi u tužilaštvu i policiji?”, Institut alternativa, 2020.

Квалитетниот кадар во полицијата е и понатаму предизвик. На Полицијата ѝ недостигаат поискусни истражители за ОК, шверц со дрога, експерти задолжени за посебни истражни мерки, експерти за киберкриминал, економски криминал и форензика.³³ Според кажаното од претставникот на СПО, неопходно е зајакнување на човечките капацитети за вршење финансиски истраги (економисти, правници), како и за анализа и чување податоци³⁴.

По пресудата на Уставниот суд од 2018 година, бројни специјални истражни методи (СИМ), клучни за водење кривични истраги, повеќе не се применливи. На Обвинителството му е ускратено користењето специјални истражни методи или т.н. „контролирани испораки“, кога ќе се открие пратка со дрога и ќе се дозволи нејзино понатамошно движење со цел обезбедување докази против сторителот. Ова сериозно ѝ пречи на борбата против тешкиот и организиран криминал. Обновувањето на целосната употреба на специјалните истражни методи, со целосно почитување на уставните начела, треба да биде обезбедено како приоритет.

Претходните препораки, финансиските истраги да се спроведуваат паралелно со кривичните постапки, сè уште не се исполнети. Во поголемиот број случаи финансиските истраги започнуваат предочна и се насочени кон барање имот, воглавно со цел проширено одземање, и според тоа не се во согласност со праксата на ЕУ и стандардите на ФАТФ. Наместо тоа, Обвинителството спроведува финансиска анализа во рамки на кривичната истрага, со цел да ја процени имотната корист стекната со криминална дејност, но не во доволен опсег за докажување на кривичното дело, подобрување на сознанијата за криминалните мрежи, откривање на финансиските текови и вложувањето нелегални пари во економијата. Според кажаното од полицискиот службеник, претставник на СПО, на неговото одделение му недостигаат службеници за работа на финансиски истраги. „СПО треба да го подигне нивото на финансиска истрага, потребно е да вработи неколку нови извршители кои се занимаваат со тоа (економисти, правници). Исто така потребен е и поголем број луѓе за анализа и чување податоци. Што значи дека фалат вкупно околу 8-10 луѓе“.

Проблеми во работата на овие институции, во технички поглед, создава и недостигот на просторни капацитети. Имено, Специјализираното одделение на Вишиот суд за судење дела од областа на организираниот криминал и редовниот Виш суд (во чија надлежност е првостепената и второстепената кривична постапка и второстепената граѓанска постапка) делат две судници, што е една од причините за бавното делување на судовите во овие предмети. Тешко е да се организира судење со поголем број обвинети и во услови кога не постои епидемија од вирусот Ковид-19. Потребно е да се размисли и за самата локација и за безбедносниот аспект, имајќи предвид дека зградата на овој суд е сместена во центарот на градот. Исто така отворено е прашањето за обезбедување судски простории кои моментално ги обезбедува полицијата. Во текот на претходните години се иницирани законски измени со кои е предвидено формирање судска полиција, но тогашната систематизација и квалификација на тие работни места не ги мотивираше полицајците да се пријават.³⁵ СЈО функционира во многу несоодветни простории бидејќи заедно со Вишото јавно обвинителство е сместено во зградата на Врховното јавно обвинителство. СЈО има особено

33 ЕК, Извештај за напредокот на Црна Гора, 2020.

34 Интервју со претставник на СПО.

35 Интервју со претставници на Вишиот суд во Подгорица.

изразен проблем со работниот простор, бидејќи користи само 17 канцеларии кои се несоодветни и неприлагодени на начинот на работа на ова обвинителство. Со оглед на тоа дека во просториите се сместени по двајца специјални обвинители со советници и нивни соработници, невозможно е во истите да се изведуваат одредени процесни работи, како што се прибирање известувања од граѓани, ниту да се одржуваат работни состаноци со полицијата, вештаците, странките и друго.³⁶

Кога станува збор за одговорноста на јавните обвинители, и понатаму нема значаен напредок. Ниеден обвинител не одговарал поради застареност на кривично гонење или поради пропуст во обвиненијата кои довеле до ослободителни и одбивателни пресуди. Ниеден судија не одговарал дисциплински поради застареност на кривично гонење или поради пропуст во потврдување на обвиненија кои довеле до ослободителни пресуди во многу важни случаи.³⁷

Институциите и понатаму имаат ограничен пристап до клучните бази на податоци, што ѝ пречи на истрагата. Долгите судски постапки и повеќекратното одложување на судењето и понатаму го спречува донесувањето пресуди во предметите на ОК. Конечните пресуди врз основа на договорот за признавање вина и понатаму се норма, што доведува до поблаги затворски и парични казни.³⁸

Кога станува збор за соработката на овие институции со недржавни тела, претставниците на Обвинителството и судството сметаат дека имаат добра соработка со невладиниот сектор. Со локалните заедници не остваруваат соработка, со оглед на тоа дека нивната работа воглавно се однесува на дејствување на државно ниво. Во МВР сметаат дека односот на органите со недржавните тела зависи од тоа кој во дадениот момент се наоѓа на чело на тој орган. Проблем постои кога придонесите на учесниците надвор од системот се сметаат само како критика, при што постои отпор кон таквите предлози.³⁹ Кога станува збор за медиумите, Обвинителството смета дека постои поларизирано известување за самата работа на овој орган. Како добра пракса од Обвинителството го наведуваат организирањето конференции за медиуми на кои освен што се претставуваат резултатите од работата на СЈО, се одговара и на прашања од новинари.

Меѓу судиите се појавува став дека за подобри резултати во доменот на ОК би требало да се воспостави посебен Специјален суд наместо постојното одделение, поради значаен пораст на бројот на предмети, долгото времетраење на постапките, потребите за дополнителни безбедносни мерки, итн. Освен тоа, интервјуираната судијка смета дека тоа се сè предмети со обемен материјал и дека потврдувањето на обвинението е сложен процес и дека сето тоа не може квалитетно да се контролира. Во тој однос би препорачала поинаков организациски пристап на Вонсудскиот совет - да се формира посебен постојан совет кому ова ќе му биде постојана задача.

36 D. Bajramspahić, "Iza brojki- Presjek rezultata specijalne borbe protiv organizovanog kriminala i „visoke“ korupcije", Institut alternativa, 2018.

37 МАНС, Иза статистика 5 - Анализа на правната рамка и правосилните судски пресуди за кривични дела со елементи на организиран криминал, МАНС, 2019.

38 ЕК, Неофицијален работен документ за состојбата во поглавја 23 и 24, 2020.

39 Интервјуа со претставници на МВР, СПО, СЈО и Вишиот суд во Подгорица.

Да се зајакнат капацитетите на СПО со 8-10 луѓе, кои би работеле на финансиски истраги, анализа и чување податоци.

Мерките за таен надзор, кои се ставени надвор од сила, повторно да се пропишат, со одредени измени, на начин на кој препорачал Уставниот суд.

Да се зголеми ефикасноста на кривичните истраги: подобрување на пристапот на институциите кон клучни бази на податоци и воспоставување интероперабилен систем со единствена функција на пребарување;

Решавање на прашањето на долгото времетраење на судењата и честите прекини во случаите на организиран криминал; обезбедување подобро меѓусебно разбирање меѓу судовите и Обвинителството, за некои клучни правни концепти, како што се перење пари и квалитет на докази;

Подобрување на стратешкиот надзор на системот на кривична правда со воспоставување централизирана база на податоци во областа на организираниот криминал и корупција од високо ниво, прибрани од сите надлежни органи, со цел анализа и креирање политики;

Стратешко користење на СОКТА за водење оперативни приоритети во борбата против организираниот криминал.

Изработка на нова стратегија за развој на Управата на полицијата, водејќи се од организациските промени кои настанале во рамки на Управата на полицијата.

Унапредување на полугодишниот и годишниот извештај за работата на СЈО со дополнување на Законот за специјално јавно обвинителство со посебен дел кој ќе содржи преглед на работата и резултатите на сите специјални обвинители, како и информации за отфрлени кривични пријави во однос на подносителите. Истовремено унапредување на известувањето со информации за сложеноста на предметот.

Со цел целосно утврдување и следење на официјалните податоци од различни органи неопходно е да се подготви анализа на состојбата и разликите во статистичкото известување на овие три органи и да се предложат мерки за постепено усогласување на статистиките, со рокови за реализација на заклучоци и препораки.

Bajramspahić D. (2018) *Praznine u izvještavanju o reformama u oblasti vladavine prava*, Institut alternativa, dostupno na: <http://bit.ly/3nvWDQi>

Bajramspahić. D, Muk. S, (2020) *Nova Vlada i borba protiv korupcije i organizovanog kriminala: šta raditi u tužilaštvu i policiji?*, Institut alternativa, dostupno na: <https://bit.ly/3oCIJg4>

Bajramspahić.D, (2018) *Iza brojki- Presjek rezultata specijalne borbe protiv organizovanog kriminala i „visoke“ korupcije*, Institut alternativa, maj 2018. godine, dostupno na: <https://bit.ly/38Fqul5>

Evropska komisija (2020) *Izveštaj o napretku za Crnu Goru*, dostupno na: <https://bit.ly/3mRZmTA>

Evropska komisija (2020) *Nezvanični radni dokument o stanju u poglavljima 23 i 24*, jun 2020, dostupno na: <https://bit.ly/2WPFb9p>

Institut alternativa (2020) *Šest godina tužilačke istrage u Crnoj Gori- Saradnja Policije i Tužilaštva*, dostupno na: <https://bit.ly/3aiKERt>

Kemp. W. (2020) *Making a killing: What assassinations reveal about the Montenegrin drug war*, Globalna inicijativa protiv transnacionalnog organizovanog kriminala, jul. 2020. dostupno na: <http://bit.ly/3rD4XAR>

MANS (2019) *Iza statistike 5 - Analiza pravnog okvira i pravosnažnih sudskih presuda za krivična djela sa elementima organizovanog kriminala*,

Sudski savjet (2020) *Izveštaj o radu Sudskog savjeta i ukupnom stanju u sudstvu u 2019. godini*

TV Vijesti (2020) *Put osвете*, dostupno na <https://bit.ly/3aUmBu4>

TV Vijesti (2020) *Konferencija o borbi protiv organizovanog kriminala*, dostupno na <http://bit.ly/3r5NwYO>

Список на интервјуа:

Интервју са представницима Вишег суда у Подгорици, одржан 10.12.2020. године

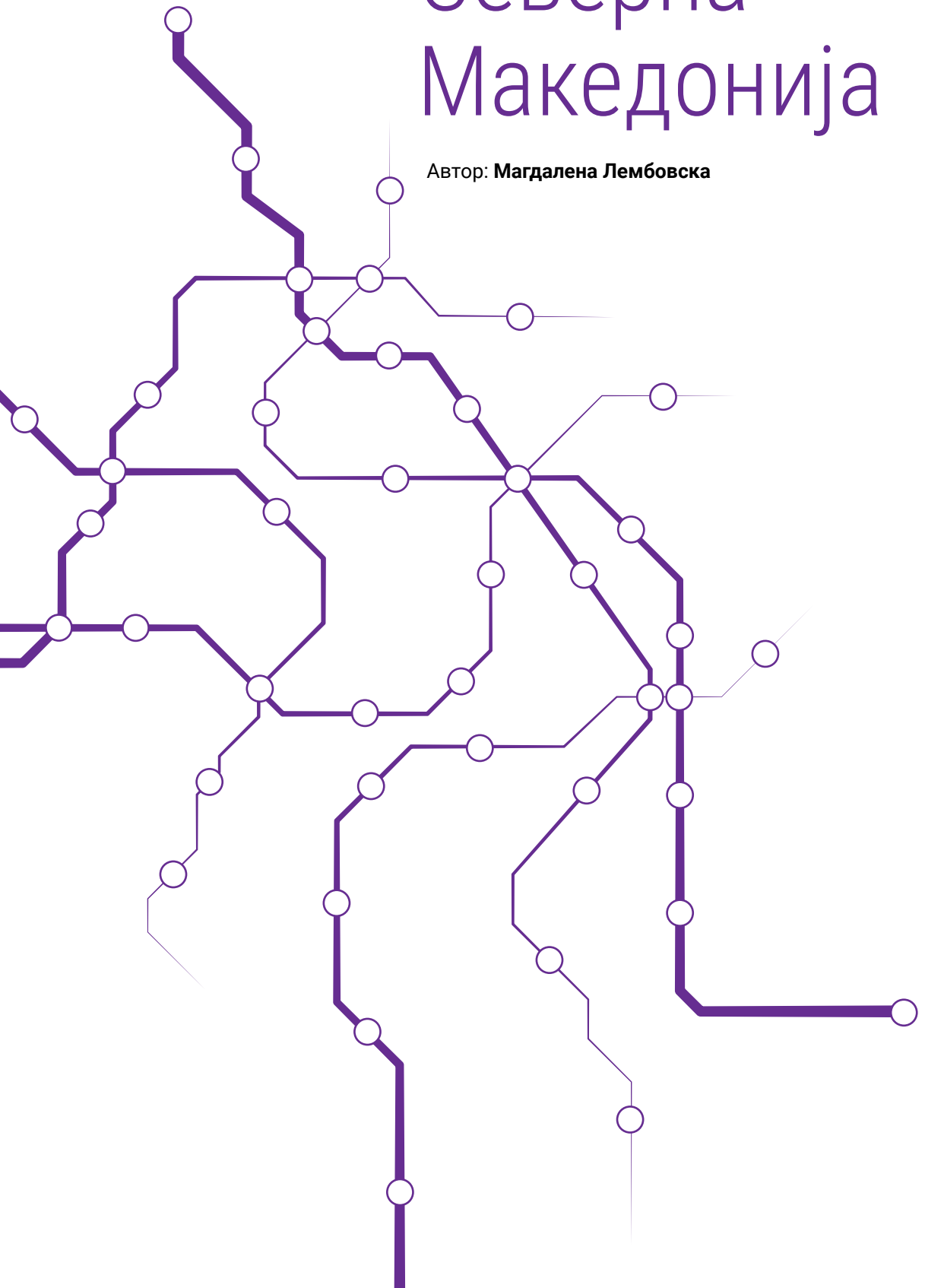
Интервју са представником Специјалног полицијског одјелjenja, одржан 25.11.2020. године

Интервју са представником Специјалног државног туžилаштва, одржан 27.11.2020. године

Интервју са представницом Министарства унутрашњих послова, одржан 04.12.2020. године

Северна Македонија

Автор: **Магдалена Лембовска**

Борбата против организираниот криминал и корупцијата се смета за врвен приоритет за Северна Македонија. Додека јавниот дискурс во последниве неколку години беше претежно фокусиран на корупцијата, злоупотребата на службената позиција и политичизацијата на институциите, постоеше само ограничена анализа на други видови организиран криминал.

Овој извештај се стреми кон анализирање на институционалната, стратешката и правната рамка, како предуслови за борбата против организираниот криминал, но исто така и на успешноста и практичните предизвици на државните власти за прикажување видливи резултати во оваа област. На крај, Извештајот дава бројни препораки за подобрување на борбата против организираниот криминал и за претворање на реторичките заложби на политичко ниво во оперативна пракса.

Извештајот се заснова на секундарно и примарно истражување. Тој ги разгледува правните и стратешки документи во областа на борбата против организираниот криминал, службените податоци од институциите, извештаите од националните и меѓународните организации и други документи. Спроведени се две интервјуа по е-пошта: едно со претставникот на Одделот за организиран и сериозен криминал во склоп на Министерството за внатрешни работи, кој исто така даде и драгоцените препораки за подобрување на ситуацијата и едно со Финансиската полиција.

Документот поблиску ја разгледува борбата против нелегалното тргување со дрога како еден пример од транснационалниот организиран криминал, со цел да се истакнат различните аспекти кои треба да се земат предвид кога се проценува „успехот“. Особено е препорачливо понатамошно истражување и заложби кои ќе бидат посветени на различните видови криминал и организирани криминални групи.

Анализа на правна, стратешка и политичка рамка

Правната рамка генерално беше проценета како доволна за да се овозможи борба против организираниот криминал и е во голема мера усогласена со законодавството на ЕУ. Северна Македонија ги ратификуваше релевантните меѓународни конвенции во оваа област, што обезбедува основа за борба против организираниот криминал во согласност со меѓународните стандарди и ангажирање во меѓународната соработка, во овој однос.

Клучни институции во борбата против организираниот криминал се: Одделот за сериозен и организиран криминал во склоп на Министерството за внатрешни работи и Канцеларијата на Јавниот обвинител за гонење организиран криминал и корупција, во склоп на Канцеларијата на јавниот обвинител. Земајќи предвид дека организираниот криминал е во голема мера поврзан со финансиски криминал, Финансиската полиција во рамки на Министерството за финансии е друг важен учесник, кој следи сомнителни финансиски трансакции преку легални финансиски канали. Царинската управа, Единицата за финансиски истраги во

склоп на Министерството за финансии и Управата за јавни приходи исто така имаат надлежности за справување со финансиски криминал и перење пари. На крај, Агенцијата за управување со конфискуван/одземен имот е важна институција која треба да се справи со приходите и криминалот.

Во последниве години се случија важни институционални реформи кои влијаеја врз борбата против организираниот криминал. Управата за безбедност и контраразузнавање (УБК) беше дел од Министерството за внатрешни работи, имаше полициски овластувања и монопол над следењето на комуникациите. Оваа организациска единица играше огромна улога во истрагите поврзани со сериозен криминал и тероризам. Во 2018-2019 година таа подлегна под голема трансформација и стана независна Агенција за национална безбедност (АНБ). АНБ нема полициски овластувања и повеќе не треба да биде вклучена во истраги. Како резултат на оваа реформа постои новооформен Сектор за борба против тероризам, насилен екстремизам и радикализам во рамки на Одделот за сузбивање сериозен и организиран криминал во Министерството за внатрешни работи. Европската комисија (ЕК) препорачува дека земјата треба да обезбеди дека институционалните реформи „се ефективни и претворени во проактивна политика на спроведување стратешки документи и постигнување понатамошни видливи резултати“.¹

При анализирање на институционалната поставеност, вреди да се спомене довербата на јавноста во овие институции како индикативен елемент за нивниот легитимитет во борбата против организираниот криминал. Последниот ЕВРОМЕТАР² покажува дека довербата на јавноста во институциите е генерално слаба, бидејќи тие ретко успеваат да ја добијат довербата на барем половина од населението. Додека полицијата е една од институциите со најмногу доверба (43% изјавиле дека главно или целосно ѝ веруваат на полицијата, имајќи на ум дека 30% не ѝ веруваат), резултатите за јавното обвинителство и судството се особено обесхрабрувачки. Само 14% од испитаниците им веруваат на овие две институции, наспрема 68% кои изразиле недоверба.³

Најважниот стратешки документ би била Процената од закани од сериозен и организиран криминал (СОКТА). Како и да е, последниот таков јавно достапен документ е регионалната СОКТА, изготвена од властите на Северна Македонија, Црна Гора и Србија во 2016 година.⁴ Сепак, моменталниот стратешки пристап не е усогласен и не ја следи методологијата утврдена со циклусот политики на Европол / ЕМПАКТ.⁵ Интервјуирираниот претставник на МВР признава дека системскиот пристап во борбата против организираниот криминал согласно

1 Европска комисија: Извештај за Северна Македонија 2020. Достапен на: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/north_macedonia_report_2020.pdf

2 ЕВРОМЕТАР е анкета за јавното мнение спроведена од ЕВРОТИНК - Центар за европски стратегии. Последната анкета (во времето на пишување на овој извештај) беше спроведена во декември, 2020 година и е достапна на: <http://eurothink.mk/2020/12/31/4925/>

3 На истото место.

4 Достапно на: http://www.mvr.gov.mk/Upload/Editor_Upload/analizi-statistiki/Soceta%20iz-vestaj%202016%20MK.pdf

5 ЕМПАКТ се залага за Европска мултидисциплинарна платформа против закани од криминал. Тоа е четиригодишен циклус политики воспоставен од Европската Унија со цел подобро мерење на континуитетот во борбата против сериозниот меѓународен и организиран криминал.

европските стандарди останува предизвик. Иако постојат стратешки определби, постои и недостиг на стратешка координација, стратешка насоченост и воспоставен систем за приоритизација, следење и евалуација.

Последователно на Извештајот на Комисијата на ЕУ од 2020 година, каде беше истакнато дека стратешката рамка мора да се ажурира за да се обезбеди доследност со циклусот политики на Европол/ЕМПАКТ, Владата на Република Северна Македонија побара од Министерството за внатрешни работи да ја доврши последната СОКТА во согласност со циклусот политики на Европол. Оттука, оваа област во иднина треба да биде внимателно следена.

Кога зборуваме за стратешката рамка, постојат неколку одделни стратешки документи поврзани со организиран криминал; сепак, на многу од нив важноста им истече во 2020 година. Ова вклучува: Стратегија за развој на полицијата 2016-2020⁶; Национална стратегија за нелегални дроги 2014-2020⁷; Национална стратегија за борба против трговијата со луѓе и нелегалната миграција 2017-2020,⁸ Стратегија за финансиски истраги и праксата на конфискување имот 2018-2020 итн.⁹ За жал, ниедна од овие стратегии досега не беше евалуирана и ажурирана навремено и сеопфатно. Исто така различните стратегии не секогаш се усогласени или овозможуваат јасни врски меѓу нив. Во секој случај, Министерството за внатрешни работи, во соработка со Мисијата на ОБСЕ во Скопје, усвои три нови внатрешни стратегии кои се однесуваат на периодот 2020-2022; Стратегија за управување со човечки ресурси,¹⁰ Стратегија за вклучување и комуникација со заедницата¹¹ и Стратегија за развој на Центарот за обуки на МВР.¹²

Иако постои силна врска помеѓу организираниот криминал и корупцијата, последната Национална стратегија за борба против корупцијата и судирот на интереси (2021 – 2025)¹³ не споменува такво нешто. Едно логично објаснување би можел да биде фактот дека оваа стратегија има превентивна улога, а Државната комисија за спречување корупција, која ја има сопственоста врз оваа стратегија, нема надлежности поврзани со организиран криминал.

6 Достапно на: https://mvr.gov.mk/Upload/Editor_Upload/Strategija%20za%20razvoj%20na%20policijata%202016-2020.pdf

7 Достапно на: <http://zdravstvo.gov.mk/wp-content/uploads/2018/03/mkd-strategija-za-opo-jni-drogi-2014-2020.pdf>

8 Достапно на: <http://nacionalnakomisija.gov.mk/wp-content/uploads/2016/12/Nacional-na-strategija-i-akciski-plan-za-borba-protiv-trgovija-so-lugje.pdf>

9 Други релевантни стратегии вклучуваат: Национална стратегија за кибер-безбедност 2018-2020; Национална стратегија за контрола на мало и лесно оружје (МЛО) 2017-2021; Национална стратегија за борба против тероризам 2018-2022; Национална стратегија за спречување насилен екстремизам 2018-2022; и Национална стратегија за борба против измама 2019-2022. Во 2020 година Единицата за финансиско разузнавање, која е дел од Министерството за финансии објави Процена на ризикот од перење пари и финансирање тероризам.

10 Достапно на: https://mvr.gov.mk/Upload/Editor_Upload/FINAL%20HR%20STRATEGY_MK.pdf

11 Достапно на: https://mvr.gov.mk/Upload/Editor_Upload/CE&C%20STRATEGY_MK.pdf

12 Достапно на https://mvr.gov.mk/Upload/Editor_Upload/TC%20STRATEGY_MK.pdf

13 Државна комисија за спречување корупција: Национална стратегија за спречување корупција и судир на интереси (2021-2025), декември 2020. Достапно на: <https://dksk.mk/wp-content/uploads/2021/01/Nacionalna-strategija-DKSK-KONECNA.pdf>

На политичко ниво борбата против организиранот криминал и корупцијата се смета за врвен приоритет, барем судејќи според изјавите на претседателот на Владата и надлежните министри, во неколку наврати. Како и да е, еден показател за процена на политичката волја е подготвеноста за обезбедување на релевантните институции и други тела со неопходните ресурси со цел извршување на нивните овластувања. За жал многу од нив се борат со недостиг на финансиски ресурси и работат со помалуброен кадар од предвиденото во нивните акти за систематизација на работните места. На пример, просториите на Државната комисија за спречување корупција (ДКСК) не се соодветни и како резултат на тоа не можат да ја стават во функција важната опрема за електронско меѓусебно поврзување со државните органи одговорни за борба против корупцијата и организиранот криминал (вредна 2,4 милиони евра, добиена преку ЕУ-ИПА фондови). ДКСК требаше да се премести во нови простории; сепак, овие простории беа доделени на новото Министерство за политички систем и односи меѓу заедниците.

Канцеларијата на јавниот обвинител за гонење организиран криминал и корупција исто така се соочува со важни предизвици. Нејзиниот акт за систематизација предвидел 13 јавни обвинители, но 3 места остануваат празни (10 се пополнети). Истовремено нејзината анализа покажала потреба од удвојување на постојниот број обвинители, т.е. таа има потреба од вкупен број од 21 обвинител во склоп на овој специјализиран оддел за да биде подготвена за извршување на своите задолженија. Понатаму, таа се соочува со сериозен недостиг на стручен кадар за поддршка на нејзината работа. На пример, Актот за систематизација на оваа посебна канцеларија предвидува 29 советници и соработници, но тие вработуваат само 9. Ситуацијата е слична и со административниот персонал (предвидени 27, пополнети 15).¹⁴

Едно од најважните тела, Националниот координативен центар за борба против организиран криминал, кој беше воспоставен од Владата со цел обезбедување соработка меѓу различните агенции за спроведување на законот во 2014 година,¹⁵ стана делумно оперативен во септември, 2017 година. Недостигот на капацитет на овој центар за извршување на неговите овластувања беше редовно критикуван во националните извештаи на Европската комисија. Конечно, ова тело стана целосно функционално во 2019 година, кога сите релевантни институции¹⁶ назначија свои претставници и ги поврзаа нивните бази на податоци со Центарот.

14 Јавно обвинителство на Северна Македонија: Годишен извештај 2019, 2020. Достапно на: <https://jorm.gov.mk/wp-content/uploads/2020/09/izveshtaj-na-javnite-obvinitelstva-na-rsm-za-2019-godina.pdf>

15 Влада на Република Северна Македонија: Одлука за воспоставување Национален координативен центар за борба против организиран криминал и сериозен криминал. Бр. 42-2332/1 од 16.3.2014 (применливо од 1.1.2015). Достапно на: <https://dejure.mk/zakon/odluka-za-formiranje-na-nacionalen-koordinativen-centar-za-suzbivanje-na-organiziran-i-seriozen-kriminal>

16 Министерство за внатрешни работи, Единица за финансиско разузнавање, Финансиска полиција, Царинска управа, Управа за јавни приходи и Канцеларија на јавниот обвинител за борба против организиран криминал

Соработка на регионално ниво и на ниво на ЕУ и споделување знаења

Организираните криминали често има транснационална компонента, па регионалната и меѓународна соработка и споделувањето знаења е нешто неопходно. Различни меѓународни извештаи покажаа дека криминалниот пејзаж во Европа поминува низ брза промена, а организираните криминални групи се значително флексибилни, меѓусебно поврзани и кооперативни, истовремено станувајќи финансиски и политички посилни.¹⁷ Една од најголемите слабости на земјите од ЗБ во нивната борба против ОК се смета дека е финансиската димензија на ОК, особено земајќи предвид дека парите „испрани“ од операции поврзани со дрога преку Западен Балкан ги надминуваат европските просеци.¹⁸

Органите во Северна Македонија ги користат каналите за соработка обезбедени од Интерпол, Европол, СЕЛЕК, но исто така и офицерите за врски на други земји. Северна Македонија ја потпиша Спогодбата за оперативна и стратешка соработка со Европол во 2009 година,¹⁹ со цел проширување на соработката и поддршка во борбата против сериозните форми на меѓународен криминал, особено преку размена на информации и редовни контакти на сите соодветни нивоа.²⁰ ЕК процени дека постои оперативна соработка во борбата против трговијата со луѓе, оружје и дрога.²¹ Во 2020 година Одделот за сериозен и организиран криминал на МВР воспостави работна станица со директен пристап до Европскиот центар за борба против тероризмот во Европол, овозможувајќи размена на податоци преку безбедна комуникациска врска за размена на информации (СИЕНА). Како и да е, има препорака дека оваа соработка и размена на податоци може да бидат понатамошно подобро преку попроактивен пристап при споделувањето информации.²²

Договорот за соработка со Европска правда беше потпишан во ноември, 2008 година²³, а десет години подоцна Северна Македонија потпиша договор со Европска правда. Во текот на истата 2018 година во ноември, Северна Македонија го назначи нејзиниот

17 УНОДЦ: „Независна обликувачка длабинска евалуација на Иницијативата на Западен Балкан за борба против сериозниот криминал (ИЗББСК) во контекст на Механизмот за интегрирано управување со внатрешната безбедност (ИИСГ) вклучувајќи ја акцијата на Европската Унија: „Инструмент за претпристапна помош (ИПА II) - Акциска програма за повеќе земји 2017 - Поддршка на интегрираното управување со внатрешната безбедност на Западен Балкан“ на Западен Балкан. Достапно на: https://www.unodc.org/documents/evaluation/indepth-evaluations/2019/UNODC-IES_Independent_formative_evaluation_IISG_WBCSCI_EU_action_report_Feb_2019.pdf

18 Пари од дрога: Нелегални приходи од опијати тргувани на Балканската рута (УНОДЦ 2015). https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/Studies/IFF_report_2015_final_web.pdf цитирано во: https://www.unodc.org/documents/evaluation/indepth-evaluations/2019/UNODC-IES_Independent_formative_evaluation_IISG_WBCSCI_EU_action_report_Feb_2019.pdf

19 Достапно на: <https://www.europol.europa.eu/agreements/republic-of-north-macedonia>
Претходно Северна Македонија потпиша Стратешки договор со Европол во 2007 година.

20 На истото место. Член 2

21 Европска комисија: Извештај за Северна Македонија 2020.

22 На истото место.

23 Достапно на: <https://www.eurojust.europa.eu/agreement-cooperation-between-eurojust-and-former-yugoslav-republic-macedonia>

прв офицер за врски во Европавда.²⁴ Финансиската полиција ја процени нивната меѓународна соработка како „генерално добра“.²⁵ Тие вообичаено соработуваат преку Националното биро на Интерпол, но исто така и со Европската канцеларија за борба против измама (ОЛАФ).

Северна Македонија е членка на Интерпол од 1993 година. Во скорашен период постои подобрување во областа на размената информации. Од крајот на 2018 година базите на податоци на граничните контроли се меѓусебно поврзани со оние на Интерпол преку алатката ФИНД (Постојана база на податоци на мрежата на Интерпол), што значи дека секоја контрола на патници, документи за патување и возила автоматски поминува низ пребарувачите на Интерпол за лица, документи и возила.²⁶ Одделите за киберкриминал се исто така поврзани со базите на податоци на Интерпол за киберкриминал.²⁷

Соработката, исто така, е поврзана и со обука и зајакнување на капацитетите, бидејќи многу од овие активности се обезбедени од меѓународни партнери. МВР ги користи програмите за помош на ЕУ и САД, инструментот ТАИЕКС, бројни билатерални и мултилатерални програми, итн. Една од најрелевантните можности за обука е договорот помеѓу МВР и Европската полициска академија (ЦЕПОЛ). ЕК ги охрабрува органите да продолжат да реагираат на можностите понудени од ЦЕПОЛ, и покрај буџетските ограничувања. Значењето на оваа можност е потврдено и од МВР.²⁸

Финансиската полиција користи и обука понудена од меѓународни партнери, како Мисијата на ОБСЕ во Северна Македонија и амбасадите на Обединетото Кралство, САД, Италија и Холандија.

Како што пандемијата од КОВИД-19 имаше сериозно влијание врз општествата, така таа влијаеше и врз меѓународната соработка меѓу органите за спроведување на законот. Позитивно е што обуката продолжи онлајн, а органите беа во можност да ја искористат обуката испорачана од истакнати заинтересирани страни како УНОДЦ, ОБСЕ, ИОМ, ИЦИТАП, итн. Како и да е, според раководителот на Одделот за сериозен и организиран криминал, искуството покажало дека најдобрата соработка се случува онаму каде што постои можност за директни средби лице в лице, со цел да се зајакне довербата, транспарентноста и отчетноста, како принципи од извонредна важност за меѓународната полициска соработка при ризични и чувствителни операции.²⁹

Кога станува збор за обука, одредени извештаи утврдија дека „постоело изобилие од програми за обука испорачани од надворешни агенции во минатите 20 години“; како и да е, присутна е загриженост за тоа дали таквото зајакнување на капацитетите било „доволно релевантно за, или ги земало предвид, потребите

24 Европавда, Соопштение за јавност: „Голем чекор против организираниот криминал во Западен Балкан“, 23.11.2018 година. Достапно на: <https://www.eurojust.europa.eu/major-step-against-organised-crime-western-balkans>

25 Прашалник по е-пошта, Финансиска полиција

26 МВР: Стратешки план 2020-2022. Достапно на: [https://mvr.gov.mk/Upload/Editor_Upload/STRATESKI%20PLAN%202020-2022\(1\).pdf](https://mvr.gov.mk/Upload/Editor_Upload/STRATESKI%20PLAN%202020-2022(1).pdf)

27 На истото место.

28 Интервју со претставник на Одделот за организиран и сериозен криминал, Министерство за внатрешни работи

29 Интервју со претставник на Одделот за организиран и сериозен криминал, Министерство за внатрешни работи

на системите на кривична правда во регионот“.³⁰ Оттука, важно е донаторската организација потесно да соработува со корисниците не само за време на програмирањето на нејзината помош, туку и за конкретни активности и модули.

Успешност на заложбите за борба против ОК на Северна Македонија

Првата пречка во проценувањето на резултатите од заложбите на земјата за борба против организираните криминали е пристапот до податоците кои треба да се анализираат и најважно, квалитетот на податоците кои можат да се добијат. Северна Македонија има слаб систем за управување со податоци за организиран криминал и организирани криминални групи. Истражувањето на УНОДЦ³¹ покажа дека Северна Македонија, како и повеќето земји на Западен Балкан, нема статистички системи за евидентирање, известување и анализирање на информациите.³² Особен предизвик претставува следењето случај преку процесот на кривична правда, од истрага преку гонење до пресуда, со еден единствен идентификатор. Исто така, не постојат податоци за економската вредност на организираните криминални активности. Отсуството на соодветен систем за управување со податоци сериозно ја спречува можноста за развој на политики засновани на докази.

Во последниот извештај за земјата од Европската комисија, Северна Македонија е пофалена за подобрување на резултатите во борбата против организираните криминали во 2019 година, особено бидејќи постои постојано зголемување на бројот на кривични истраги започнати против организирани криминални групи, особено против групи кои вклучуваат повеќе осомничени.³³ Одредени податоци може да се сретнат во последниот годишен извештај на МВР³⁴ каде може да се најде дека МВР сузбила 21 организирана криминална група во 2019 година, оптужувајќи 136 физички и 4 правни лица, што претставува зголемување споредено со 2018 година (види Табела 1). Исто така, криминалниот пејзаж, кој беше цел на МВР, се промени. Во 2018 година главните резултати беа во борбата против нелегалната трговија со дрога, додека во 2019 година главна цел на МВР беше корупцијата, шверцот на мигранти, по кои следи нелегалната трговија со дрога.

30 Глобална иницијатива против транснационалниот организиран криминал: „Спречување сериозен и организиран криминал на Западен Балкан“. Извештај од Конференцијата во Вилтон Парк“, февруари 2020 година. Достапно на: <https://globalinitiative.net/wp-content/uploads/2020/05/GIATOC-Wilton-Park-conference-report-4May1125-Web.pdf>

31 УНОДЦ: „Краток извештај за истражување: Мерење организиран криминал: Процена на податоците од Западен Балкан. Достапно на: https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/Macro/Research_brief.pdf

32 На истото место. Регионална споредба достапна на стр. 12, профил на земјата за достапност на податоци може да се најде на стр. 27.

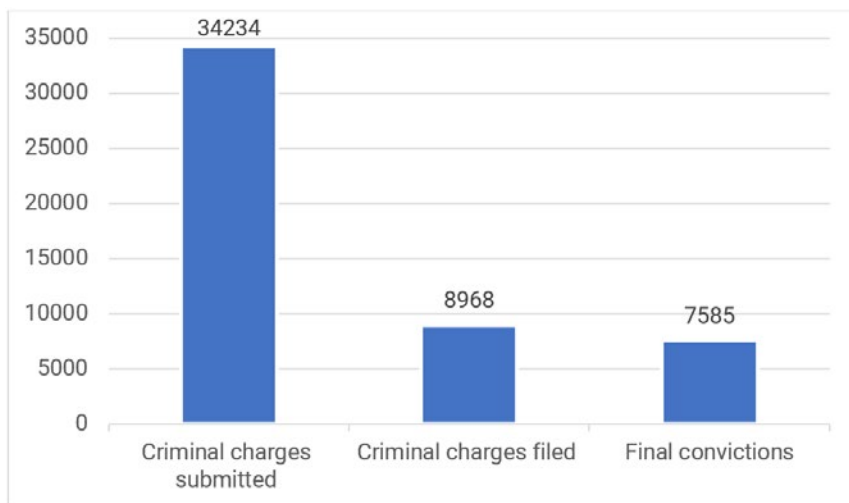
33 Европска комисија: Извештај за Северна Македонија 2020.

34 Министерство за внатрешни работи: Годишен извештај 2019. Достапно на: [https://mvr.gov.mk/Upload/Editor_Upload/%D0%93%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D1%88%D0%B5%D0%BD%20%D0%B8%D0%B7%D0%B2%D0%B5%D1%88%D1%82%D0%B0_%202019%20%20\(3\)final.pdf](https://mvr.gov.mk/Upload/Editor_Upload/%D0%93%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D1%88%D0%B5%D0%BD%20%D0%B8%D0%B7%D0%B2%D0%B5%D1%88%D1%82%D0%B0_%202019%20%20(3)final.pdf)

Тип на криминал	Групи на ОК во 2018	Групи на ОК во 2019	Членови на групи на ОК во 2018	Членови на групи на ОК во 2019
Нелегална трговија со дрога	9	6	49	19
Шверц на мигранти	3	4	15	43
Насилен криминал	2		11	
Корупција		8		57
Економски криминал	1	1	12	3
Перење пари				
Културно наследство	1		15	
Нелегална трговија со оружје		1		9
Шверц на стоки		1		5
Вкупно	16	21	102	136

Табела 1: Сузбиени криминални групи во 2018 и 2019 година³⁵

Како и да е, треба да се има на ум дека МВР не го следи довршувањето на случаите, т.е. дали членовите на криминалните групи се успешно донесени пред лицето на правдата и осудени за нивните дела. Графикон 1 го покажува вкупниот број на кривични пријави поднесени за секој тип криминал (одделна статистика за организираниот криминал не беше достапна), бројот на кривични пријави поднесени од јавниот обвинител и бројот на осуди во 2019 година. Јавното обвинителство поднесува кривични пријави за нешто повеќе од една четвртина од вкупниот број случај кои се пријавени кај него.

Графикон 1: Вкупен број поднесени кривични пријави, број на кривични пријави (обвиненија) поднесени од Јавното обвинителство и број на осуди во 2019 година³⁶

35 Извор: Министерство за внатрешни работи, Годишен извештај 2019.

36 Извор: Годишен извештај на Јавното обвинителство за 2019, Скопје 2020 година.

Достапно на: <https://jorm.gov.mk/wp-content/uploads/2020/09/izveshtaj-na-javnite-obvinitelstva-na-rsm-za-2019-godina.pdf>

За целите на анализирање на евиденцијата настрана од еден вид податоци, вреди да се анализира борбата против трговијата со дрога. Резултатите во борбата против трговијата со дрога се особено важни за процена на заложбата на земјата и капацитетот да се справи со ОК. Трговијата со нелегални дроги е најголемиот пазар на криминал во ЕУ, проценето на минимална малопродажна вредност од 30 милијарди евра годишно во ЕУ.³⁷ Северна Македонија е „главната точка на претовар за хероинот и хашишот од Југозападна Азија и помала транзитна точка за кокаинот од Јужна Америка, чија крајна дестинација е Европа.³⁸ Освен тоа, трошоците за трговијата со нелегални дроги се огромни, земајќи ги предвид ризиците по животите и здравјето на корисниците на дрога.

Вкрстената анализа на различни статистики покажува мешовита слика за тоа дали органите во Северна Македонија покажале видливи резултати во борбата против трговијата со дрога. Кога станува збор за хероинот, најголемото заплнето количество се случи во првата половина од декадата (вкупно количество од 148 kg заплнет хероин). Во текот на последниве неколку години полицијата успеа да заплени само незначителни количества, помалку од 1 kg годишно. Кога станува збор за кокаинот, заплнетите количества може да се пресметаат во грамови, со исклучок на 2010 и 2011 година кога властите успеаја да заплнат 1 kg и 1,5 kg, соодветно. Изгледа дека фокусот бил ставен на марихуаната, особено во последниве три години. Борбата против трговијата со сите видови дроги е дефинитивно препорачлива, но изгледа симптоматично што властите започнаа интензивно да се фокусираат на марихуаната во времиња кога земјата легализираше медицинска марихуана.³⁹

Вкупна количина заплнета дрога - по вид и количество (членови 215 и 2016 од Кривичниот законик)										
Заплнето	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Марихуана (во kg)	459,7	286,4	784,6	477	632	226	623,7	510,18	1532,43	977,20
Хероин (во kg)	37,1	23,7	55,3	11,7	20,2	5,36	0,8	1,4	1,97	0,73
Кокаин	2 kg	1,5 kg	173 g	15,8 g	318 g	0,07 kg	717 g	263,84 g	586,69 g	852,3 g
Стебла од канабис	4.199	1.247	2.755	1.421	1.187	2.362	2.414	389	819	131
Таблети екстази	459	3.628	206	142	1.217	490	522	1.187	472	409,5

Табела 2: Вкупна количина заплнета дрога - по вид и количество⁴⁰

37 Европска комисија: „Безбедносна стратегија на ЕУ“, Брисел, 2020 година. Достапно на: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1596452256370&uri=CELEX:52020DC0605>

38 Прекуокеански безбедносен советодавен совет, Биро за дипломатска безбедност, Министерство за надворешни работи на САД: „Северна Македонија 2020, Извештај за криминалот и безбедноста на ОСАЦ“, достапно на: <https://www.osac.gov/Country/North-Macedonia/Content/Detail/Report/4c2842d7-0569-4811-8e69-192b0f314190>

39 Северна Македонија ја легализираше медицинската марихуана во 2016 година. Од октомври, 2020 година, 55 компании беа лиценцирани за одгледување марихуана.

40 Извор: Податоци од Министерството за внатрешни работи. Достапно на: <https://mvr.gov.mk/analiza/kriminal/31>

Во 2019 година Јавното обвинителство забележува пораст од 48,7% споредено со претходната 2018 година, во детектирани сторители на дела поврзани со нелегално производство и дистрибуција на наркотички дроги, психотропни супстанции и прекурсори.⁴¹ Иако нивниот годишен извештај наведува дека овие постапки „се показатели за успешно завршени акции на надлежните органи во спречување криминал поврзан со дрога“, оваа изјава не треба да се зема здраво за готово. Обезбедената статистика не ја прецизира структурата на сторителите, т.е. дали фокусот бил на организирани криминални групи или едноставно на корисници на дрога кои биле затворани поради нивното поседување нелегална дрога.

Конечно, организираниот криминал е претежно мотивиран од финансиска корист. Одземањето на приходите од криминални дела би бил последниот чекор за донесување на правдата и обезбедување дека „криминалот не се исплати“. За жал, заплenuвањето останува еден од најголемите предизвици во овој однос и ќе бидат потребни значителни заложби со цел овој механизам да стане функционален во пракса.

| Заклучоци и препораки

Анализата покажа дека формално е воспоставена правна и институционална поставеност и таа е доволна за решавање на проблемите поврзани со организиран криминал. Како и да е, одговорните институции сè уште се борат со недостиг од човечки, технички и финансиски ресурси за да ги исполнат нивните одговорности. На стратешко ниво, анализата покажа недостиг на стратешка координација, планирање, систем за приоритизација и следење и евалуација. - Особено е важно да се стремиме кон зголемување на довербата кај јавноста во системот за кривична правда, особено во јавното обвинителство и судството, како институции со најниска доверба. Оттука, Извештајот ги дава следниве препораки:

Капацитети:

Реторичката заложба на политичко ниво за приоритизација на борбата против организираниот криминал треба да се претвори во обезбедување неопходни ресурси за институциите, нивна професионализација и деполитизација;

Одговорните институции треба да воспостават стабилен систем за управување со човечки ресурси. Сите нови вработувања да се направат транспарентно и врз основа на заслуги; притоа, можноста за напредок во кариерата, унапредувањето врз основа на заслуги и наградите ќе имаат позитивно влијание врз унапредувањето на личниот и професионален интегритет;

Одделот за борба против организиран криминал и корупција треба да има свој децентрализиран буџет за покривање операции кои може да се предвидат на среден и долг рок;

41 Јавно обвинителство на Северна Македонија: Годишен извештај 2019, 2020 година.

Стратегија и координација:

Северна Македонија треба да ја усвои Методологијата на СОКТА во согласност со европските стандарди и понатамошно да ги усогласува и ажурира сите релевантни стратегии за справување со посебните области на криминал и/или институционален развој.

Постои потреба за воспоставување на т.н. систем за следење со интегрирање информации од предистражни, истражни и судски постапки, кои би овозможиле постојано следење на случаи, следење и контрола на нивниот напредок во реално време, контрола на одлуки, мерење на ефективност и ефикасност, потрошени буџетски средства за истраги итн. Освен тоа, органите треба да покажат капацитет за враќање на приходите од криминал на државата преку заплenuвање имот.

Оперативната соработка и координација меѓу различните институции не изгледа дека во пракса функционира во целост и постои потреба за понатамошно регулирање на односите помеѓу јавните обвинители и судската полиција.

Улогата на граѓанското општество:

Суштински е да се инвестира во силни организации на граѓанското општество и независни медиуми кои можат да ги следат резултатите во борбата против организираниот криминал, да детектираат системски недостатоци, да даваат препораки за подобрување засновани на докази и да ја алармираат јавноста и меѓународната заедница во случај на слаби резултати или недостиг на волја за справување со конкретни, а особено случаи на организиран криминал и корупција од високо ниво.

Библиографија

Annual report of the Public Prosecution for 2019, Skopje 2020. Available at: <https://jorm.gov.mk/wp-content/uploads/2020/09/izveshtaj-na-javnite-obvinitelstva-na-rsm-za-2019-godina.pdf>

Agreement on Operational and Strategic Co-operation between North Macedonia and Europol. Available at: <https://www.europol.europa.eu/agreements/republic-of-north-macedonia>

Cooperation agreement between North Macedonia and Eurojust. Available at: <https://www.eurojust.europa.eu/agreement-cooperation-between-eurojust-and-former-yugoslav-republic-macedonia>

Drug Money: The Illicit Proceeds of Opiates Trafficked on the Balkan Route (UNODC, 2015). https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/Studies/IFF_report_2015_final_web.pdf cited in: https://www.unodc.org/documents/evaluation/indepth-evaluations/2019/UNODC-IES_Independent_formative_evaluation_IISG_WBCSCi_EU_action_report_Feb_2019.pdf

European Commission: North Macedonia Report 2020. Available at: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/north_macedonia_report_2020.pdf

European Commission: "EU Security Union Strategy", Brussels, 2020. Available at: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1596452256370&uri=CELEX:52020DC0605>

EUROTHINK: Public Opinion Survey EUROMETER, December 2020. Available at: <http://eurothink.mk/2020/12/31/4925/>

Eurojust, Press Release: "Major step against organised crime in Western Balkans", 23.11.2018. Available at: <https://www.eurojust.europa.eu/major-step-against-organised-crime-western-balkans>

Global Initiative against transnational organized crime: "Tackling Serious and Organized Crime in the Western Balkans. Wilton Park Conference Report" February 2020. Available at: <https://globalinitiative.net/wp-content/uploads/2020/05/GIATOC-Wilton-Park-conference-report-4May1125-Web.pdf>

Government of the Republic of North Macedonia: Decision for establishing a National Coordination Centre for the Fight against Organised and Serious Crime. No. 42-2332/1 from 16.03.2014 (applicable since 01.01.2015). Available at: <https://dejure.mk/zakon/odlu-ka-za-formiranje-na-nacionalen-koordinativen-centar-za-suzbivanje-na-organiziran-i-seriozen-kriminal>

Interview with Dejan Nikolovski, Organized and Serious Crime Department, Ministry of Interior. Answers received on 24.12.2021

Interview (e-mail questionnaire) with the Financial Police, answers received on 18.01.2021

Ministry of Interior: Serious and Organized Crime Threat Assessment SOCTA, 2016. Available at: http://www.mvr.gov.mk/Upload/Editor_Upload/analizi-statistiki/Socta%20iz-vestaj%202016%20MK.pdf

Ministry of Interior Official Website. Data on crime 2010 – 2019. Available at: <https://mvr.gov.mk/analiza/kriminal/31>

Ministry of Interior: Annual Report 2019. Available at: [https://mvr.gov.mk/Upload/Editor_Upload/%D0%93%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D1%88%D0%B5%D0%BD%20%D0%B8%D0%B7%D0%B2%D0%B5%D1%88%D1%82%D0%B0_%202019%20%20\(3\)final.pdf](https://mvr.gov.mk/Upload/Editor_Upload/%D0%93%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D1%88%D0%B5%D0%BD%20%D0%B8%D0%B7%D0%B2%D0%B5%D1%88%D1%82%D0%B0_%202019%20%20(3)final.pdf)

Mol: Strategy for human resource management 2020 – 2022. Available at: https://mvr.gov.mk/Upload/Editor_Upload/FINAL%20HR%20STRATEGY_MK.pdf

Mol: Strategy for inclusion and communication with the community 2020 – 2022 Available at: https://mvr.gov.mk/Upload/Editor_Upload/CE&C%20STRATEGY_MK.pdf

Mol: Strategy for Development of the Training Center of the Mol, Available at: https://mvr.gov.mk/Upload/Editor_Upload/TC%20STRATEGY_MK.pdf

Mol: Strategic Plan 2020 – 2022. Available at: [https://mvr.gov.mk/Upload/Editor_Upload/STRATESKI%20PLAN%202020-2022\(1\).pdf](https://mvr.gov.mk/Upload/Editor_Upload/STRATESKI%20PLAN%202020-2022(1).pdf)

Police Development Strategy 2016-2020, available at: https://mvr.gov.mk/Upload/Editor_Upload/Strategija%20za%20razvoj%20na%20policijata%202016-2020.pdf

National Strategy on Illicit Drugs 2014-2020, Available at: <http://zdravstvo.gov.mk/wp-content/uploads/2018/03/mkd-strategija-za-opojni-drogi-2014-2020.pdf>

National Strategy for Combating Trafficking in Human Beings and Illegal Migration 2017-2020, Available at: <http://nacionalnakomisija.gov.mk/wp-content/uploads/2016/12/Nacionalna-strategija-i-akciski-plan-za-borba-protiv-trgovija-so-lugje.pdf>

Overseas Security Advisory Council, Bureau of Diplomatic Security, U.S. Department of State: “North Macedonia 2020 OSAC Crime & Safety Report” available at: <https://www.osac.gov/Country/NorthMacedonia/Content/Detail/Report/4c2842d7-0569-4811-8e69-192b0f314190>

Public Prosecution of North Macedonia: Annual Report 2019, 2020. Available at: <https://jorm.gov.mk/wp-content/uploads/2020/09/izveshtaj-na-javnite-obvinitelstva-na-rsm-za-2019-godina.pdf>

Strategy to Strengthen the Capacity for Conducting Financial Investigation and Asset Confiscation 2018-2020

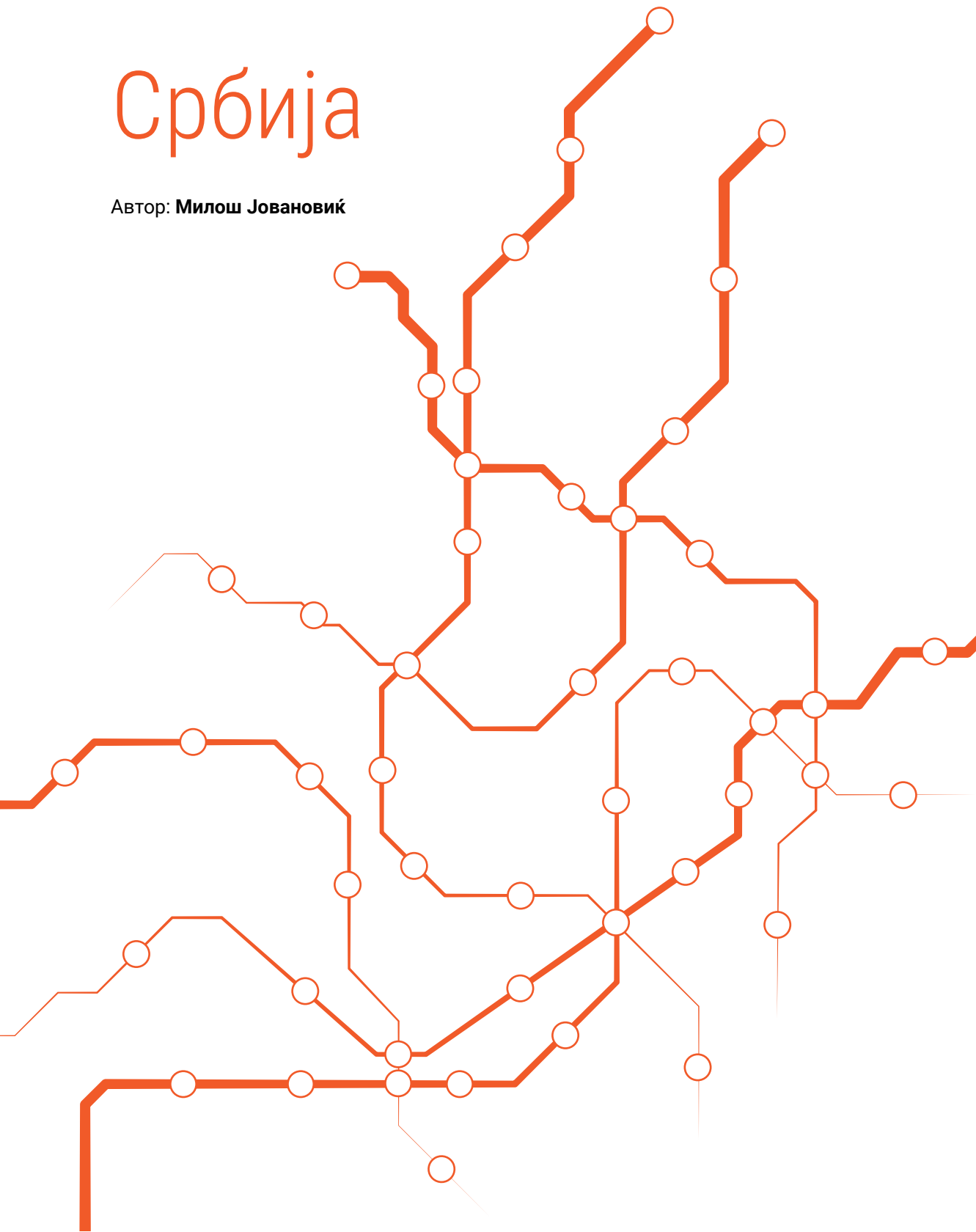
State Commission for Prevention of Corruption: National Strategy for Prevention of Corruption and Conflict of Interest (2021 – 2025), December 2020. Available at: <https://dksk.mk/wp-content/uploads/2021/01/Nacionalna-strategija-DKSK-KONECNA.pdf>

UNODC: “Independent formative In-depth evaluation of the Western Balkans Counter-Serious Crime Initiative (WBCSCi) in the context of the Integrative Internal Security Governance (IISG) mechanism including the European Union action: “Instrument for Pre-Accession Assistance (IPA II) Multi-Country Action Programme 2017 - Support to the Western Balkan Integrative Internal Security Governance” Western Balkans.” Available at: https://www.unodc.org/documents/evaluation/indepth-evaluations/2019/UNODC-IES_Independent_formative_evaluation_IISG_WBCSCi_EU_action_report_Feb_2019.pdf

UNODC: “Research Brief: Measuring Organized Crime: Assessment of data in the Western Balkans. Available at: https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/Macro/Research_brief.pdf

Србија

Автор: Милош Јовановиќ

Резиме

Главната цел на овој извештај е да се процени борбата против организираниот криминал (ОК) во Србија, т.е. придонесот на системот за кривична правда кон тоа, како главни постојни недостатоци и предизвици. Во текот на подготовката на Извештајот беше користена методологија на квалитативно истражување: 1) анализа на моменталните закони и стратегии, како и анализа на релевантни национални и меѓународни извештаи, и 2) анализа и толкување на одговорите добиени во текот на спроведените интервјуа. Како резултат на затворената природа на институциите одговорни за борба со ОК, спроведени беа само две интервјуа. Правната, стратешката и институционалната рамка за борба со ОК во Србија е доволно развиена, Србија има добра полициска соработка, и на регионално и на ниво на Европската Унија (ЕУ). Оттука, условите за борба против ОК се исполнети, но резултати изостануваат. За жал, не постојат систематизирани јавно достапни податоци, па затоа вистинските ефекти на борбата против ОК не се целосно јасни.

Една од главните карактеристики на ОК е поврзаноста помеѓу членовите на една организирана криминална група (ОКГ) и претставниците на државата, како што е увидено од најскорашните случаи во „Војната против мафијата“, објавена од Српската влада во октомври, 2020 година. Ваквиот договор ја спречува вистинската борба против ОК и селективно ги пренасочува заложбите на државата против ривалските ОКГ, како што е прикажано од извештаите на истражувачките новинари. Оттука, борбата против ОК во Србија зависи директно од политичката волја. Ова е причината зошто заробеноста на државата е главна причина за недостигот од резултати во борбата со ОК. Институциите, кои не се независни и самостојни, не можат соодветно да ја извршат работата за која се воспоставени. Политичкото влијание врз работата на институциите надлежни за борба против ОК е клучен предизвик, особено кај полицијата како институција која не е оперативно самостојна. Горенаведеното е дополнителна причина за недоволна соработка помеѓу полицијата и обвинителството, што ги покажува недостатоците при спроведувањето на обвинителската истрага.

Вовед

Организираниот криминал е закана за човековата, националната, регионалната и меѓународната безбедност, што е особено штетно за модерното општество. Скорашна анкета на јавното мнение покажа дека една четвртина од граѓаните на Србија веруваат дека ОК е закана за националната безбедност, додека 15% се убедени дека тоа е корупцијата.¹ Развојот на правна и институционална рамка е предуслов за борбата со ОК. Работните планови на сите влади на Република Србија предвидуваа борба против ОК, но скоро никогаш немало конкретни

¹ Ignjatijević, M., Elek, B. and Pavlović, M. (2020), "Weapons against 'white plague', crime and corruption: Citizens' view of security", Belgrade Centre for Security Policy, достапно на: <https://bezbednost.org/wp-content/uploads/2020/11/naoruzanje-03.pdf> (пристапено на 27 јануари 2021)

резултати на ова поле. Ова значи дека политичката волја е важна компонента во борбата против ОК. Соработката меѓу надлежните државни тела на регионално ниво е исто така неопходна за ефективна борба против овој феномен. Борбата против ОК претставува предизвик за пристапувањето на Србија кон ЕУ, особено поради значењето на Поглавје 24 (Правда, слобода и безбедност).

Анализа на правната, стратешката и политичката рамка

Примарната законска основа за борба против ОК го вклучува Кривичниот законик, Законот за кривична постапка и Законот за организацијата и надлежноста на државните органи за сузбивање на организираниот криминал, тероризмот и корупцијата. Според Законот за кривична постапка, „ОК претставува вршење кривични дела од ОКГ или нејзини членови“,² додека „ОКГ е група од три или повеќе лица која постои за одреден временски период и соработува со цел да изврши еден или повеќе кривични дела, казниви со казна затвор за период од четири години или повеќе, за директна или индиректна финансиска добивка или друга добивка“.³ Оваа дефиниција на ОК е последица на усвојувањето на Конвенцијата на ОН против ОК (Конвенцијата од Палермо) и дополнителни протоколи. Целта на ОКГ е да се оствари добивка преку криминална дејност и добивката да се направи легална.

Кривичното законодавство на Србија ја прифати дефиницијата на ОК која ја става криминалната организација во преден план. Сепак, активностите на ОКГ се еднакво важен елемент на ОК и се претставени во посебниот дел на Кривичниот законик како посериозни форми на конкретни криминали. Трговијата со дрога, шверцот на луѓе, трговијата со луѓе, трговијата со оружје и експлозивни, имотниот криминал, економскиот криминал, киберкриминалот и еколошкиот криминал се форми на ОК кои беа анализирани во Процената на заканата од сериозен и организиран криминал од 2019 година (СОКТА). На територијата на Србија „шверцот и трговијата со дрога се најважните криминални активности кај поголемиот број ОКГ“.⁴ Ова е прилично логично, бидејќи трговијата со дрога е еден од најпрофитабилните облици на ОК во светот.

Канцеларијата за организиран криминал на Обвинителството, организациската единица надлежна за сузбивање на организираниот криминал која дејствува во склоп на Министерството за внатрешни работи, Посебниот оддел за организиран криминал на Вишиот суд во Белград (како суд од прва инстанца), Посебниот оддел за организиран криминал на Апелациониот суд во Белград (како суд од

² Закон за кривична постапка, „Службен весник на Република Србија“, бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014 и 35/2019, член 2, став 34, достапно на: https://www.paragraf.rs/propisi/zakonik_o_kvivicnom_postupku.html (пристапено на 27 јануари 2021)

³ На истото место., член 2, став 33. (пристапено на 27 ноември 2021).

⁴ Министерство за внатрешни работи (2019) „Процена на заканата од сериозен и организиран криминал 2019“, стр. 20, достапно на: <http://www.mup.gov.rs/wps/wcm/connect/3d0a3df4-4e1d-4b70-8475-3d69f6d21107/SOCTA+2019++ENG-compressed.pdf?MOD=AJPERES&CVID=nnvYIq8> (пристапено на 12 февруари 2021)

втора инстанца) и Специјалната единица за притвор на Окружниот затвор во Белград се главните институции на системот за национална безбедност кои се надлежни за сузбивање на ОК⁵ Канцеларијата за организиран криминал на Обвинителството спроведува преистражна и истражна постапка. Службата за сузбивање на организираниот криминал на Управата за криминалистичка полиција е организациска единица во склоп на Министерството за внатрешни работи, надлежна за откривање ОК. Безбедносната информативна агенција (БИА), Воено-безбедносната агенција (ВБА), како и институциите кои функционираат во склоп на Министерството за финансии се, исто така, фактори кои придонесуваат кон спроведување предистражна и истражна постапка.

Во склоп на Министерството за правда постои Дирекција за управување со одземен имот, која управува со одземениот имот стекнат преку дејност на ОК. Поради комплексноста на организираниот криминал, согласно Законот за организација и надлежност на државните органи за сузбивање на организираниот криминал, тероризмот и корупцијата, возможно е да се воспостави финансиска форензичка служба, да се назначат офицери за врски и да се формира работна група.⁶ Финансиската форензичка служба беше воспоставена во склоп на Канцеларијата за организиран криминал на Обвинителството. Мигрантската криза од 2015 година предизвика воспоставување Постојана работна група за борба против шверцот со луѓе. Таа беше формирана во 2016 година и вклучуваше претставници на Министерството за внатрешни работи и Државниот јавен обвинител, кои беа ангажирани во борбата против организираниот шверц со луѓе. Работната група продолжи да работи преку Одделот за сузбивање трговија со луѓе и шверц со луѓе во рамки на Службата за сузбивање организиран криминал.

Најлесниот начин да се откријат и докажат активностите на ОКГ е член на ОКГ да соработува со полицијата или обвинителството за да открие оперативни информации потребни како докази во судот. Во тој случај лицето го добива статусот на заштитен сведок и за него води грижа Единицата за заштита во рамки на Министерството за внатрешни работи. Тајно следење на комуникациите, таен надзор и снимање, симулирани операции, компјутерско пребарување податоци, контролирана испорака и прикриени инспектори се специјални истражни/ доказни дејствија и како што е утврдено со Законот за кривична постапка може да се применуваат во борбата против ОК.⁷ Како и да е, „Србија доцни со спроведување на анализата на улогите и практиките на безбедносните служби и полицијата за спроведување посебни истражни мерки, особено следење на комуникации, во предистражната фаза, што би ги усогласило со најдобрите европски практики“.⁸ Имено, БИА, единствената служба за цивилна безбедност во Србија, е единствената надлежна институција за примена на посебни истражни

⁵ Закон за организацијата и надлежноста на државните органи во сузбивањето на организираниот криминал, тероризмот и корупцијата, „Службен весник на Република Србија“, бр. 94/2016 и 87/2018, член 4, достапно на: <https://www.paragraf.rs/propisi/zakon-o-organizaciji-i-nadleznosti-drzavnih-organa-u-suzbijanju-organizovanog-kriminala-terorizma-i-korupcije.html> (пристапено на 27 јануари 2021)

⁶ На истото место., членови 19-23 (пристапено на 27 јануари 2021)

⁷ Закон за кривична постапка, „Службен весник на Република Србија“, бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014 и 35/2019, член 161-187, достапно на: https://www.paragraf.rs/propisi/zakonik_o_kvivicnom_postupku.html (пристапено на 27 јануари 2021)

⁸ Европска комисија (2020), „Работен документ на вработените во Комисијата: Извештај за Србија 2020“, Брисел, стр. 42, достапно на: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/serbia_report_2020.pdf (пристапено на 12 февруари 2021)

мерки, благодарение на фактот дека таа ги поседува неопходните технички способности. Оттука, полицијата не може самостојно да ги применува посебните истражни мерки и зависи од БИА. Освен тоа, финансиските истраги се важни за откривање парични текови поврзани со ОК, но, за жал, Србија има недостиг од капацитети во овој поглед.

Во Националната стратегија за борба против организираниот криминал 2009, беше истакнато дека „Владата ќе ги создаде сите неопходни политички и законски предуслови за успешно спроведување на Стратегијата, со фокус на три основни начела: спроведување и развој на превентивни и репресивни дејствија и одземање криминално стекнат имот“.⁹ Еден од приоритетите на новата влада на Република Србија, формирана во октомври 2020 година (и како што е наведено во говорот на Претседателот на Владата) во борбата против ОК е фокусот на „скратување на изворите на финансирање на организираните криминални групи и рушење на нивната мрежа на влијание во државните тела, политиката и медиумите“.¹⁰ Иако законските регулативи кои им овозможуваат на надлежните институции да се борат против ОК се усвоени во текот на 2009-2020 година, пречката за ефективна борба против ОК е главно недостигот на политичка волја. Во Стратегијата за национална безбедност од 2019 година беше наведено дека ОК претставува „посебна безбедносна закана од активности на криминални групи во јужна Србија, првично како резултат на нивната поврзаност со лица вклучени во терористички, екстремистички и сепаратистички дејствија“.¹¹ Оттука, успешната борба против ОК бара соработка на регионално ниво, како и национални институции кои функционираат независно од политичкото влијание.

Регионална соработка и соработка на ниво на ЕУ и споделување знаења

Србија е дел од Балканската рута и затоа потребно е да соработува со сите регионални полициски агенции. Министерството за внатрешни работи потпиша договори за полициска соработка со сите земји од регионот, освен со Косово. Имено, полициската соработка со Косово е спроведувана преку посредникот ЕУЛЕКС (Мисија на ЕУ за владеење на правото на Косово) и УНМИК (Мисија на Обединетите нации на Косово), додека директната соработка се врши преку ИЛЕЦУ (Единица за меѓународна координација на органите за спроведување на законот), како и соработката на граничната полиција на граничните премини.¹² Сложената политичка ситуација помеѓу Косово и Србија само ги олеснува

9 Национална стратегија за борба против организираниот криминал, „Службен весник на Република Србија“, бр. 23/2009, достапно на: http://demo.paragraf.rs/demo/combined/Old/t/2009_04/t04_0105.htm (пристапено на 27 јануари 2021)

10 „Програма на Владата на Србија, кандидат за претседател на Владата Ана Брнабиќ“ (2020), стр. 15, достапно на: https://www.srbija.gov.rs/view_file.php?file_id=2431&cache=sr (пристапено на 27 јануари 2021)

11 Стратегија за национална безбедност (2019)“, Службен весник на Република Србија, бр. 94/2019, достапно на: <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/skupstina/strategija/2019/94/2> (пристапено на 27 јануари 2021)

12 Elek, B. (2015), „Towards More Effective Police Cooperation between Serbia and Kosovo“, Belgrade Centre for Security Policy, достапно на: https://bezbednost.org/wp-content/uploads/2020/07/towards_more_effective_police_cooperation_between_.pdf (пристапено на 27 јануари 2021)

криминалните активности на ОКГ. Од друга страна, Србија има добра соработка со Центарот за спроведување на законот во Југоисточна Европа (СЕЛЕК). „Србија има офицер за врски кој работи таму и преку кој ги остваруваме неопходните контакти. Она што е важно за СЕЛЕК е неговата експертиза и брзина, бидејќи тие реагираат премногу брзо, што е многу важно за борбата против ОК”.¹³

Европол и Европавда се најважните институции на ЕУ кои овозможуваат соработка во борбата против сериозниот и организиран криминал на ниво на ЕУ. Таквата соработка значи полициска соработка и дополнителна судска соработка во кривичната материја.¹⁴ Србија склучи оперативен и стратешки договор со Европол во 2014 година, додека во 2019 година таа склучи договор со Европавда. Тие се важни бидејќи овозможуваат директна соработка меѓу полициските власти и горенаведените институции, како и размена на информации во однос на специфични случаи на ОК. Исто така, овие договори овозможуваат формирање заеднички истражни тимови кои ќе вклучуваат полициски службеници од Србија. Добрата евиденција на кривични гонења и осуди за случаи на ОК е релевантна за пристапот на Србија кон ЕУ. За жал, Србија нема ваква евиденција, што е проблем кој е предмет на критика од Европската комисија во нејзините годишни извештаи за Србија.

Успешност на заложбите против ОК на Србија

Сеопфатни, распределени податоци во однос на кривичните гонења и осуди за случаи на ОК не се јавно достапни поради различните практики за водење евиденција на агенциите за спроведување на законот. Сепак, некои информации може да се најдат во Извештајот на Европската комисија, кој вели дека „нови истраги за ОКГ беа иницирани во 2019 година против 156 поединци (споредено со 146 во 2018 и 191 во 2017 година). Обвиненија се поднесени против 65 поединци. Бројот на пресуди за случаи на ОК незначително расте: пресуди (прва инстанца) во 2019 година беа донесени во случајот на 167 поединци (од кои 42 беа договори за признавање вина одобрени од судовите), споредено со 155 во 2018 година”.¹⁵ Праксата на борбата против ОК во Србија е окарактеризирана со масовни апсења, главно на сторители на помалку сериозен криминал без елементи на организација. Дополнително, овие масовни апсења се придружувани со популистичка реторика на политичари и државни службеници.¹⁶

¹³ Интервју со Милан Пекиќ, Директор на канцеларијата за борба против дрогата, 9 февруари 2021, Белград

¹⁴ Tasić, D. and Elek, B. (2015), “Fight against serious and organised crime”, Stojanović Gajić, Sonja (ed.), A Guide to Cooperation in Internal Affairs in the European Union, OSCE Mission to Serbia and Belgrade Centre for Security Policy, стр. 165, достапно на: https://bezbednost.org/wp-content/uploads/2020/06/vodic_kroz_saradnju_u_unutrasnjim_poslovima_u_evro_20160629_113122.pdf (пристапено на 27 јануари 2021)

¹⁵ Европска комисија (2020), “Работен документ на вработените во Комисијата: Извештај за Србија 2020”, Брисел, стр. 43, достапно на: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/serbia_report_2020.pdf (пристапено на 12 февруари 2021)

¹⁶ Pejić Nikić, J. (Издание) (2020), “prEUgovor Alarm: Report on Progress of Serbia in Chapters 23 and 24”, prEUgovor coalition, May 2020, Belgrade, достапно на: http://preugovor.org/upload/document/alarm_report.pdf (пристапено на 12 февруари 2021)

Во периодот од 2015 година (кога беше објавен извештајот на СОКТА за прв пат) до 2019 година (кога беше објавена втората службена процена од страна на Министерството за внатрешни работи), бројот на ОКГ опасна, што се припиша на добрата работа на полицијата. Моментално постојат 27 ОКГ кои функционираат во Србија (15 од средно ниво, 7 од високо ниво и 5 од ниско ниво, гледано од аспект на нивото на организација).¹⁷ Конфликтот помеѓу Шкаљарскиот и Кавачкиот криминален клан е активен од 2014 година. Тој го подели криминалното „подземје“ во Србија, предизвикувајќи ОКГ да застанат на страната на едниот или на другиот клан. Ова е едно можно објаснување за намалувањето на бројот на ОКГ. Членовите на Шкаљарскиот клан беа уапсени во полициска акција главно бидејќи тие беа побројни и поактивни во Србија. Извештаи од истражувачки новинари покажуваат дека постои одредена поврзаност помеѓу претставниците на државата и членовите на Кавачкиот клан.¹⁸ Овој конфликт на клановите значајно придонесе за зголемување на убиствата кај мафијата на територијата на Србија. Засновано на податоците собрани од порталот за истражувачки информации, во рамки на мафијата во Србија во периодот помеѓу 2015, кога била убиена првата жртва на овој конфликт, и 2020 година, имало 86 убиства. Сторителите на 49 од овие убиства се сè уште непознати.¹⁹

Членови на криминално-хулиганската група Принципи, кои беа дел од Кавачкиот клан, беа уапсени на почетокот на февруари, 2021 година. Вељко Беливук, водач на таа криминално-хулиганска група, и членови на оваа група се исто така осомничени за тргување со дрога, киднапирање и неколку убиства. Како и да е, истрагата од висок ранг на оваа група го покрива периодот од 2019 наваму, и покрај фактот дека групата во тоа време веќе неколку години била активна и добро воспоставените врски помеѓу нејзините членови и високи државни службеници.²⁰ Во друг истакнат случај познат како Јовањица, членови на полицијата, БИА и ВБА беа осудени за трговија со дрога, фалсификување документи и поврзаност со целта на извршување криминални дејствија. Обвинението за овој случај беше поднесено до Апелациониот суд за одлука.²¹ Јовањица е најверојатно најголемата плантажа на марихуана која е некогаш откриена во Европа. И покрај докажаните врски на ОКГ со државни службеници и во двата случаи, кривичните постапки никогаш не се насочија кон нив, што покажува колку е сериозна Владата кога станува збор за сузбивањето на ОК.

17 Министерство за внатрешни работи (2019) „Процена на заканата од сериозен и организиран криминал 2019“, достапно на: <http://www.mup.gov.rs/wps/wcm/connect/3d0a3df4-4e1d-4b70-8475-3d69f6d21107/SOCTA+2019+-+ENG-compressed.pdf?MOD=AJPERES&CVID=nnvYlq8> (пристапено на 12 февруари 2021)

18 Vojinović, M. and Pavlović, B. (2019) “Stefanović on arrests: The Škaljar clan is stronger in Serbia”, достапно на: <https://www.krik.rs/stefanovic-o-hapsenjima-u-srbiji-jaci-skaljarski-klan/> (пристапено на 7 март 2021)

19 КРИК и Радио Слободна Европа (2021), „Црна книга“, достапно на: <https://www.crnaknjiga.rs/index.php> (пристапено на 12 февруари 2021)

20 Vojinović, M. (2021), “Belivuk and members of his group have been remanded in custody”, достапно на: <https://www.krik.rs/belivuku-i-clanovima-njegove-grupe-produzen-pritvor/> (пристапено на 7 март 2021)

21 Veljković, J. (2021), “Jovanjica 2 submitted to the Appellate Court”, достапно на: <https://birn.rs/jovanjica-2-dostavljena-apelacionom-sudu/> (пристапено на 7 март 2021)

Клучни недостатоци и предизвици

Институциите мора да бидат независни и самостојни со цел да можат успешно да се борат против ОК, но во Србија политичката волја ги ограничува во оваа област. Како што истакна еден претставник на судството, борбата против мафијата во Србија е исценирана „бидејќи многу работи зависат од политиката. Полицијата, канцеларијата на обвинителот и судовите се еден систем, но политичката волја е главниот проблем“.²² Иако постојат вистински професионалци во институциите за спроведување на законот, тие се спречени во вршење на нивната работа, особено ако тоа не оди во прилог на интересите на политичката елита. Оттука, политичката волја во Србија е клучниот фактор при одлуката како ќе тече борбата против ОКГ.

Главниот проблем во работата на полицијата е тоа дека таа не е оперативно независна, бидејќи зависи од одлуките на политички обоени функционери во Министерството за внатрешни работи. „Не постои јасна поделба помеѓу полицијата, како владин граѓански орган овластен со закон да презема мерки на присила за да реши штетни или потенцијално небезбедни ситуации, и Министерството, како структурен дел од Владата, оформен да ги обезбеди организациските барања за полициско работење (буџет, човечки ресурси, земјиште, имот и опрема)“.²³ Во пракса, оваа ситуација се одразува во фактот дека секоја оперативна обработка која е особено важна за борбата против ОК може да биде под влијание на Министерот за внатрешни работи, кој е политички назначен.

Полицијата нема доволна соработка со Канцеларијата на обвинителот и покрај фактот дека обвинителските истраги започнаа во 2013 година. Ова значи дека Канцеларијата на обвинителот врши истраги, додека Полицијата мора да ги следи наредбите на обвинителот. Како и да е, проблемот се состои во тоа, дека „во текот на предистражната и истражната фаза Полицијата треба да поднесува извештаи и до Министерството за внатрешни работи, а не само до Канцеларијата на обвинителот“.²⁴ Друг проблем е тоа што „со односите со медиумите, вклучително и со соопштенијата за јавноста во однос на тековни операции сè уште управува главно Министерството за внатрешни работи, а не Обвинителството и/или Полицијата“.²⁵ Ова им овозможува на претставниците на Министерството за внатрешни работи да злоупотребуваат информации од тековни истраги со нивно пласирање во медиумите за нивни лични цели, што е пракса која е широко распространета во Србија. Дополнително, Канцеларијата за организиран криминал на Обвинителството има проблем со човечки ресурси и поради таа причина Европската комисија препорачува нејзините човечки и финансиски капацитети да се зголемат.²⁶

22 Интервју со претставник од судството, 10 февруари 2021 година, Белград

23 Pejić Nikić, J. (Издание.) (2020), “prEUgovor Alarm: Report on Progress of Serbia in Chapters 23 and 24”, prEUgovor coalition, мај 2020, Белград, стр. 92, достапно на: http://preugovor.org/upload/document/alarm_report.pdf (пристапено на 12 февруари 2021)

24 Европска комисија (2020), “Работен документ на вработените во Комисијата: Извештај за Србија 2020”, Брисел, стр. 42, достапно на: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/serbia_report_2020.pdf (пристапено на 12 февруари 2021)

25 На истото место. (пристапено на 12 февруари 2021)

26 На истото место., член 41 (пристапено на 12 јануари 2021)

Според едно интервјуирано лице, „и судството и обвинителството имаат проблем со луѓето кои ќе ги водат - имено, Високиот судски совет и Јавнообвинителски совет. Во случај на валкана медиумска кампања, овие тела треба да нè заштитиуваат, но тие не го прават тоа. Ниеден политичар нема да изврши директен притисок и да рече „направи го ова или она“; притисокот е применуван на други начини, на пример преку „судења“ спроведувани од медиумите. Улогата која ја играат медиумите е прилично тажна; поради сензационализам доказот најпрво е претставен во медиумите, а дури потоа во судот“.²⁷ Ова е последица на протокот на информациите од истрагата и нивно испорачување во провладини таблоиди. Кога се известува за случаи за борба против ОК, улогата на овие медиуми е да се одговори на барањата на политичката елита, што резултира во донесување погрешни заклучоци во јавноста. Ова е причината зошто извештаите на независните медиуми, оние кои прикажуваат релевантни факти од конкретни случаи на ОК, се многу важни за борбата против ОК.

| Заклучок

Правната рамка за борба против ОК во Србија е доволно развиена, што делумно е резултат на хармонизацијата на регулативите со законодавството на ЕУ. Институционална рамка постои, но соработката помеѓу Службата за сузбивање организиран криминал и Канцеларијата за организиран криминал на Обвинителството не е доволно добра. За жал, не постојат систематизирани јавно достапни податоци за успешноста на заложбите направени од горенаведената служба, горенаведената канцеларија на Обвинителството и Посебниот оддел за организиран криминал на Вишиот суд во Белград. Успешноста е тешко да се утврди бидејќи овие институции немаат јавно достапни споредливи податоци за тоа колку кривични истраги се започнати или колку кривични постапки завршиле со пресуди. Оттука, премногу е тешко да се утврди нивното вистинско влијание во борбата против ОК, а јавноста ги нема овие информации.

Политичката елита во Србија е декларативно обврзана за борба против ОК, но практични резултати од оваа обврска изостануваат. Улогата на медиумите е многу важна во борбата против ОК, но тие честопати се злоупотребувани од политичката елита. Доказот е претставен во таблоиди, нарушувајќи ги истрагите. Како последица, граѓаните добиваат погрешен впечаток дека борбата против ОК продолжува во вистинската насока и дека резултатите се добри. Истражувачките новинари утврдија поврзаност помеѓу претставниците на државата и членовите на ОКГ во бројни случаи, но до денес не е започната ниту една кривична постапка. Институциите во Србија не се ефикасни во борбата против ОК бидејќи не се независни. Политичката елита се меша во нивната работа, што резултира со селективна борба против организираниот криминал.

27 Интервју со претставник од судството, 10 февруари 2021 година, Белград

Препораки

Неопходно е да се заштити оперативната самостојност на Службата за сузбивање организиран криминал и Канцеларијата за организиран криминал на Обвинителството;

Добрата соработка помеѓу Службата за сузбивање организиран криминал и Канцеларијата за организиран криминал на Обвинителството е од суштинско значење во борбата против ОК. Во таа смисла, вработените од горенаведената служба треба да бидат директно одговорни пред горенаведената канцеларија на Обвинителството;

Службата за сузбивање организиран криминал, Канцеларијата за организиран криминал на Обвинителството и Посебниот оддел за организиран криминал на Вишиот суд во Белград треба да објавуваат извештаи за нивната работа во однос на кривичното гонење и пресудите и со тоа да овозможат квалитативна и квантитативна анализа на борбата против ОК;

Полициската соработка со Косово мора да се подобри и да се зголеми преку подиректна соработка, бидејќи ова е единствен начин да се спречат активностите на ОКГ на овие територии;

Високиот судски совет и Јавнообвинителскиот совет треба да обезбедат интегритет на судскиот систем и да ги заштитат судиите и јавните обвинители во случај на притисок, за тие да можат да продолжат да ја вршат нивната работа независно.

Библиографија

Criminal Procedure Code, "Official Gazette of the Republic of Serbia" nos. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014 and 35/2019, available at: https://www.paragraf.rs/propisi/zakonik_o_kvivicnom_postupku.html (accessed on 27 January 2021)

Elek, B. (2015), "Towards More Effective Police Cooperation between Serbia and Kosovo", Belgrade Centre for Security Policy, available at: https://bezbednost.org/wp-content/uploads/2020/07/towards_more_effective_police_cooperation_between_.pdf (accessed on 27 January 2021)

European Commission (2020), "Commission staff working document: Serbia 2020 report", Brussels, available at: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/serbia_report_2020.pdf (accessed on 12 February 2021)

Ignjatijević, M., Elek, B. and Pavlović, M. (2020), "Weapons against 'white plague', crime and corruption: Citizens' view of security", Belgrade Centre for Security Policy, available at: <https://bezbednost.org/wp-content/uploads/2020/11/naoruzanje-03.pdf> (accessed on 27 January 2021)

KRIK and Radio Freed Europe (2021), "Black book", available at: <https://www.crnaknjiga.rs/index.php> (accessed on 12 February 2021)

Law on the Organisation and Competence of State Bodies in the Suppression of Organised crime, Terrorism, and Corruption, "Official Gazette of the Republic of Serbia" nos. 94/2016 and 87/2018, available at: <https://www.paragraf.rs/propisi/zakon-o-organizaciji-i-nadleznosti-drzavnih-organa-u-suzbijanju-organizovanog-kriminala-terorizma-i-korupcije.html> (accessed on 27 January 2021)

Ministry of Interior (2019) "Serious and Organised Crime Threat Assessment 2019", available at: <http://www.mup.gov.rs/wps/wcm/connect/3d0a3df4-4e1d-4b70-8475-3d69f6d21107/SOCTA+2019+-+ENG-compressed.pdf?MOD=AJPERES&CVID=nnvYlq8> (accessed on 12 February 2021)

National Security Strategy (2019), "Official Gazette of the Republic of Serbia" no. 94/2019, available at: <https://www.pravnoinformacionisistem.rs/SIGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/skupstina/strategija/2019/94/2> (accessed on 27 January 2021)

National Strategy for the Fight against Organised Crime, "Official Gazette of the Republic of Serbia" no. 23/2009, available at: http://demo.paragraf.rs/demo/combined/Old/t/t2009_04/t04_0105.htm (accessed on 27 January 2021)

"Programme of the Government of Serbia, candidate for Prime Minister Ana Brnabić" (2020), available at: https://www.srbija.gov.rs/view_file.php?file_id=2431&cache=sr (accessed on 27 January 2021)

Pejić Nikić, J. (Ed.) (2020), "preUgovor Alarm: Report on the Progress of Serbia in Chapters 23 and 24", preUgovor coalition, May 2020, Belgrade, available at: http://preugovor.org/upload/document/alarm_report.pdf (accessed on 12 February 2021)

Tasić. D. and Elek, B. (2015), "Fight against Serious and Organised Crime", Stojanović Gajić. Sonja (ed.), A guide to cooperation in internal affairs in the European Union, OSCE Mission to Serbia and Belgrade Centre for Security Policy, available at: https://bezbednost.org/wp-content/uploads/2020/06/vodic_kroz_saradnju_u_unutrasnjim_poslovi-ma_u_evro_20160629_113122.pdf (accessed 27 January 2021)

Veljković, J. (2021), "Jovanjica 2 submitted to the Court of Appeals", available at: <https://birn.rs/jovanjica-2-dostavljena-apelacionom-sudu/> (accessed on 07 Mart 2021)

Vojinović, M. (2021), "Belivuk and members of his group have been remanded in custody", available at: <https://www.krik.rs/belivuku-i-clanovima-njegove-grupe-produzen-pritvor/> (accessed on 07 Mart 2021)

Vojinović, M. and Pavlović, B. (2019) "Stefanović on arrests: The Škaljar clan is stronger in Serbia", available at: <https://www.krik.rs/stefanovic-o-hapsenjima-u-srbiji-ja-ci-skaljarski-klan/> (accessed on 07 Mart 2021)

BCSP

bezbednost.org

**WESTERN BALKANS
ORGANIZED CRIME
RADAR**

radar.bezbednost.org